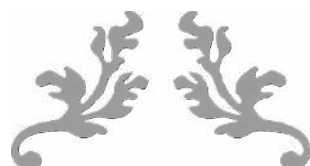

Կոմիքսի
տարիների
հերթեր

У ПОШУКАХ КОШТОВНИХ ПЕРЛИН

Кувейтські новели українською

Видання здійснене під патронатом Посольства України в Державі Кувейт за сприяння Національної ради з питань культури, мистецтва та літератури Держави Кувейт.

Автор і керівник перекладацького проєкту — Ольга Сегеда.

Переклад з арабської — Ольга Сегеда, Інна Субота, Лоліта Музаннар.

Редагування — Олександр Богомолець Бараш.

Художнє оформлення — «Тріада—С».

Присвячується всім, хто цікавиться новелістикою Кувейту та бажає дізнатися більше про традиції й уклад життя близькосхідного емірату на узбережжі Затоки.

У цій збірці Ви знайдете новели, які змальовують Кувейт різних часів: до відкриття родовищ нафти, у період найбільшого процвітання та війни, а також сьогодення.

Ця книга — достеменна історія Кувейту очима митців, що охоплює період від початку ХХ століття до наших днів.

Зміст

Вітальне слово	7
Від перекладачів.....	8
Про тих, хто працював над збіркою	9
Сулейман аш-Шатті	11
Відтяти пальці.....	12
Голос серед ночі	19
Лейла аль-Усман	28
Ніч приниження	29
Цигарка матері	38
Сурая аль-Баксамі	46
Чорний піт	47
Час занепаду.....	54

Талеб ар-Ріфаї	60
Усмішки	61
Вадха	66
Мама.....	71
Біля входу до університету.....	76
Хамад аль-Хамад	79
Осман та поділ часу.....	80
На даху.....	91
Басіма аль-Анзі	95
Надія на порятунок.....	96
Тут був бешкетник	100
Халед Адель ан-Насралла	104
Трибуна.....	105
Все сходить на кола свої	111

Машарі Мухаммад аль-Убейд	120
Блокпост	121
Катастрофа внизу	126
Фейсал аль-Хабіні	132
Оскільки око в нього не дрімало.....	133
Оповідь Гази, який народив свого батька..	146
Бассам аль-Мусаллам	163
Відсутній звіт	164
Шагріяр помирає уночі	168
Глосарій арабських слів, що трапляються у книзі.....	171

Вітальне слово

Від імені Генерального секретаріату національної ради з питань культури, мистецтва та літератури Кувейту щиро радий співпраці з Посольством України в Державі Кувейт над проектом перекладу низки непересічних кувейтських новел на українську мову, який безперечно сприятиме зміцненню культурного співробітництва між українським та кувейтським народами.

Ми успішно провели Тиждень кувейтської культури в Україні у серпні 2019 р. та прийняли концерт українського симфонічного оркестру «Київ-Класик» в Кувейті у січні 2020 р. в рамках 26-го Міжнародного культурного фестивалю «Аль-Курейн». Ці та інші радо сприйняті кувейтською публікою заходи слугують переконливими доказами сильного і взаємного бажання й надалі розвивати співробітництво у культурній сфері.

З приємністю представляємо дружньому українському народові перекладену на українську мову збірку кувейтських новел авторства видатних і талановитих письменників. Цей значущий літературний проєкт вирізняється своєю цінністю та користю. Ми віримо, що культура, мистецтво та література відіграють украй важливу роль у житті людини, розумінні досягнень певного суспільства, творчого доробку його представників. Вони знайомлять з інтелектуальним, культурним та літературним продуктом певної країни, а також талановитими письменниками, які будують містки з іншими народами через свої глибокі та наповнені змістом твори. А ще література — це задоволення, можливість насолодитися процесом читання, багатством мови, стилем та витонченими зворотами.

Національна рада з питань культури, мистецтва та літератури Кувейту висловлює глибоку подяку всім, хто працював над проєктом та забезпечив його успішне втілення в реальність як подарунок дружньому народу України.

**Генеральний секретар
Національної ради з питань культури,
мистецтва та літератури Кувейту**

Від перекладачів

Кажуть, що книга — це дзеркало життя. У ній можна побачити новий світ та навіть «прогулятися» ним, хай він і лежить за далекими морями. Наприклад, Україну та Кувейт розділяють тисячі кілометрів, проте ця книга прогорне завісу до світу кувейтської літератури, який досі являє собою *terra incognita* для українського читача.

Перлина — невід’ємний елемент мовної картини світу жителів Кувейту, адже видобуток перлів був одним із основних занять кувейтців на початку минулого століття. І хоч часи вже інші, й донині в Кувейті часто-густо можна почути різноманітні назви, пов’язані з перлами. А саму країну величають Перлиною Затоки. Які ж скарби криються на її морським дні?.. Це належить з’ясувати сміливому нирцеві у незвідані глибини, а саме Вам, шановний читачу.

Ви ступаєте зараз на один із перших письменницьких місточків між двома культурами, цивілізаціями та світоглядами. Творчий доробок кувейтських письменників роками незаслужено залишався поза увагою українських поціновувачів близькосхідних літератур. Тож настав час познайомити Вас із самотньою та дещо загадковою культурою кувейтців, яка ґрунтується на укорінених суспільних і родинних цінностях.

Наш проєкт народився з перекладу декількох поодиноких новел у межах наукових розвідок, як це часто буває. Звісно, дослідивши незвідані горизонти кувейтської літератури, ми не могли не поділитися з Вами своїми відкриттями. Понад рік ми захопливо працювали над проєктом, і вуаля — амбітну ідею втілено спільними зусиллями у збірку перекладів, яку Ви тримаєте в руках.

І найголовніше: сердечно дякуємо сміливій команді однодумців, завдяки яким кожен українськомовний читач зможе вирушити у пригодницьку подорож сторінками кувейтської новели!

Ольга Сегеда

Про тих, хто працював над збіркою (від А до Я)

Олександр Богомолець-Бараш – літературний редактор, магістр філології (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2020), аспірант, асистент кафедри української мови і прикладної лінгвістики Навчально-наукового інституту філології. Досліджує українську лінгвокультуру в загальноєвропейському контексті. Коло наукових і професійних зацікавлень – історія української мови, культура мовлення, теорія і практика редагування.

Email: bohomolets.barash@gmail.com.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9646-2127>

Лоліта Музаннар – PhD, викладач іноземних мов, перекладач. У 2017 році завершила навчання у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та отримала ступінь магістра за спеціальністю: арабська мова і література та переклад, французька мова. З 2017 по 2021 рр. навчалася в аспірантурі Київського національного університету імені Тараса Шевченка. У грудні 2021 року захистила дисертацію на тему «Метафора в сучасному арабському політичному дискурсі» та отримала ступінь доктора філософії.

E-mail: lolita_muzannar@ukr.net.

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-7032-8832>

Ольга Сегеда – викладач, перекладач (арабська, французька), дипломат. У 2019 році з відзнакою закінчила Київський національний університет імені Тараса Шевченка за спеціалізацією «Східні мови та літератури (переклад включно)». Здобуває ступінь доктора філософії (PhD) за спеціальністю «Політологія». Сфера професійних та наукових інтересів: зовнішня політика України щодо країн Затоки, публічна дипломатія України та країн Затоки, «м'яка сила» у зовнішній політиці України; художній переклад з арабської мови.

Email: olha.seheda@protonmail.com

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-5155-9515>

Інна Субота – викладач арабської мови та літератури, перекладач. У 2005 році отримала кваліфікацію магістра філології в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. У 2021 році захистила дисертацію «Еволюція жанру новели в літературі арабських країн Перської затоки ХХ – поч. ХХІ ст.». З 2006 року дотепер викладає на кафедрі мов і літератур Близького та Середнього Сходу Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Досліджує новітню арабську літературу країн Затоки.

E-mail: kurinna_inna@ukr.net.

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-4684-153X>

Сулейман аш-Шатті

Сулейман аш-Шатті (нар. 1943 р.) — прозаїк та літературний критик. У 1978 році захистив дисертацію з літератури в Каїрському університеті. Працював викладачем арабської літератури та літературної критики на кафедрі арабської філології Кувейтського університету. Член Співки письменників Кувейту. Декілька років був членом ради управління спілки, а також головою її секретаріату. У 1979–1990 роках обіймав посаду головного редактора літературного журналу «Аль-Баян». Є автором численних наукових досліджень, серед яких: «Новела в Кувейті. Вступ», «Поезія в Кувейті», «Театральне мистецтво в Кувейті». У 2003 році Сулейман аш-Шатті був винагороджений премією Міжнародної Каїрської книжкової виставки в категорії «Найкраща арабська книга в галузі культури» за книгу «Символ та символізм у творчості Нагіба Махфуза». В художньому доробку письменника три збірки новел та два романи. Новели Сулеймана аш-Шатті перекладені англійською, російською, болгарською та іншими мовами. До цієї книги ввійшли новели письменника зі збірок «Тихий голос», 1970 р., та «Чоловіки з вищого світу», 1982 р.

Відтяти пальці

Автор Сулейман аш-Шатті
Переклад Інни Суботи

В той день засушливої пори року сонце було милостивим. У повітрі не було ні вологи, ні пилу. Благодать. Ну хіба якщо назвати пилом той тонкий шар пороху на землі, який він піднімав маленькими ногами. Він відчував липкий піт на своїх долонях, коли мати стискала їх. Йому дуже хотілося оглянути все навколо. Він сподівався побачити хоч щось, що розвіяло б нудьгу, яку викликає ця вулиця. На ній не було нічого, окрім насуплених облич власників магазинів, які сиділи біля входу. Милість сонця позначилася на їхніх кишенях, які залишалися порожніми того дня. Він відчував їхнє незадоволення. Кішка, яка сиділа на краю глиняного даху, насолоджувалась спогляданням перехожих. Собака йшов у тіні, звівши вуха й хвіст. Вони раділи тиші й спокою, що панували на вулиці.

— Йди...

Він подивився на матір, на свою руку в її руці. В цьому слові не було нічого цікавого, але воно звеселило його. У цій тихій, спокійній атмосфері її дзвінкий голос пролунав музикою у вухах. Йому захотілося попустувати. Однак побачивши під бушією¹ сердите обличчя матері, помітивши її злий вираз очей, хлопчик знову почав розглядати вулицю й зупинив свій погляд на довгій огорожі.

Якою ж довгою була ця огорожа! Вони вже довго йшли в її тіні, а вона все не закінчувалася. Він дивився на паркан, поки не побачив наприкінці нього групу солдатів, які охороняли великий палац. Вони голосно сміялися, намагаючись розважитися від нудьги. Що ж могло їх так розвеселити? Він не бачив тут нічого смішного, окрім густих брів та вусів одного з солдатів, що дугою висіли під його носом, який був вкритий слідами від віспи. Вартовий стояв розслаблено, та ледь помітивши, що хтось іде, одразу виструнчувався, виставляючи свої нашивки. Особливо якщо здалеку помічав вищого за званням, з орденами на грудях. Солдат уже звик до цього. Навіть за голосами, які лунали

---

(1) Бушія — чорна напівпрозора вуаль, що закриває обличчя жінки, без отворів для очей.

здалеку, він уже знав, коли готуватися віддавати честь, а коли ні.

Ось і зараз, угледівши жінку в чорній абаї², вартовий підняв плечі, випнув груди й почав поважно погладжувати вуса. Хлопчик засміявся, штовхнув матір у бік і прошепотів:

— Мамо, глянь на його вуса.

Мати застерігаючи прошепотіла:

— Замовкни й не піднімай пальця.

— Я не піднімаю його. Я тільки показую тобі на ці величезні вуса.

— Сказала ж: не піднімай пальця.

— Чому?

— Бо відріжуть.

Хлопчик відчув біль.

— Як це відріжуть?

Мати сердито відповіла:

— Я ж сказала: відріжуть. Помовчи! О, Аллах!

Хлопчик замовк. Та з голови не виходила думка: «Навіщо? Нащо вони їх відрізають? Чому саме пальці?»

Він постійно чує, що поліція відрізає пальці. Поглянув на маленькі пальці матері, якими вона міцно стисла його руку. Вони цілі. І знову оглянув вуса солдата.

— Чому б їм не обрізати вуса?!

— Бо пальці є в усіх, — відповіла мати, не дивлячись на сина.

Хлопчик похитав головою, ніби думав про щось важливе. Так, як це робив його батько, коли рахував свій улов. Потім знову спрямував свій погляд на вуса, але вони вже відійшли далеко, і він бачив лише чорну пляму на їхньому місці й те, як солдат підняв руку, щоб поправити їх.

Хлопчик ішов повністю поринувши в думки, не звертаючи уваги на те, що було навколо. Перед його очима стояв ліс відрізаних пальців. Він бачив пальці, над якими нависали ножі, уявляв піт, що стікає по

---

2 (2) Абая — традиційна чорна довга вільна жіноча сукня з широкими рукавами.

обличчю, губи, затиснуті зубами від болю.

— Так не можна! Ми ж не скоїли нічого поганого. Я просто вказав пальцем. Це дрібниця, яку ніхто не помітив. Невже вони відріжуть мої пальці? Прокляття! Таке моє покарання? Ти втнеш мого пальця?

— Так, — відповіла мати й потягнула його за руку всередину будинку.

Жінки сиділи з чаєм у руках навколо трьох таць із горіхами, утворивши квадрат. Серед них увагу дитини привернула стара скоцюрблена жінка, яка очолювала зібрання. Її палець був замотаний білою колись тканиною.

«Вони відчикрижили його. Прокляті! Вона, напевно, вказала пальцем на того чоловіка з вусами».

Жінка, помітивши, як хлопчик дивиться на неї, усміхнулася йому й покликкала до себе. Він підійшов і сів біля неї. Жінка погладила його по голові.

— Як твої справи, Мансуре?

Він відчув гордість. Вона знала його ім'я. Тітонька з відрізаним пальцем знала його ім'я. Скориставшись сприятливим моментом, він запитав про цей відрізаний палець.

— Хто? Хто відрізав тобі пальця?

— Пальця? — вона глянула на перемотаний палець і посміхнулася. - Ніж утнув мого пальця.

Мансур простягнув руку, зі співчуттям торкнувшись пов'язки.

— Тобі боляче?

— Так, синку. Дуже боляче.

Хлопчик сердито глянув на двері, стиснувши зуби, вимовив:

— Клятий вусань! Син собаки!

Стара жінка здивовано глянула на дитину.

— Який такий вусань?

Мати розсміялася, схилилася над вухом жінки, після чого та всміх-

нулася:

— Так, синку. Вони проклятуці. Не потрібно вказувати на них пальцем.

Після цих слів вона повернулася до розмови з жінками. А хлопчик поринув у світ думок: «Клятий вусаню! Ненавиджу тебе. Ти відрізаєш людям пальці. Ненавиджу тебе і твої вуса. Який же ти негідник! Я не забуду про тебе. А вони? Чому? Чому ж вони не повстають, чому не украють пальці й тобі? Так, усенькі твої пальці. Чому не лишать мені твої вуса? Я їх смикатиму, коли захочу. Нічого. Ще недовго лишилося. Ой, недовго». Хлопчик глянув на жінок. Вони не зважали на нього. Навіть стара з відрізаним пальцем сміялася.

«Ох. Навіть її зуби. Вони вирізали їй зуби. Чому? Чому вони не прагнуть помсти? Які ж вони боягузи! Він один. А нас багато. Я, ти, носильник. Усі люди. Всі. А солдати? Солдати також з нами. Їх не хвилює доля вусаня. Я ж бачив, як вони сміялися з нього. А ці... Вони боягузи, ніколи не помстяться йому. Але я помщуся за них. Самотужки відітну йому всі пальці. Кожного дня по пальцю. А скільки ж у нього пальців?».

Подивився на свої десять пальців: «Їх десять. Ні. Двадцять. І вуса. Двадцять один. Але чи в нього стільки ж пальців, як і в нас?».

Мансур розгубився: «Може, у нього тридцять чи сорок пальців. Він-бо величезний і жорстокий». Хлопець запитав у матері про кількість пальців. Вона була зайнята розмовою, але відповіла йому. «Ми вирішили цю проблему. З'ясували кількість пальців. Отже, двадцять один день. Добре. І зброя... Потрібна зброя». Він витягнув із кишені свій маленький ніжик. «Ні. Він замалий для такого великого ворога. Це вже проблема. Але вона не стане мені на заваді. О, так! На кухні є новий ніж. Величенький. Таким можна відтяти палець одним ударом. Завтра. Завтра настане день битви. Битви пальців. Завтра буде відрізано перший палець». Вени на його шиї надулися. «Завтра».

Думки про помсту ошчасливили Мансура. Він провів безсонну ніч, думаючи про неї. Плануючи. Випробував усі види ударів, які знав. Він уже знав, куди завдати удар передусім. Знав першу ціль. Це буде той палець, яким він погладжує вус. Хлопець визначив місце битви й точку нападу. Вусань нічого не відчує, бо огорожа прикриватиме Мансура. Так. Усе на його боці, навіть великий паркан, у тіні якого він скрадатиметься, і під яким зачаїться, допоки не побачить свою ціль — палець, яким солдат погладжує вус. Цієї миті хлопець нападе на нього, ударить з усією силою, яка в нього тільки є, з силою лева. Він відчув, як щось залоскотало в його грудях. «Я — рятівник. Я — Антара³ нашого часу».

Мансур прийшов до великого палацу. Вусань стояв на тому ж місці, у тій же позі. «Ти більше не насолоджуватимешся владою. Я знищу її». Повільно й обережно він почав наблизитися до своєї цілі, не помічаючи нікого, окрім нього. З чола хлопчика скапував піт, руки змокрили, ніж ледь не вислизнув. Мансур зупинився, вичікуючи потрібний момент.

Хлопчик бачив перед собою лише вусаня, який визирав на дорозі перехожих. Коли хтось з'явився на шляху, солдат підняв руку й поправив вус. Тоді Мансур кинувся на нього, замахнувшись ножом, однак не влучив у ціль, а лиш поранив передпліччя. Що було далі, він уже не бачив. Пам'ятає тільки, як солдатів сміх змінився сердитим криком, а хлопець з усіх ніг кинувся навтьоки, з ножом у руках. Хлопець перебігав з однієї вулички на іншу, поки не дістався центральної вулиці, незважаючи ні на піт на чолі, ні на дишдашу⁴, гудзики якої розстебнулися. Всі звуки затихли. Мансур сповільнив крок, серце калатало дедалі сильніше. Він витер піт із чола, поправив дишдашу, застебнув гудзики,

---

3 (3) Антара ібн Шаддад (525–615) — поет та герой, що прославився своєю військовою звитягою, увіковчений у народній творчості — народному романі «Життепис Антари», у якому постає як непереможний герой.

4 (4) Дишдаша — традиційний одяг арабів-мусульман — довгопола цупка сорочка з довгими рукавами зазвичай білого (влітку) або сірого (взимку) кольорів.

подивився на ножа. На ньому були краплі крові. Хлопець здригнувся, коли несподівано почув голос матері, який, здавалося, кликав його з далекого лісу:

— Мансуре, ходи сюди. Ми йдемо додому.

Мансур пострибав, переповнений ентузіазмом. Простягнув руку, вітаючись зі старою жінкою з відрізаними пальцями. Його очі сяяли.

— Завтра я помщуся за тебе — за твій палець, за всі відрізані пальці й за твої вирізані зуби.

...Цього ранку Мансур був понадміру жвавий, сповнений рішучості боротися. Він бачив перед собою лише відрізаний палець і ніж, який на нього падає. У його грудях тріпотів крилами птах.

Хлопець обернувся:

— Я повернуся. І зі мною ще багато, хто не любить тих, що відрізають пальці.

Голос серед ночі

Автор Сулейман аш-Шатті
Переклад Інни Суботи

Він спохватився оповитий жахом, різким рухом відкинув покривало. У перші ж хвилини сну дзвін дверного дзвінка, порушивши нічну тишу, пронизав його слух. Цього роздратування він намагався уникнути, коли обирав тихий, ніжний сигнал дзвінка. А втім, цей звук спричиняв у нього сильне подразнення.

Дружина першою підійшла до домофона. Її сонне бліде обличчя, здавалося, не містило жодної краплини крові. Хриплим, сповненим страху голосом вона запитала:

— Хтось помирає?

Чоловік підняв слухавку. Його коліна тряслися від страху.

— Хто... Хто ти? Чого тобі треба?

Голос, сповнений болю, проник спочатку у вухо, а потім — у решту його тіла.

— Відчиніть двері. Я помру. Допоможіть!

***

Сінан був у полоні перших мінливих сновидінь. Перед його очима проходили сцени, які він бачив удень. Його уява додавала до них щось нове, прикрашала їх, аж поки він не заснув міцно. Перед його очима постало поважне зібрання, звучали голоси, які перебивали одне одного. Голоси, власники яких керувалися лише логікою. Розмова точилася навколо питань соціальних послуг. Щоразу, коли полеміка загострювалася, якийсь інтелектуал порушував інші питання й дискусія розгорялася з новою силою. Настала черга Сінана. Він виступає з довершеною промовою, висловлює свою слухну думку. Погляди людей прикуті до нього. Він відчувається ще впевненіше, підвищує голос:

— Ми повинні відновити мости, які зруйнувала ця доба. Людина стала самотньою в найбільш населеному регіоні. Розгубленість і самотність в сучасному місті виснажують нас. Наша споконвіку — пустеля. Тепло людини змогло наповнити всі її віддалені частини, і вона створила славні цінності.

Він зупинився, спостерігаючи, чи справляють його слова враження на слухачів. Те, що він побачив, його тішило й заохочувало вести далі:

— В цій незакінченій порожнечі є лише голос людини, який озвучує споконвічні моральні цінності: підтримка, взаємна допомога, великодушність. Ба більше, беззаперечна соціальна солідарність. Ці речі відповідають логіці сучасної доби. Тепло людських обіймів має силу, про яку людина й не підозрює. Притисни до грудей ближнього свого й життя стане іншим.

Він відчував ще більший ентузіазм, що позначався на його голосі:

— Що ж до нас, то ми відчужені. Всі ці машини, юрми людей. Ми відчуваємо холод самотності. І що більше людей навколо нас, то сильніше це відчуття. Складно уявити, як людина може почуватися в натовпі цілком самотньою. Ми повинні спілкуватися, як у минулі часи.

Сінан хотів був перевести дух, слідуючи за думкою, що сяйнула в голові, як хтось перебив, підтримуючи його думку:

— Так-так. Правильно мислите. Можу додати до того, що сказав колега. Коли ми дивимося на цей величний людський спадок, який почав зникати мов пісок крізь пальці...

З чарівною посмішкою на обличчі Сінан почав знову говорити, поки не втратив увагу людей, і бесіда не перейшла в інше, непотрібне йому русло:

— Я погоджуюсь з тим, що ти кажеш, Хасане. Та ми не повинні жити в тіні минулого. Я не хочу возвеличувати минувшину. Я прагну оживити цінності давніх часів. Я волю, щоб ми жили в нашій добі, розуміли її виклики й повернули людям людяність. Таким чином, співпрацюючи, освічені люди можуть будувати нове суспільство.

Перед його очима продовжували сяяти захопливі усмішки як пересічних людей, так і представників поважних установ. Фантазія його розігралася. Сінан заходився згадувати й упорядковувати свої зустрічі та наперед тішитися від нових, подібних до тих, що були. На них

він ще багато чого скаже. Ось і нова маленька пригода, яку його уява почала моделювати. Та раптом гучно задзвенів дзвінок.

***

Лункий звук дзеленчав у його вухах. То був не лише дзвін домофона. Через пристрій було чути голос болю, що розривав тишу. Сінан відчув слабкість. Страх скував його тіло.

— Скажи мені, що з тобою? Розкажи!

— Відчиніть двері. Я помру. Допоможіть!

Сінан не наслідювався натиснути кнопку «відчинити». Його коліна підкошувалися. Язик занімів.

— Ти не сказав, що з тобою. Розкажи.

— Я помру. Допоможіть!

— Тебе побили?

— А-а-а! Я помру. Вмру. Відчиніть двері.

Сінан не знаходив у собі сили натиснути кнопку. Він поклав слухавку на місце й подивився на дружину.

— Хтось кричить.

Він знову спробував простягнути руку до домофона.

— Я відчиню?

Дружина сумніваючись відповіла:

— Зачекай! Я боюся. Не поспішай!

Вони заледеніли від страху. Хриплий голос чоловіка час від часу розривав пелену тиші.

Першою отямилася дружина.

— Викличмо допомогу. Так буде найкраще. Який номер?

— Пошукай у довіднику.

Дружина взялася шукати номер, уважно вдивляючись в сторінки, які швидко перегортала. А Сінан і далі стовбичив, відчуваючи неспроможність щось робити. Голос дружини задзвенів у його вухах?

— Ось номер!

Час немов зупинився. Ніхто не відповідав. Він відсунув занавіску й спрямував свій насторожений погляд у темряву, в бік дверей. Цієї миті стогін болю прозвучав ще гучніше. Він мав щось зробити.

Може, я вийду до нього?

Постривай. Я намагаюся додзвонитися. Боюся, щоб це не виявилось шахрайством. Ми у віддаленому місці.

Сінан знову звернув свій погляд у п'тьму, слухаючи телефонні гудки та моторошний лемент.

Його голову заповнили настирливі думки про те, що це й справді обман. Чому ні? Це може бути спробою його викрадення. Згадав зусилля, яких докладав, безкомпромісні позиції, на яких стояв перед збудженими залами. Одного разу він здобувся на тверду позицію, виступив з важливою промовою, попри те, що серед присутніх були ті, у кому він сумнівався. Він дивився в очі донощиків. Розпалений ентузіазмом, утратив пильність. Та вийшовши за межі розсудливості, таки схилив думку людей на свій бік. Того дня він закликав до гуманізму і припинення будь-якої дискримінації. А це можливо здійснити тільки за умови дотримання відповідної політичної позиції, метою якої є розв'язання соціальних питань. Того дня він виголосив:

— Ми повинні подолати страх. Ми живемо з іншими. Ми маємо зробити наше співжиття корисним і цивілізованим, а не ігнорувати це питання, лишаючи все як є. Тому ми маємо пожертвувати собою й розчинитися в інших. Це можливо, лише якщо ми забудемо про себе й змінимо своє ставлення, розставимо всі крапки над «і». Коли ми виявляємо сміливість, відстоюючи свої позиції, ми живі. Ми — єдине ціле.

Отже, справа в тій промові. Це пастка. У його пам'яті враз виринули повідомлення про викрадення, що передавалися пошепки. Під покровом ночі з'являються невідомі, й ось людина у списках безвісти пропалих. І слід від неї по воді пішов. Так і є. Очевидно, вони все спланували

ще того дня, коли я перейшов межі дозволеного. Їхня кров холодна, а руки довгі. Тому він повинен бути обережним.

Сінан уявив збентеження й біль, які відчує його сім'я. Люди почнуть говорити про нього, коли новина дійде до загалу. Заходяться шукати його фотографію. «Ось він. Він був непохитним чоловіком». Можливо, дехто шукатиме причину його викрадення. «А я? Що буде зі мною?» Його тілом пробігли мурашки. Про тих, кого раніше викрали, нічого невідомо.

Дружина знервовано видихнула:

— І де вони? Ніхто не відповідає. Пісні... Що ж це за служба така?

Знову пролунав голос болю, що вже був затих.

Він має бути сміливим. Це не може бути змовою. Та його позиція, яку він непохитно відстоював, уже не є такою небезпечною. Якби вони хотіли щось зробити, то вчинили б це не в такий відвертий спосіб. Дивний спосіб... Хіба що вони хочуть, аби я понервувався. Ні. Це неможливо. Голос болю правдивий. Це не обман.

— Тоді я вийду до нього?

— Зажди, я з тобою. Тільки одягну халат.

Сінан знову підняв слухавку домофона.

— Ти так і не сказав, хто ти?

— Я ваш сусід. Я охороняю сусідній будинок.

— Що з тобою? Хтось напав на тебе? Тебе поранили?

— А-а-а!.. Допоможи мені.

Напевно, хтось пожадливий напав на нього й поранив. Адже він сам-один у тому величезному будинку. Сінан уявив собі страшну сцену, як, схилившись, охоронець поповз землею, його рука дотягнулася до дзвінка, біль посилювався. У спині стирчить гострий ніж, верхня частина якого виблискує під світлом ліхтарів. Кров розтікається його тілом. Він ліг обличчям дотолу. Його тіло мучить нестерпний біль. Однак надзвичайна сила волі чоловіка допомогла йому дістатися порогу

моїх дверей.

Ні. Вбивця зробив це не з жадібності. Там немає чого красти. Будинок новий і ще порожній. Тоді... Це помста. Так, помста. У країні, з якої прибув охоронець, помста — це звична річ. Сінан згадав історію, що колись її розповів охоронець іншого будинку. Всі знають цю оповідку. Чоловік накинувся з сокирою на свого суперника й убив його. Навіть велика родина охоронця не могла його захистити. Дядько сказав йому: «Ти вбив недруга ганебним чином. Ми не можемо захистити тебе. Нам не залишається нічого іншого, як видати тебе їм. Тікай, але запам'ятай: вони прагнуть помсти й шукатимуть тебе, де б ти не був».

Сінан бачив того охоронця місяць тому. Він геть змарнів і, здавалося, нічого не бачив перед собою. Його виснажений вигляд викликав жалість. Країна, з якої походив охоронець, процвітала, однак він не міг розділити достаток зі своєю родиною. Всі його земляки, яких він знав, повернулися додому й отримали статки на батьківщині, яка раптово збагатилася. Він лишився сам як палець. Однак давній злочин не дозволяв йому повернутися. І хоч страх уже не був таким сильним, як колись, тридцять років, які минули відтоді, не змогли вилікувати криваву рану.

Історія цього охоронця може бути подібною до тої, що він чув. Молодий, дужий, з настороженими очима. Шрами на його обличчі багато про що говорять. Його погляд видає підступність і хитрість. Він міг учинити злочин. А ті, що його шукають, скористалися сучасними технічними засобами, щоб вистежити його. Вони встромили ніж у спину. Можливо, їм не вдалося поранити його смертельно. Отже, вони переслідуватимуть його і штрикнуть кинджалом удруге. Цього разу поцілять у самісіньке серце.

Очевидно, усе так і є. А що, як його переслідувачі побігли за ним? Що станеться зі мною? Мені можуть завдати шкоди.

Сінан із дружиною, ще сумніваючись, попрямували до дверей. Зрештою дружина рішуче промовила:

— Допоможімо цьому нещасному!

Вона рушила вперед, Сінан — слідом за нею. Вийшовши на подвір'я, він випередив її, демонструючи свою хоробрість. Хриплий голос звучав ще сильніше, розриваючи нічну тишу.

— Люди, допоможіть!

— Розбуди слугу, — звернувся Сінан до дружини.

— Так. Двоє краще, ніж один, — і пішла.

Сінан міркував: «Ми маємо бути обережні й уважні. В таких ситуаціях потрібно діяти зважено. Наші рухи повинні бути швидкими й адекватними, відповідними до цієї страшної ситуації, щоб не сталося небажане. Їх і досі немає. Цей слуга тільки й робить, що спить. Усі вони такі».

Знову почувся хриплий голос. Чоловік стогнав. Звук лунав від центрального входу. Сінан попрямував до інших дверей — вирішив перевірити чи немає нічого підозрілого. Якщо щось не так, він матиме час зачинитися. Однак передумав, підійшов до решітки огорожі, нахилив голову й побачив чоловіка, що схилився, обпершись об стовп ліхтаря. Його рука лежала на грудях. Він зігнувся. Стогін віддавав луною. У будинках навколо - анічирк. Ножа видно не було.

«Чи це обман? Йому боляче!».

Сінан пішов уздовж стіни, наближаючись до чоловіка. Він видушив із себе слова, немов кашель:

— Що?.. Що з тобою?

У відповідь почув голос, у якому відчувалася нотка надії:

— Допоможи мені! Я помру!

Цієї миті двері відчинилися. Сінан побачив дві тіні: чоловіка й жінки, яка йшла за ним. Вийшла Сінанова дружина, а за нею слуга. Вони підняли охоронця. Сінан відчув приплив сил й підійшов підтримати

чоловіка, що обперся на нього всім своїм тілом.

— Мої груди розриваються, — видихнув бідолаха.

Жінка запитала:

— Ти відчуваєш заніміння в лівиці?

— Я не можу дихати.

— Це може бути серцевий напад.

— Я помру... Пропали мої діти.

Підійшов інший чоловік:

— Згадуй ім'я Аллаха.

На допомогу вийшли сусіди. Зразу ж приїхала машина.

Через дві години охоронець повернувся, маючи вже значно здоровіший вигляд.

— Бережися! Тепер усе гаразд, — сказав урятований чоловік, прощаючись.

З першими променями сонця Сінан — спокійний наче й не було нічого — упевненим, чітким голосом повідомив дружині:

— Пусте. Алергія. З'їв рибу, яку йому не можна їсти. Людська слабкість!

Лейла аль-Усман

Лейла аль-Усман (нар. 1943) — новелістка та романістка. Перші свої твори написала ще в шкільні роки. У 1965 році в кувейтській пресі почали виходити статті письменниці, що торкалися літератури та соціальних проблем. Є членом Співки письменників Кувейту, виконувала обов'язки її секретаря. Лейла

аль-Усман створила та презентувала декілька теле- та радіопередач. Перу письменниці належать дванадцять збірок новел, шість романів та твори інших жанрів. Роман «Васмія виходить з моря» входить до сотні найкращих арабських романів ХХ ст. за версією Арабської співки письменників. Цей роман став основою телевізійного проєкту, з яким держава Кувейт брала участь в радіотелевізійному фестивалі в Каїрі, а також був представлений на сцені театру під час Молодіжного театрального фестивалю у 2007 році. У 2004 році письменниця започаткувала Молодіжну літературну премію імені Лейли

аль-Усман за новелу та роман, яка вручається молодим письменникам раз на два роки. Твори письменниці перекладені багатьма мовами.

До цієї книги входять новели зі збірок «Ніч приниження», 2005 р. та «Накидка зі святого місця», 2012 р.

Ніч приниження

Автор Лейла аль-Усман

Переклад Інни Суботи

Вона глянула на пляшечку з парфумами, забуту біля вмивальника, й відчула непереборне бажання відкрити її та пирснути її вміст на згрубілу долоню, в якій затиснула чверть динара, що їх дала власниця пляшечки перед тим, як вийти. Вона подумала: «А що, коли я візьму флакончик собі, розбризкаю парфуми по тілу, й від нього поширюватиметься прекрасний аромат, як від усіх паній, які сюди заходять?».

Перш ніж її здолала спокуса, до вбиральні вбігла пані й одразу попрямувала до пляшечки з парфумами, схопила її та й сховала в сумочку. В нагороду за те, що парфуми все ще були там, де вона їх забулася, жінка знову витягла чверть динара й швидко вийшла, залишивши по собі приємний аромат.

Вона ж стояла й усіма фібрами свого тіла, немов крихітними пальчиками, збирала й пропускала через ніс до легень кожнісіньку мікрочасточку парфумів, що ширяла в повітрі.

Відтоді як вона працює в жіночому туалеті аеропорту, її ніс вдихає зіпсоване повітря, яке наповнює легені. Аромат парфумів, який з'являється й відразу зникає, іноді освіжає його.

День у день вона сидить на своєму пластиковому стільці і згаслим поглядом спостерігає, як до вбиральні заходять панії у вишуканому кольоровому одязі та панянки у вузьких джинсах та коротеньких блузках. Усім їм не терпиться позбутися переповнення, яке вони відчувають. Її вуха вловлюють шурхіт одягу, що спускається з їхніх тіл, за яким чуються звуки випорожнення, сифону і зливання, що змиває рештки, однак запахи залишаються.

Потім вони виходять з кабінок, скупчуючись біля вмивальників, миють руки, прикрашені перснями, розглядають свої обличчя у дзеркалі, фарбують губи, рум'янять щоки, виймають свої кольорові гребінці й причісують пасма волосся, що скуйовдилося. Останнім штрихом є оті обприскування парфумами з прозорих пляшечок. Після цього панночки хутенько виходять, почувши оголошення, що повторюють-

ся: «Пасажири, які відбувають до... підходьте до воріт номер...»

А вона починає свою роботу: збирає папір, розкиданий на підлозі, й той, що залишився на кришці сміттевого кошика, заглядає в білі унітази і зчищає те, що налипло на їхніх стінках. Наливає трохи «Детолу», витирає краї, підкручує туалетний папір, що звисає. Місце для наступних квапливих відвідувачок готове. Потім знову сідає на свій стілець і сподівається на щедрість деяких з них: чверть динара, пів динара чи який дріб'язок. Багато візитерок виходять, не звертаючи увагу на її присутність та на її мрію, яка не полишає її. Щоразу вона шепоче собі: «Одного дня й у мене буде пляшечка з парфумами».

Коли після завершення робочого дня вона виходить на вулицю, то вдихає запах вихлопних газів, людських тіл, змішані аромати їжі. Суміш цих запахів, що наповнює її ніс, здається приємнішою за те бридке повітря, яким вона дихає впродовж довгого дня в жіночій вбиральні. Коли вона відчиняє двері свого вбогого житла, у її ніс б'є затхлий дух. Запахи вулиці залишилися за дверима й вона знову чує сморід вбиральні, яким просякло її тіло й одяг.

Уночі її огортає відчай. Перед очима постають образи паній у прикрасах та гарному одязі. Вона зітхає й глибоко вдихає повітря, прагнучи вловити найменшу часточку аромату тих жінок. Натомість відчуває лише запах чоловіка, який хропить поруч. Запах жиру смажених самбусиків¹, картоплі, кебабу наповнює її легені. Чоловік, який працює в індійському ресторані, просякнув цими запахами. Вона крутиться в ліжку, припах спецій посилює її розпач: «Безперечно, від мене він чує дух туалету».

Вона замріялася, уявивши, як тримає флакончик парфумів. Сяйнуло приховане бажання: коли я напахуюся парфумами, усі неприємні запахи наших тіл зникнуть. Ми притиснемося одне до одного. Уві сні

---

1 (1) Самбусики – смажені в олії пиріжки, схожі за формою на вареники, з тонкого тіста і з різноманітними начинками.

вона намагалася спіймати десятки пляшечок, що кружляли над нею, змахуючи крилами.

***

Одного дня я поклала динар у долоню жінки у вбиральні, вважаючи, що це для неї ціле багатство, та вона повернула його й ошелешила своїм проханням:

— Я хочу Вашу пляшечку парфумів.

Бажаючи вказати їй на її становище, я простягнула ще один динар:

— Динар тобі потрібніший за парфуми.

Однак прибиральниця відмовлялася брати гроші й знову попросила парфуми. Я не витримала всієї наївності її погляду, пробіглася поглядом по її заношеному одязі та головному уборі, краї якого були протерті. У її становищі їй не пасуватимуть такі парфуми, як у мене. Помітивши мій погляд, прибиральниця спокійними рухами поправила одяг, роздивляючись моє вбрання. Та я хотіла нагадати їй не про одяг. Описавши коло рукою, я вказала на простір убиральні й промовила, спробувавши притлумити її пристрасне бажання отримати парфуми:

— Яка тобі користь від парфумів, коли ти тут?

Вона холодно посміхнулася й нерозбірливими словами почала благодати мене здушеним од сліз голосом:

— Я напирскаюся ними вночі, щоб привабити чоловіка.

Ці слова викликали здивування й сум. Я відчула, як співчуття гострими шпильками проникло в моє серце. Не вагаючись, я витягла флакончик парфумів і вручила їй. Вона на radoщах нахилилася до моєї руки, щоб поцілувати, та я швидко висмикнула руку й побігла, почувши оголошення про початок посадки на мій рейс. Насправді я втікала від своїх спогадів, що росли водоростями на дні озера мого життя. Тієї миті перед моїми очима пробігли роки, у яких гіркоти було більше, ніж у тисячі років.

Прибиральниця мимохить розбурхала мої спогади, що нахлинули на

мене, щойно я защепила пояс безпеки в літаку. Заплющивши очі, я згадала гіркі ночі приниження, коли, закутавшись у ковдру, гадала, у чому ж причина чоловікового гніву. Він нехтував мною, коли я була смачніша за яблуко, свіжіша за квітку. Знехтував після того, як добився мене. Я не звертала уваги на все, що чула про нього: бабій, любитель випити, егоїст, нервовий; трималася своєї думки. Я була зачарована його красою, солодкістю мови. Його оманлива зовнішність приваблювала мене. Моє марнославство ошукало мене. Я гадала, що своєю красою і розумом відгороджу його від усіх жінок, наставлю його на праведний шлях.

Та незабаром він зруйнував моє життя, розбив мої мрії. Я не змогла заповонити його серце, заволодіти його тілом. Я проклинала аромати жіночих парфумів, що лишалися на його тілі, сліди помади, що в'їлися в його одяг. Я уявляла собі, який вигляд мають ті жінки, гадала, чи вони були гарніші за мене, чи розумніші?

Трагедія сталася тоді, коли я дізналася про його зв'язок з моєю найближчою подругою, обличчя якої я знала, бачила її тіло, чула, як звучить її голос.

Я згадала ту ніч, коли чоловік прийшов додому п'яний, як це часто бувало, але цього разу принісши з собою кольоровий пакунок. Я зраділа, знову загорівся вогник надії: «Невже він згадав про мою присутність і придбав мені подарунок?» Я дочекалася, доки чоловік заснув. Цікавість переповнювала мене, я хотіла чимшвидше відкрити подарунок. Мене вразила розкішна пляшечка. Я розгорнула рожеву листівку й прочитала солодкі слова, адресовані моїй подрузі-зрадниці: «Твої улюблені парфуми, від яких голова йде обертом, ними ти полонила мене».

Моя надія зникла назавжди, тисячі млинів змололи її на порошок. Вона перетворилася на пил, який зніс вітер. Згасли мої ревності, які все ще жевріли. До голови закралася дурна думка: «Може, це мені вдасться».

ся полонити тебе цієї ночі».

Я зайшла до ванної кімнати, помила тіло, якого чоловік не торкався понад два місяці, одягнула прозору блакитну сорочку й вилила на себе пів пляшечки парфумів, які полонять його, навіть на пальці ніг. Після чого непомітно прокралася до нього під ковдру, прагнучи подолати ту прірву, що виникла між нами. В моєму тілі пробудилось бажання. Я не вгамовувалася, аж поки він не виринув із глибокого сну, підскачавши як ужалений. Серце моє затріпотіло, у повітрі палахкотіло моє бажання: «Він полле моє спрагле тіло й зірве мої дозрілі плоди. Парфуми справді творять дива».

Та наступної миті я відчула жах — він розірвав сорочку й заходився давати мені ляпасів, вигукуючи: «Як ти насмілилася взяти її парфуми?» Його крик гримів, як тисяча вулканів, що поглинули аромат парфумів й забили мені памороки своїм отруйним димом та чадом. Чоловік скинув мене з ліжка й гамселив ногами плюючись і лаючись; потягнув до ванної кімнати й кинув у ванну, висипавши на мене пачку прального порошку й виливши усі засоби для миття, яких тільки сягала його рука. Після чого включив душ і почав лити на мене гарячу воду, змиваючи парфуми з мого тіла. А я була немов та рибина в посудині з брудною водою, що б'ється в агонії.

Тоді він замкнув мене у ванній кімнаті. То була ніч приниження, важча за тисячі принизливих ночей. Я сиділа у ванні, потопаючи в засобах для миття. Я відчула пекельні муки. Скільки ночей минуло відтоді, як я витягнула свою душу зі смородливого озера, забувши про давнє приниження?

***

Вона вийшла на вулицю, її радості не було меж. Ніс передчував аромат парфумів, які розвіють звичну суміш запахів. Це незвичайний день. І ця довгоочікувана ніч буде не такою, як інші ночі. Вона відчула велику вдячність до тієї пані й не шкодує, що відмовилася від динара,

якого насправді потребує. Адже зараз вона стискає в руці річ набагато ціннішу й приємнішу. Окрилена своїми мріями, вона не помітила машин на дорозі. Якби не заверещав клаксон, то колеса втиснули б її в асфальт. Вона притиснула свою стареньку сумку, намацала рукою флакончик, ніби то було її серце. Прийшовши на автобусну зупинку, вона сіла під навіс, витягла свій скарб й залебеділа до нього: «Ось і ти! Як довго я мріяла про тебе». Вона пестила пляшечку, зняла її золоту кришечку, занурила в неї свого носа. Поклала пальця на круглу голівку флакончика, ось-ось натиснувши на неї. Та приїхав автобус, до якого ринули робітники — такі, як вона, азіати та представники інших національностей.

Автобус наповнився важким духом втоми й несвіжого літнього поту, що перемішався із запахом волосся, змащеного кокосовою олією, запахом ніг і чийсь подихом з глибини шлунку, в якому чувся карі. Все це різко вдаряло їй у ніс, та не перебивало запаху власного тіла й одягу, що просякли за день запахами вбиральні аеропорту. Вона подумала про свій скарб у сумочці, вийняла його й огорнула долонями, як мати огортає голову своєї дитини. Жінчині уста розлилися в усмішці, коли вона ніжно поглянула на пляшечку. Їй кортіло відкрити її, вмочити в ній палець і помастити кінчик носа, щоб перебити запах автобуса.

Чоловік, який сидів поряд, штовхнув її ліктем — вона здригнулася й міцно стиснула пляшечку в долонях, приклавши її до грудей: здавалося, що вона читає священні молитви.

Зайшовши до прибудови, яка була її оселею, вона вперше відчула, як щось нове й дороге її серцю було разом з нею. Вона поквапилася витягнути флакончик і розцілувала його. Душа раділа і сміялася. Жінка зачаровано дивилася на пляшечку й прославляла її: «Нарешті, моя люба, ти в моїх руках — моє тіло знатиме інший запах. Дякую тобі, щедра пані». Вона закружляла, танцюючи у вузькій кімнатці, заспівала, мріючи про ніч, яка не буде схожа на інші ночі.

Звідки їй знати про секрет парфумів, їхню сутність, те, як ними користуватися? Вона тримала їх уперше в житті й не знала, як відсвяткувати їхню появу в домі. Вона спрагло пирснула з пляшечки на своє тіло, яке раніше не знало запаху парфумів. Їй не спало на думку піти в душ, змити з себе запахи вбиральні, кухні та власного поту, переодягнути вбрання, у якому вона ходила декілька днів. Вона не зачесала свого масного волосся, не прикрасила обличчя, що звикло до пилу й вихлопного газу автобусів. Небачена радість від того, що вона здійснить свою давню мрію, затьмарила її розум.

Тієї самої миті, як вона вирішила скористатися парфумами, вони перетворилися в її руках на інсектицид, який переслідував велику надокучливу муху. Вона стала тою мухою, що кружляє і розпилює на себе парфуми навмання: на голову, одяг, тіло. Звук розпилювача змішався з її першими радісними зітханнями, сміхом, наспівуванням. Вона спорожнила пляшечку: на денці лишилося трохи парфумів, до яких не діставала трубка насосу. Вона не хотіла, щоб залишалася бодай краплинонька, а тому кухонним товкачем розбила горло пляшечки й витрусила останні краплі, якими натерла волосся та щоки, не помічаючи, що друзки битого скла дряпають шкіру.

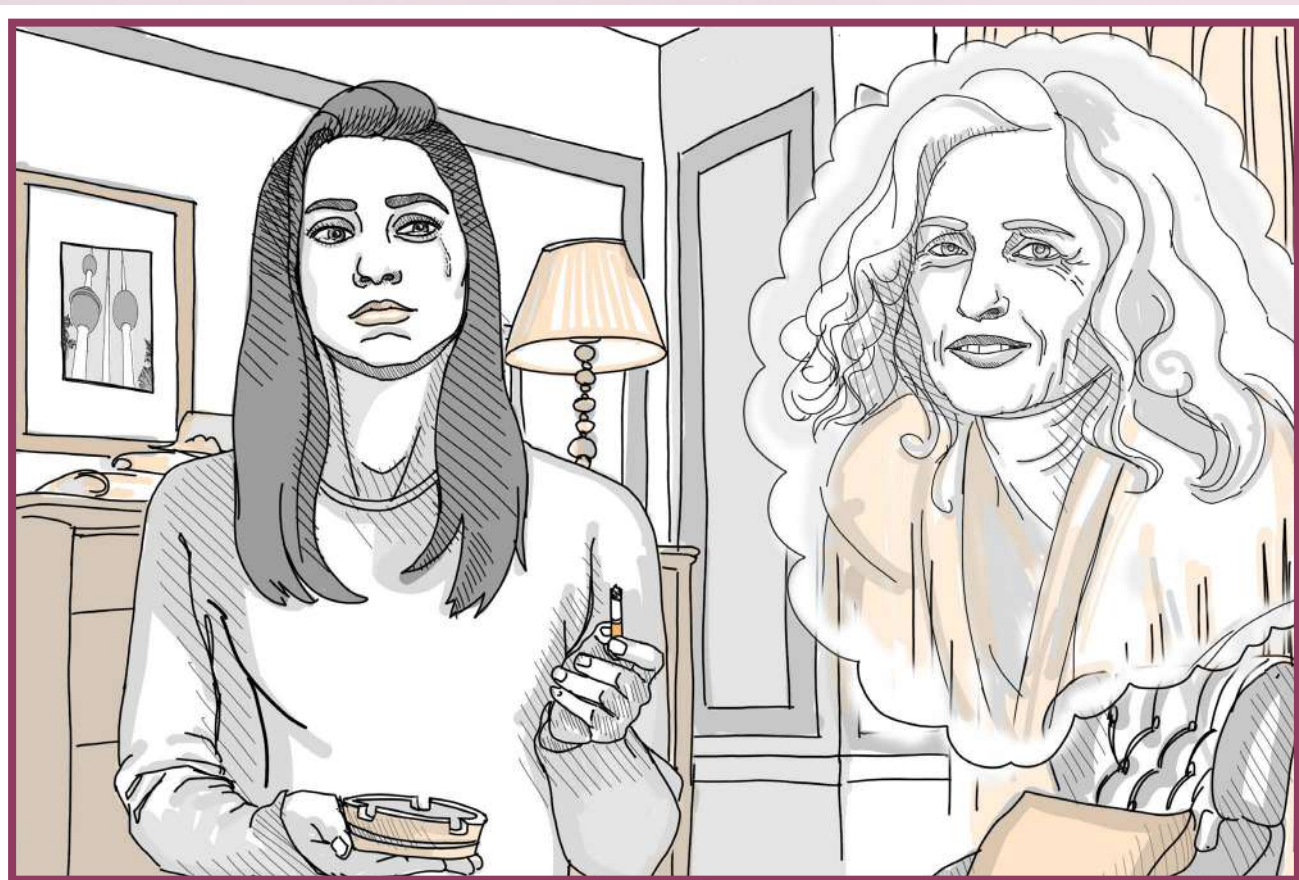
Сьогодні вона вирішила нічого не робити й пішла в ліжко, переконуючи себе, що цієї ночі чоловік не знехтує нею зі звичною відмовкою: «Я втомився». Цієї ночі потік парфумів занесе його в її спрагле тіло. Вилікує біль терпіння й очікування. Цей чарівний запах вивільнить його схований дощ, який зросить її.

Коли вона залізла в ліжко, чоловік давав хропака, утомлений, як завжди. Їй здавалося, що він відганяє безглузді думки й махає ногами, ніби б'є мишу чи таргана, що заліз на них. Потім він почав часто вдихати повітря носом, шукаючи джерело якогось запаху. Він відчув новий запах. Вона тішилася, що цей аромат поширювався від неї. Жінка з гордістю наблизилася до нього й обняла за спину. Він здригнув-

ся, але не повернувся до неї. Вона притиснулася до нього всім тілом, очікуючи, що чоловік відповість їй взаємністю. Він позіхнув, покрутився, понюхав повітря й заходився чхати. Її взяли сумніви щодо дії парфумів: «Невже він їх не чує? Чи в нього нежить?» Аж тут чоловік повернувся до неї. Цієї миті її душа радісно заспівала, тіло затремтіло в очікуванні, обличчя засяяло. Та раптом він заволав:

— Від тебе сьогодні нестерпно тхне, я не можу витримати твого запаху! Піди помийся!!

Вона почувалася так, немов падає у глибоке провалля. Відчула сморід наповненої людьми вбиральні, сильний дух від ніг, що поширився тілом. Ці запахи витіснили аромат парфумів і наповнили всю кімнату.

Цигарка матері

Автор Лейла аль-Усман

Переклад Інни Суботи

Мати залишила недопалок цигарки в попільничці, що не було для неї звичним. Її кімната, до якої я вже тиждень, як не заходила, була просякнута запахом, що перебивав пахощі парфумів та ароматичних паличок, які вона запалювала щодня. Моє серце розривалося, кожна клітина мого тіла боліла. Я згадала історію своєї нелюбові до проклятої цигарки. Ця ненависть змушувала мене мучити матір, вигадувати способи, як позбутися сигарет і їхнього запаху. Лише тепер я усвідомила, як жорстоко я поводитися з матір'ю. В мене склалося вороже ставлення до її звички, а на материні почуття я не звертала увагу.

Пригадую день, коли мама прийшла до моєї кімнати, щоб повідомити мені гарну новину, та не встигла вона наблизитися до дверей кімнати, як я перегородила їй шлях і заборонила заходити, сердито вигукнувши:

— Не заходь із цигаркою!

Радість умить зникла з її обличчя. В очах з'явився сум. Вона почала шукати попільничку, та не знайшла жодної поблизу. Швидко пішла до кухні, відкрила кран і загасила цигарку водою. Почувся звук шипіння, який вона так любила. Я не відчувала докорів сумління й лише думала:

«Може, хоч так вбережу її від цього зла».

Однак мати себе не жаліла й не хотіла, щоб я її оберігала. А я не могла знайти жодного засобу, окрім своєї грубості та впертості, щоб змусити її притлумити свою пристрась до паління, яка, втім, ставала дедалі більшою.

Одного разу мати попросила мене завести її до сестри. Я поставила перед нею умову: палити в машині зась. Мама підкорилася моєму наказу. Всю дорогу вона мовчала. Я знала: причиною її мовчання було сильне бажання запалити цигарку. Вона сиділа немов на похороні. Дорога до тітки була довгою. Моє серце стискалося від жалю до матері, однак я опиралася цьому почуттю. Зрештою я пожаліла її і вдала, що мені потрібно купити ліки в аптеці. Я зупинила машину і сказала:

— Мамо, ти можеш вийти з машини й покурити, поки я повернуся.

То був початок зими. Було холодно, дув сильний вітер. Мати глянула на мене й відповіла, стримуючи свій гнів:

— І як я запалю цигарку на такому вітрюгані?

Коли ж вона відчула, як я картаюся через неї, то плеснула по моїй долоні і прошепотіла:

— Я можу потерпіти.

Мати терпіла довго. Заплющувала очі на мої витівки, до яких я вдавалася, щоб позбутися тих ненависних цигарок. Часто-густо я витягувала їх із пачки й викидала геть. А вона дивувалася, чому їх так мало:

— Дивина та й годі! У нашому домі, либонь, оселився джин-курець.

А я жартувала:

— Ні! Цей джин ненавидить запах диму й викрадає цигарки.

Я не жаліла матір: змушувала її страждати без сигарет, тимчасом як вона гадала, де ж вони могли подітися. Коли ж вона мене зрештою викрила, я подумала, що вона посвариться зі мною навіки, та вона докоряла мені з усією материнською ніжністю. Від цього в мене муляло на серці, пекло аж до живого.

— Я знаю, що ти не терпиш цигарок. Та невже ти так ненавидиш свою матір, що ладна мене мучити таким чином?

Однак ці м'які докори не стримували мене. Моя ворожість до сигарет тільки зростала. Я почала їх товкти у пачці. Та цього разу мати не витерпіла й у розпалі закричала:

— Чому ти знищуєш мої речі?! Чи ти змирилася б з тим, що я зайшла до твоєї кімнати й зіпсувала речі, які ти любиш?! Якщо бодай ще раз таке втнеш, уб'ю!

Чому мати так любить сигарети, знаючи, скільки неприємностей породжує ця звичка?

Я почала шукати інші шляхи боротьби, не полишаючи надії, що мати позбавиться свого згубного потягу. Одного разу я принесла їй брошу-

ру про шкоду паління, зі страшними ілюстраціями легень курців. Вона погортала її, потім кинула й запалила другу цигарку. Тимчасом як від першої ще залишалася половина.

Зранку я просиналася раніше за матір, щоб відчинити вікна у вітальні, кухні та кімнаті для гостей. Виганяла запах диму, що стояв у повітрі. Коли я виносила попільнички, забиті вщерть недопалками, вони мені здавалися посудинами, наповненими слиною та слизом хворого на туберкульоз. Я скидала їхній вміст у целофановий пакет, а попільнички мила дезінфектором. І проти своєї волі повертала їх на місце, почувуючись так, ніби готувала отруту для матері.

Як же я люблю свою маму! Як хочу поцілувати її і кинутися в її обійми, щоб відчутти її материнський запах! Однак запах курива з її рота та від її одягу відганяв мене. Материне волосся смерділо цим ненависним запахом. Якось вона готувала салат і попросила мене защепити волосся шпилькою. Різкий запах від її волосся вдарив мені в ніс. Я понюхала свої руки, вони теж відгнали куривом. Ніколи не забуду свою жорстокість. Я з силою потерла долонею її носа й закричала:

— Понюхай! Понюхай!

Мати скрикнула від болю:

— А-а-а! Ти мене задушиш.

Я відвернулася від неї, щоб помити руки. Однак забула змити її біль.

Я ревнувала матір до її сигарет. Вони були ближчими для неї, ніж я. Вона сумувала за ними більше, ніж за мною. І коли не знаходила їх, то перетворювалася на голодну розлючену тигрицю. А коли нарешті брала цигарку до рук, її обличчя розцвітало, немов квітковий сад. Не раз вона засинала на дивані з цигаркою в руках. Якби я випадково не заходила по щось до вітальні, моя мати загинула б у вогні. Я повсякчас нагадувала їй про небожа, якого знайшли обвугленого, через його цигарку.

Вона лиш холодно відповідала на мої слова:

— Наші життя в руках Аллаха.

Страх за життя матері змушував мене очікувати найгіршого:

«Чи вона захворіє на рак? Чи згорить у вогні?»

Коли я уявляла собі ці моторошні картини, страх підступав від мого шлунку до горла, разом з гірким блювотинням.

Відчуваючи ревності до сигарет, я ставила матері дивні запитання:

— Якби ти заблудилася в пустелі, чого б ти насамперед попросила в Аллаха?

Вона голосно розсміялася перед тим, як ошелешити мене своєю відповіддю:

— Я б попросила сигаретного дощу з неба.

Я ж уявляла, що вона попросить Аллаха побачення зі мною, однак мати віддала перевагу не мені, а сигаретам.

Одного дня я читала матері статтю про дивні заповіти, які залишають люди перед смертю. Закінчивши читати, я запитала в неї:

— Цікаво! А що ти напишеш у своєму заповіті?

Не зволікаючи, з піднесенням у голосі вона відповіла:

— Щоб зі мною поховали сигарети.

Я змогла кинути виклик матері лише в одному. Я відмовилася купувати для неї цигарки. Вона давала мені список речей для дому, які я мала купити. Зверху великими літерами було написано — «сигарети». Я завжди поверталася без них. Однак мати не втрачала надію, що одного дня я таки принесу їй цигарки.

Одного вечора вона розплакалася. Я не витримала й запропонувала:

— Я завезу тебе до магазину й почекаю в машині.

Мама не заперечувала, попри те, що лежала з перев'язаною головою. Їй боліла голова. То була дощовита ніч. Вона вийшла з машини, загорнувшись у довгу чорну шаль, поспішаючи, неначе на побачення з коханим. Я відчула, що моя відраза до сигарет стала більшою за океан.

Наступної миті я побачила, як вона посковзнулася і впала долілиць. Її вовняна шапка злетіла з голови.

Моє серце завмерло від переляку. Я підбігла до неї. Мені так хотілося сказати: «Повертайся до машини. Я принесу їх тобі». Однак нелюбов до сигарет виявилася сильнішою за любов до матері. Я допомогла їй піднятися й підтримала її, поки вона не випростала своє струнке тіло. Мій голос болісно продзвенів:

— Я під'їду машиною до самого виходу.

Вона подякувала заплаканим голосом, сльози лилися з її очей. Дощ заливав вулицю.

Мати не любила гостей, які не палять, і сама неохоче відвідувала їх. Вона чекала на знайомих курців, які разом із нею влаштовували димові вечірки. А я ненавиділа їх і втікала з дому та не поверталася, поки вони не підуть, залишаючи по собі клуби диму.

Мати отримала серцевий напад, унаслідок якого пролежала в лікарні тиждень, без сигарет. Однак повернувшись додому, вона не витримала й трьох днів і порушила заборону палити. Мати була настільки знервованою, що я вже гадала, що вона збожеволіє. Будь-який звук або рух, на кшталт подих вітру, що здійсмає пил і папери, спричиняв у неї сльози. Skorиставшись її відсутністю, я позбулася всіх цигарок і попільничок, що були вдома. Я хотіла вірити, що після того як лікар заборонив їй палити й розповів, як поліпшиться її здоров'я, якщо вона кине цю звичку, вона справді це зробить. Мати при мені пообіцяла лікарю, що кине палити, чим окрилила мене. Я раділа, що материна увага тепер буде суто моєю. Я нарешті вдихну запах матері, а не її цигарок. Як боляче було бачити, як вона, немов хижак здобич, шукала сигарету! Однак уся удавана правильність зникла, коли мати її не знайшла. Цілком переконана, що я не потуратиму її бажанням, вона побігла до сусіда й попросила його, аби він купив для неї цигарок. Сусід здивовано дивився то на мене, то на неї. Я, анітрохи не зніяковівши, заявила:

— Перепрошую. Але я не принесу отруту матері.

Сусід помітив зболілий стан моєї матері й відповів:

— Якщо отрута приносить щастя твоїй матері, то чому б тобі не ошчасливити її?

Я ніколи не ошчаслилювала матір. Тимчасом як кожна випалена сигарета була вершиною щастя, я псувала їй насолоду своїм незадоволенням і протидією. Я робила її нещасною, уникаючи обіймів. Вона розуміла, у чому справа, й тому щоразу після того як приймала ванну, кликала мене й гаряче обіймала. Я поринала в її обійми, насолоджуючись цією розкішшю, поки вона знову не забруднить себе цим запахом.

Коли до мене вперше прийшли свататися, я зраділа, що нарешті відпочину від запаху сигаретного диму. Однак чоловік виявився таким же ненаситним курцем, як і моя мати. Я дала йому відкоша, так і залишившись удвох із матір'ю — у тіні її любові до паління.

Щоразу, як вона покашлювала чи мала напад настирливого кашлю, я не знаходила нічого кращого, аніж дорікнути:

— Ти помреш від цих сигарет!

У відповідь на ці слова вона спокійно відповідала, з надзвичайно твердою вірою:

— Ніхто не помре раніше відведеного йому терміну.

Моя мати померла. Померла не від сигарет, не від раку, не від атеросклерозу — вона померла, коли приймала ванну. Мати довго не виходила з ванної кімнати, і я зайшла перевірити, що з нею. Я гадала, що вона знепритомніла. Я викликала швидку. Лікар констатував смерть і назвав причиною смерті травму голови, унаслідок якої стався внутрішній крововилив. Імовірно, вона посковзнулася у ванні.

Моя мама померла. Її пальці затисли цигарку. Я відчула, що не лише я осиротіла. Всі цигарки моєї матері осиротіли разом зі мною.

Тепер я сиджу перед попільничкою з недопаленою цигаркою в ній. З усією любов'ю до своєї матері я піднесла попільничку до носа і вдих-

нула запах старого попелу. Сльози тихо скотилися по моїх щоках, скапуючи на попіл. Я ще раз глянула на недопалок осоружної цигарки. Я згадала всі мої злі помисли, спрямовані проти сигарет, і те, як я мучила матір. Докори сумління точили моє серце, немов черв, що гризе сухий стовбур дерева.

Край цигарки був пофарбований маминою помадою. Мене охопило почуття невимовної туги за матір'ю, її запахом, її цілунком. Мені так хотілося, щоб вона повернулася й наповнила помешкання своїм запахом отрути, розтрушуючи попіл на килими, дивани, тарілки — й у моє спустошене серце.

Наступної миті я ніжно вийняла цигарку з попільнички, схилилася над нею, як це робила моя мати. Піднесла її до носа. Вдихнула її запах. Без вагань затисла її губами і смоктала, поки не поглинула помаду матері. Потім поклала цигарку до маленької коробочки, у яку струсився попіл, змочений моїми сльозами. З того дня — щоранку й щовечора — я відкриваю коробочку і, проливаючи гіркі сльози, вдихаю запах моєї матері.

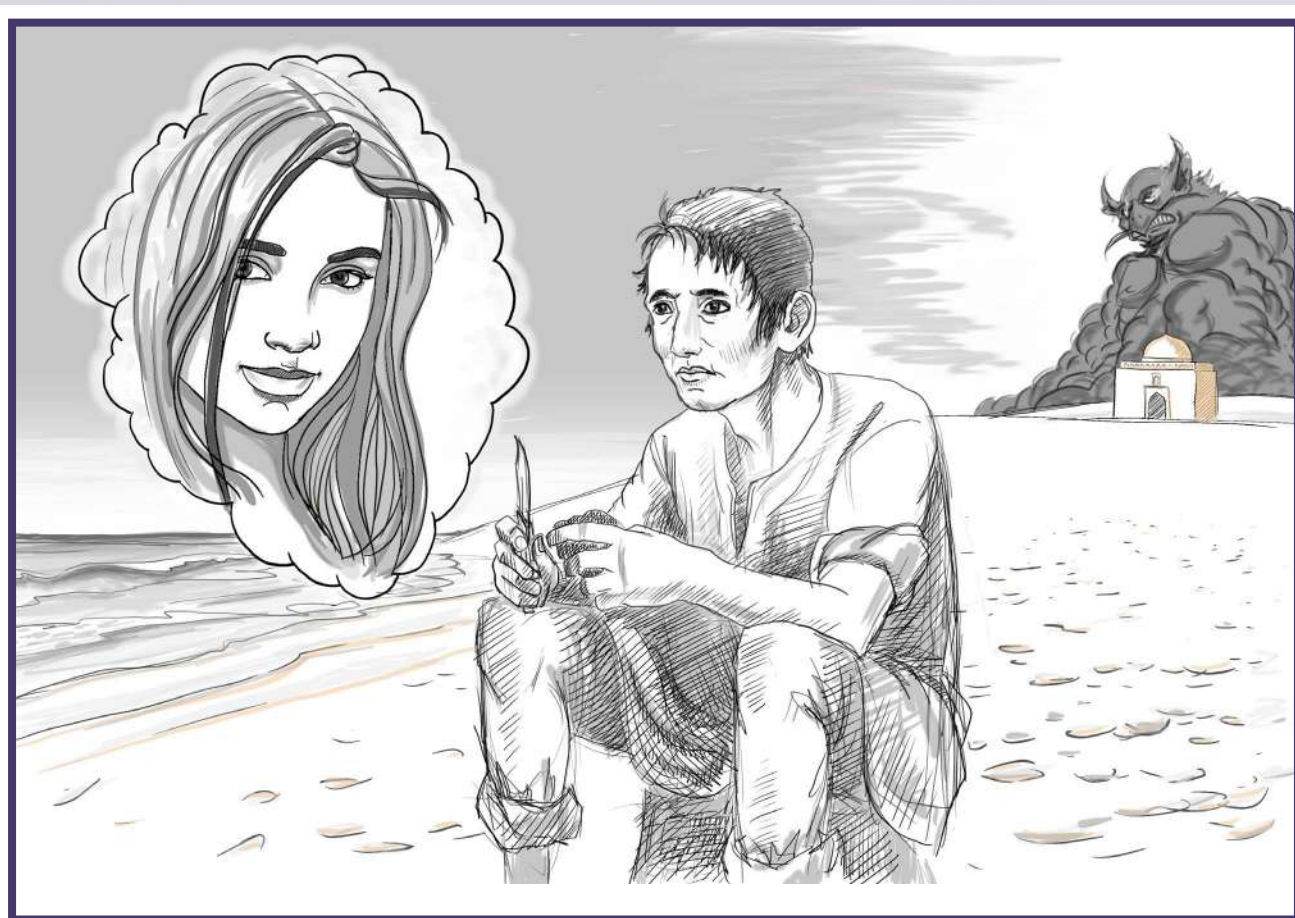
Сурая аль-Баксамі

Сурая аль-Баксамі — поетка, казкарка, авторка прозових творів та художниця. Була однією з перших жінок, які активно виступили зі своєю творчістю в регіоні Затоки, де вона почала публікувати оповідання та виставляти свої художні роботи ще в підлітковому віці, у середині 1960-х. Вивчала образотворче мистецтво в Каїрі, а потім, за радянських часів, в інституті Сурікова в Москві, де здобула ступінь магістра зі спеціальності «ілюстрація». Мешкала в декількох країнах Африки, поки не оселилася в рідному Кувейті на початку 1980-х.

У 1990–91 рр. пережила вторгнення Іраку до Кувейту, що надзвичайно вплинуло на творчість письменниці. Свої враження від тяжких випробувань війни письменниця переосмислила у збірці новел «Свічки підземелля» (1993), за яку авторка була нагороджена державною премією Кувейту. Відтоді книгу перекладено на понад 10 мов.

До цієї збірки увійшли новели зі збірок «Чорний піт», 1977 р. та «Свічки підземелля», 1992 р.

Офіційний сайт письменниці — <https://www.thurayaalbaqsami.com>

Чорний піт

Автор Сурая аль-Баксамі

Переклад Ольги Сегеди

Страхом просякнуте все навколо мене. Безмовність німої ночі не в'яжеться з галасом, що ятрить мою втомлену душу. Чому вона така бентежна? Чому не заспокоїться? Вона, напевно, знає, що я родом з найнижчого прошарку людського суспільства — найбільш знедолених людей. У нашому словнику немає понять «відпочинок» чи «наїстися досита».

Моя історія проста й невигадлива. Вона нудна та буденна, як мені здається.

Мій батько помер, коли мені не було й дванадцяти років. У спадок він залишив мені вдову та п'ятьох дітей. Куди б я не обернувся, я бачив навкруги роззявлені роти, з яких вилітав привид голоду, насміхаючись наді мною та над моєю неспроможністю побороти його, оскільки робота в мене нехитра й низькооплачувана.

Голод та злидні — відомі аксіоми та одні з найголовніших законів серед бідняків. Подолати їх — було й досі є моєю єдиною метою.

Спочатку я трудився в крамниці хлопчиком на побігеньках. Від світання до смеркання я відпрацьовував помилки, яких припустився чи то я, чи хто інший. Хазяїн крамниці вважав своїм правом зганяти на мені зло та виливати своє горе на моє нещасне тіло, що складалося з одних лише кісток, полічених його палкою. Незважаючи на кволість і хирявість мого тіла, товсті пальці мого пана з легкістю діставали до самісінького нутра. Ніхто не міг переконати хазяїна, що я не заслуговую на побої і що в нього взагалі немає права підіймати на мене руку. Усі закони, за якими живе його клас, давали моєму панові повне право знущатися наді мною. Почуття вдячності для цієї людини — щось захмарне, а п'ять анатів¹, якими він дорікав мені ввечері після роботи, — правила за найбільшу мою винагороду.

Згодом я працював на багатьох людей. Я набирався досвіду й знань з криниці життя, поки не закріпився в одному з магазинів на внутрішньо-

¹ (1) Анат — грошова одиниця Індії, яка використовувалася в Кувейті в 1923 р.

му ринку міста. Моя робота тут не надто відрізнялася від попередніх моїх занять. Щоправда, власник цієї крамниці був з людей, які не вірили в те, що лайка та побої сприяють сумлінній праці.

Перебуваючи в цій німоті, я пригадав цікаву розмову, яка сталася декілька ночей тому між хлопцями з нашого району. Говорили про можливість легкого та швидкого заробітку.

...Коли море відступає під час відпливу, воно залишає на березі справжні багатства: наприклад, білі перлини в ніжних обіймах мушель, побілених по краях сіллю морської води. Цінні раковини, що заволоділи увагою таких бідняків, як я, ховаються між камінням. Їх важко шукати, адже природа завжди вигадливо ховає все найкоштовніше.

Море — ніби язик спраглого бика. Земля скинула з себе синє вбрання, у якому вона зустріла сонце на світанку. Зараз вона здається мені чорною. Чорнота її ґрунту скидалася на картину, яку я бачив сьогодні вранці: моя втомлена матуся, яка безуспішно намагається заштопати стару абаю². Зношена тканина вперто відштовхує чужорідні чорні нитки, які стирають солодкий смак спогадів, закарбованих на блаженському чорному матеріалі.

Знайти перлину — неабияка вдача, але процес пошуку захоплює та приносить задоволення.

Мрії про швидке збагачення п'янять мене, а мої поранені руки та складаний ніжик невтомно працюють. Не без зусиль я відкриваю мушлю і з жадібністю впинаю очі в її порожнину, де лежить свіжий молюск, укритий дрібною сіточкою яскраво-червоної крові, що скрапує з кінчиків моїх пальців. Усередині — лише прожилки, а інколи — ще й іронічна посмішка, яку море залишає у своїх черепашках.

Не пам'ятаю, скільки мушель я так порозкривав. Знаю лише, що я зневірився, втомився та розчарувався в авантурі зі швидким збагачен-

---

2 (2) Абая — простора довга сукня з рукавами (зазвичай чорного кольору, іноді оздоблена вишивкою або бісером), яку арабські жінки-мусульманки носять в громадських місцях.

ням. Повернуся туди, звідки прийшов. Нехай горять у пеклі всі ті, чії байки намовили мене втопитися в нездійсненній мрії, на берегах якої не жевріє бодай найменший промінчик надії.

Прощавай, море! Прощайте, коштовні перлини! Спіть спокійно, я не потурбую вас. Зачекайте на м'язисту, смагляву й сміливу руку нирця, дочекайтеся її. Лише вона має право позбавити вас перламутрового королівства. А хлопець на побігеньках з крамнички купить вас того ж дня, щоб прикрасити вами шию нареченої, яку він досі не бачив, як не бачив і кольору нігтів на пальцях її ніг, пофарбованих хною.

О, жінко, чарівне створіння! Ти полониш мої думки, особливо коли я чую запах свіжого й ніжного тіла від клієнток з крамниці мого хазяїна. Мені так хочеться пірнути з головою у твоє тіло та плавати в його безмежних насолодах, допоки не потону у твоєму морі, занурившись до самісінького його теплого дна! Я різко осмикнув себе, бо потону я хіба що посеред піску та каміння, так і не пізнавши жінку. Вона — вівця, яку я маю купити. А я можу придбати хіба що кусень хліба на вечерю, про жінку годі й мріяти. Що більше я її потребую, то дужче моя нужденність відторгає її. Крім того, присутність жінки означає появу додаткових голодних ротів. О жінко, ти була й будеш прекрасним плодом моєї втомленої фантазії, у якій колись народилось дивне бажання. Ця примха не дає мені спокою: кохати, як забажаєш, без обмежень та перешкод з іржавої міді — диргемів³, що є причиною вічної боротьби між людьми.

У глиняній мечеті неподалік від мене щовечора збираються моряки та рибалки. Їхні бажання схожі на мої, бо нас об'єднує незмінна потреба: побільше диргемів та гарненька дівчина, що осолодила б життя й народила дітей, неодмінно хлопчиків, щоби вони стали міцною опорою та добували заробіток з надр щедрого моря. Будівля мечеті дуже проста, як і моряки, що допомагали її звести, а потім записали

3 (3) Диргем — грошова одиниця, поширена в Кувейті на початку ХХ ст.

на її глиняних стінах імена своїх товаришів, яких забрало море. Там також виведені імена двох моряків, які померли під час будівництва мінарету. Звичайна річ — послизнулись і впали. Так їх і поховали, просто й без особливих церемоній. Подейкують, їхні мученицькі душі досі блукають цими краями й наспівують сумну пісню про свою загублену молодість, вимагаючи відплати від суспільства, яке не вберегло їхнє право на життя...

Узагалі-то, я звик мислити раціонально, але чомусь до мене причепились ці небиліці про джинів та злих духів, що їх розповідала матуся та старенькі з околиць. Коли я ввечері лягаю в ліжко, то ховаю свою втомлену голову між покривалами, щоб раптом не побачити привидів. Однак мені здається, що є якийсь незримий дух, який бродить поруч і хоче погубити мене. Якщо це привид одного з тих моряків, то який йому сенс вбивати мене? Моя ж історія точнісінько повторює його власну, де злидні — це спільний знаменник. Та й фінал майже однаковий: всі ми помираємо, працюючи на благо суспільства, а насправді лише обрані заживають плодів нашої праці.

Вони кажуть, що ти — бідний робітник, а хтось інший купається в розкоші за неписаним законом людського суспільства. Я категорично протестую: цей закон продиктований лише огидною людською жадібністю. Разом із примноженням їхніх статків проступають і успадковані ними риси рабів: бажання панувати та керувати іншими. Кажуть, що рабства вже немає, але це все вигадки, як бабусині байки про джинів. Суспільство досі розколоте на два класи: один прошарок пожирає плоди праці іншого. Рабство не кануло в лету, воно розвивається та поширюється, породжуючи нових рабів та поневолених, щоправда в сучасніших формах.

Скільки разів я запитував себе: у чому різниця між мною та хазяїном крамниці? Якби крамниця належала мені, я б вів справи не згірше від хазяїна чи навіть краще, тому що я розумний і кмітливий. Хто знає,

якби мені вдалося здобути освіту, може я б вибився в люди? І хто сказав, що бідні люди — дурні? Мовляв, якби були хоч трохи розумніші, не залишалися б у злиднях. У більш справедливому суспільстві та при менш скрутних життєвих обставинах я б довів тому, хто так каже, хто з нас дурний.

Сьогодні ввечері глиняна стіна мечеті — моя єдина товаришка. Вона вбирає мої думки, щоб змішати їх з кров'ю її будівельників. Якась дивна мара ввижається мені щоразу, як я підходжу до цієї стіни. Моя зажурена та втомлена мати, товариші, старці з району — всі вони часто-густо згадували цю химеру, окрім батька, який казав мені: «Не бійся її, вона існує лише в нашій хворобливій уяві». Чи справді з їхньою уявою щось не так? Те, що я бачу перед собою, засвідчує протилежне. Не знаю, що це — привид чи джин? Хай там як, він наближається до мене, націлившись своїм складаним ножиком прямо мені в обличчя.

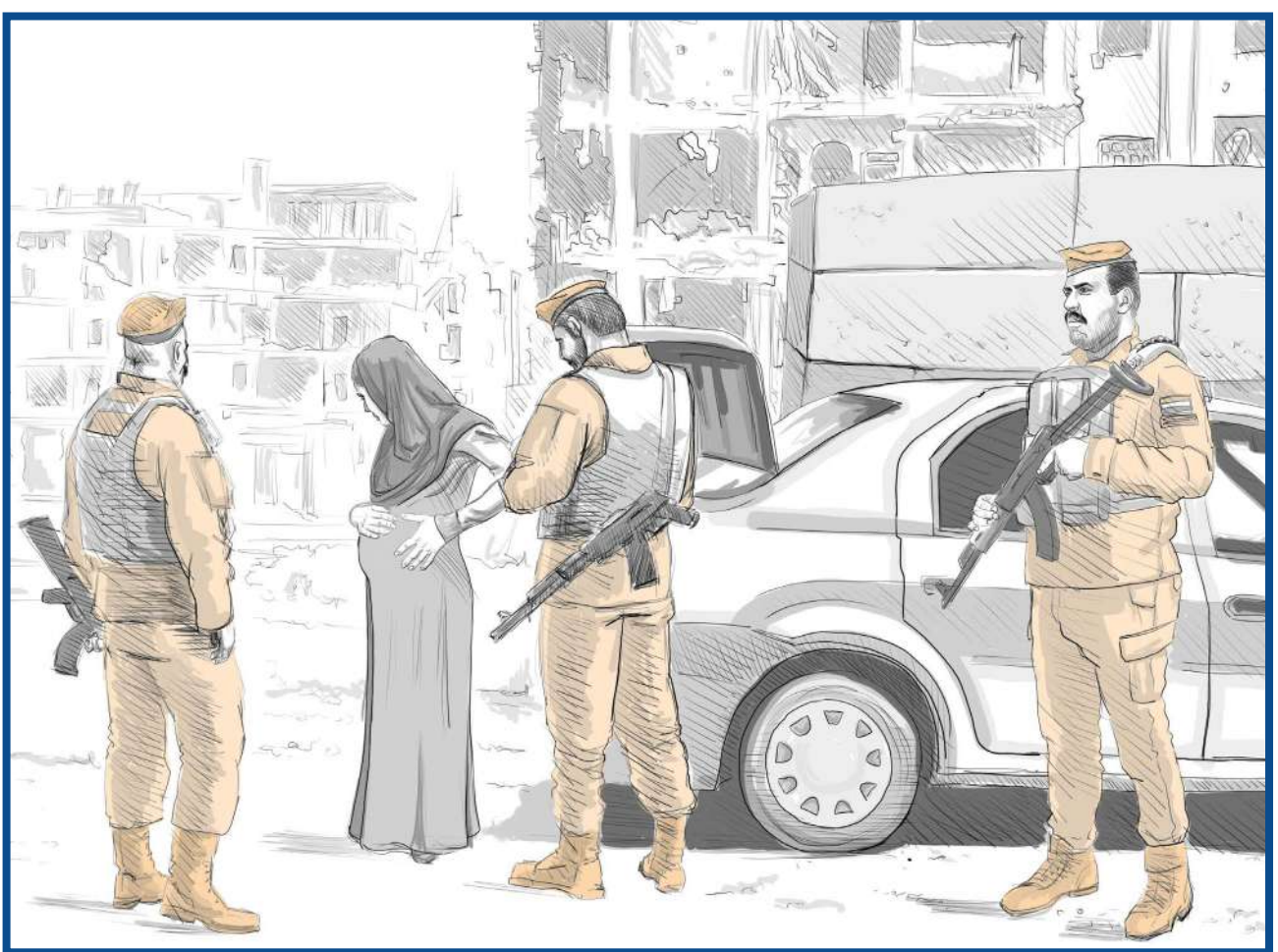
Я відступив. Пробіг холодок, від страху я притулився до стіни навпроти мечеті. Хіба вона не розкриється, щоб поглинути мене разом з моїм страхом? Хочу закричати, покликати на допомогу, хоча все довкола страхітливо мовчить, але що з моїм голосом? Він застряг десь усередині, намагаючись вирватись назовні. Натомість лунає якийсь слабкий стогін, ніби цвіркун затріщав. Я прикриваю обличчя руками, щоб сховатися від потворного привида. Позираю з острахом крізь пальці: от би воно зникло. Ні, фантом на тому ж місці, з ножем, кидає мені нерівний виклик. Я слабкий, а він — могутній. Мені страшно, а він лякає. Мені самотньо (от би мама була поруч!). Горе мені! Завтра вона розірве свою абаю, коли почує про мою загибель. Мене не стане, а голодні роти залишаться розтуленими на осонні, поки не пересохнуть, залишаючи по собі огидну печатку голоду на власних домовинах.

Могили, смерть, загадкове потойбіччя... Ця примара переді мною теж зберігає якусь таємницю з того світу. Все довкола лячне, холодне, липке, й тисне на мій незміцнілий мозок. Змучена голова розколюється-

ся, ховається у складках одягу і припадає до стіни, дряпаючись липкою глиною, змоченою холодним потом. Привид також притулився до стіни, залишаючи на ній слід. Йому потрібна жертва — людське тіло, щоб розірвати його. Де моя хоробрість? Поводжусь, як дівчисько, що боїться власної тіні. Соромно боятися. Це правда, я наляканий до смерті, але посеред цієї тиші має відбутися двобій. Хтось із нас має випатрати суперника, або ми розійдемося.

Мій ніжик високо здіймається, і я безбач кидаюсь на демона. Ніж устромляється в стіну — й жодної реакції від мого ворога. Мені невтямки — що відбувається? Ха, ось воно що! Я сміюся, плачу, насмішкувато дивлюся на кінчики своїх пальців, до яких прилипла засохла на стіні кава. Моя хвороблива уява прийняла її чудернацький візерунок за джина, озброєного ножем. Хай Бог простить того торговця кавою, який вилив на стіну мечеті залишки темного напою зі свого глечика.

Мамо, прийми мене в свої заспокійливі обійми, і я обійму твоє ніжне обличчя. Ти — пристань для моїх обтяжених тягарями кораблів, чії вітрила обарвлені чорним потом.

Час занепаду¹

Автор Сурая аль-Баксамі
Переклад Ольги Сегеди

---

1 (1) З циклу творів про нелегальну окупацію Іраком території Кувейту. Військова інтервенція в емірат розпочалася 2 серпня 1990 р. і зусиллями міжнародної коаліції була зупинена 22 лютого 1991 р. 7 місяців війни письменниця провела в рідному окупованому місті. Після перемоги над суперником вона написала серію новел, присвячених трагедії руйнівної війни.

Годинник Часу розчиняється. Він тане — цифри падають одна за одною. Вона пригадала картину іспанського художника Сальвадора Далі «Постійність пам'яті». Посередині полотна — великий годинник, що тане та втрачає свою форму, а навколо — суха безлюдна пустеля. Танення годинника спричинила спека — плід уяви художника.

Деякі настінні годинники в міністерствах та державних установах порозкрадали, хоча цвяхи в стінах вказували на те, що вони все ж таки колись там висіли. Решта годинників перестали йти, а їхні стрілки зупинилися на відмітці вісім — початку робочого дня другого серпня!

Занепад наставав послідовно та трагічно. Спочатку впали назви вулиць, потім — імена людей, відколи вони поклали у свої кишені фальшиві документи, зрештою — тіла дівчат, колись наповнених життям. Насамкінець занепало й саме місто: навіть його назву було замінено на маленький знак: «Обережно! Ліс, повний вовків!» Після того, як занепало все — час, тіла та імена — вона провалилась у своє тепле ліжко. Вона їла, спала, просиналася, визирала гарненькою голівкою з нечесаним волоссям у двері вітальні, щоб запитати своїх близьких і родичів, які уважно стежили за всіма новинами, чи змінилося щось, чи скоро відлетить сарана. Відповідь була завжди однаковою: «Нічого нового. Не відлетіла». Тоді вона верталася в ліжко, а дорогою зупинялася біля холодильника, щоб узяти щось перекусити, хоча вже й відчувала, як сильно вона набрала в тілі: «Господи, як я погладшала!» Вона намагається натягнути свої джинси — невдала спроба, так само як і її нове життя — суцільна невдача.

* * *

«Я так не засну. Прогуляюсь, щоб убити нудьгу».

Це її рішення викликало в родичів подив, але вони не заперечували, бо протягом останнього місяця вона лише об'їдалася та впадала у сплячку, ніяк не реагуючи на занепад міста. Навпаки, вона посприяти його краху, коли викинула зі свого вікна будильник, пояснюючи

це тим, що більше немає державної служби. Кому знадобиться будильник, якщо контрольно-пропускний режим більше не працює?

Її бажання проїхатись машиною по вулицях міста налякало всіх, але хвиля протестів поступово вщухла: «Будь обережною. Ти так розповніла, що хтось із них може захотіти тобою поживитися».

* * *

Прогулянка вселила в неї страх. Її знудило всім тим, що вона з'їла за цілий місяць, коли побачила їхні похмурі обличчя, військові машини й пункти обшуку. Відтоді вона зненавиділа той білий прямокутник, що зветься холодильником.

Її нудило від самої себе. Вона згадала давню подругу, Наваль, та рушила до неї, щоб розв'язати свою психологічну проблему. Наваль зустріла її тепло й, обійнявши, сказала жартома: «Вітаю, бегемотику! Чим ти займалась? Невже спожила всі харчові запаси Кувейту?»

Вона не образилась на іронічне зауваження, але помітила, що настінний годинник у Наваль досі працював. Це здивувало її. Свій будильник вона викинула з вікна, пригадавши, що годинник Далі танув.

Її подруга Наваль — яскрава і струнка, як газель. На її обличчі гра-ла приємна усмішка. Здавалось, що вона не страждає від зупинки часу чи падіння міста. Наваль ніби приховувала якийсь секрет, тому їй було влаштовано ретельний допит. Зрештою, таємниця розкрилася, адже такого роду секрет жодна жінка не воліє довго приховувати. Це — кохання.

Вона зі злістю прикрикнула на подругу: «Як ти смієш закохуватися в такий час? Світ перевернувся догори ногами, й ми не знаємо, чи помремо від отруйного газу, чи від їхніх куль, чи від знущання над нашими тілами. А ти — любиш? Наваль, послухай мене уважно. Я зневажаю кохання в цей проклятий час».

Наваль засміялася так, що відкинулася назад. Вона сказала подрузі, що та могла б стати непоганим комедіантом.

Опануй себе, Наваль. В ім'я дружби ти зобов'язана по-військовому відрепортувати про свого коханого, а також докладно переповісти свої телефонні розмови з ним запівніч. Проте, якщо той недостатньо гарний, не хочу навіть слухати казки.

Наваль сокотіла замріяним, м'яким голосом:

Він, люба, смуглий, високий, з широкими плечима та чорними шовковими вусами. У нього сильний характер. Коли я його бачу, божеволію від щастя. Познайомились ми через спільних друзів, які обрали мене для виконання таємного завдання. Він очолював перше зібрання нашого угруповання. Цей чоловік створений бути лідером — інше йому не личить. Я не зводила з нього очей, а він соромився та сховався від мого погляду, розмовляючи з іншими дівчатами.

Усі дівчата в нашій групі уважно слухали те, що він пояснював, адже будь-яка помилка означала кінець. Від нас вимагалось допомагати поширювати таємні листівки проти наших ворогів. Наші друкують певну кількість листівок за назвою «Народний опір», а нам потрібно доставляти їх у різні райони Кувейту, де молоді волонтери збирають ці листівки, копіюють у великій кількості та розповсюджують їх серед жителів району. Небезпека тут криється в пунктах пропуску, розташованих на більшості вулиць. Знайдуть бодай одну листівку — й на тебе чекає катування, що може закінчитися смертним вироком. Перед тим як ми покинули зібрання, він попередив нас: «Це завдання дуже небезпечне. Якщо вам бракує мужності, прошу сказати просто зараз».

Люба подруго, не можу тобі передати, наскільки він чудовий. Він говорить, як великий лідер, та все ретельно планує. Він дбає і хвилюється за нас, особливо за мене. Щоразу, коли я повертаюся з завдання, він обіймає мене своїм поглядом та плескає по плечу, повторюючи: «Клянусь, ти героїня!»

* * *

Її вразила історія Наваль. Вона навіть не доторкнулась до вечері,

а тієї ночі її мучило безсоння! На загальний подив, вона застигла перед телевізором, спостерігаючи за подіями. Хтось жартома відзначив: «Здається, бегемотик одужав».

Година падає в обійми Часу, а дівчина падає в обійми ліжка. Усі падають біля дверцят холодильника, поки місто занепадає щодалі.

Вона пододала силу тяжіння та закони падіння, щоб опинитися в колі дівчат, які отримують накази від привабливого чоловіка. Він — смуглий, з широкими плечима та чорними шовковими вусами.

Її бажання покласти кінець падінню зміцнилося, коли дівчина зупинила автівку перед військовим контрольно-пропускним пунктом, якому передувала дерев'яна табличка з надписом «Стій! Контрольний пункт», встановлена на одному з боків дороги.

Військовий неохоче виконує свої обов'язки, повертає їй документи на машину та посвідчення особистості. Жартує, коли бачить її великий живіт:

— Світ перевернувся догори дригом, а ви, жінки, продовжуєте кохатися, вагітніти та народжувати.

* * *

Діва Марія носила під серцем Ісуса Христа, а вона — таємні листівки.

Під її просторим платтям крилася збита подушка, а під нею — широкий пасок із тканини, у складках якого ховалися таємні листівки.

Вона пригадала інструкції Наваль, яка в цій справі була досвідченішою:

— Не забудь широко їм усміхнутися. Тобі треба гарно зіграти роль вагітної. Якщо вимагатимуть вийти з машини, притримай подушку рукою, щоб вона не випала. Дорогою назад також подбай про свою хибну вагітність, щоб не викликати підозр.

Другий військовий теж побачив у цьому привід для жартів:

— Ви, жінки, вагітнієте, як кішки.

Так, вона — кувейтська Діва Марія, вагітна таємними листівками.
«Алло! Сьогодні мене не буде вдома, переночую в Наваль», — ця телефонна розмова повторювалася знову й знов.

Годинник Наваль працював без збоїв. Годинник Далі зникнув, коли час занепаду в місті минув.

Талеб ар-Ріфаї

Талеб ар-Ріфаї (нар. 1958 р.) — новеліст та романіст. Здобув диплом бакалавра інженерії Кувейтського університету та диплом магістра з літературної творчості Кінгстонського університету (Лондон). Працював радником з питань культури Міністерства інформації Кувейту, запрошеним професором університету Айови (США) в межах міжнародної програми з літературної творчості у 2012 році. У 2009 році очолював журі Міжнародної премії з арабської художньої літератури (The International Prize for Arabic Fiction). Талеб ар-Ріфаї заснував премію Аль-Мультака за арабську новелу (Almultaqa Prize for Arabic Short Story) та був головою її опікунської ради у 2015 році; також є віцепрезидентом Форуму арабських премій.

Твори Талеба ар-Ріфаї перекладені на різні мови: англійську, французьку, іспанську, китайську, турецьку, гінді. У творчому доробку письменника дев'ять збірок новел та сім романів. У 2002 році Талеб ар-Ріфаї був нагороджений Державною премією в галузі літератури та мистецтв за роман «Запах моря», а у 2016 році він удруге був удостоєний цієї премії за роман «Тут і зараз».

Новели, які ввійшли до цієї книги, взято зі збірок «Дрібні крадіжки», 2011 р., «Темно-сіре», 2018 р.

Усмішки

Автор Талеб ар-Ріфаі
Переклад Ольги Сегеди

Зустріч о шостій вечора. Я прийшов раніше Джума'а — проглянути список нових запропонованих імен до його приходу.

Ми з Джума'а — друзі ще зі шкільної лави. Я люблю його за добре серце та спокійну усмішку, яка ніколи не сходить з його обличчя. Три місяці тому, коли ми грали в карти в галасливій компанії на щоденній вечірній диванії¹, він сказав тихенько:

— Маю новий проєкт.

— Вітаю наперед, — я мовив це жартома, але його погляд, у якому змішалися надія та серйозність, не здавався жартівливим. Я відклав карти в сторону і, коли ми відійшли, він провадив:

— Ти — держслужбовець, тому розумієшся на цій справі краще за мене.

Я відчув, що приятель налаштований серйозно, а він тим часом зізнався мені:

— Я вирішив відкрити крамницю й хочу, щоб ти був моїм партнером.

— Безумовно, я погоджуюсь, — зненацька пролунав радше голос мого серця, ніж мій власний.

— У нас усе вийде, з Божою поміччю.

Обличчя Джума'а розпливлося в задоволеній усмішці. Він повторив мої слова й додав:

— Завтра розпочинаю збирати документи для оформлення ліцензій.

* * *

Тієї ночі, коли Джума'а почав пояснювати мені свою ідею, я надихнувся нею навіть більше за свого друга.

Ми відкриємо крамницю з купівлі та продажу усмішок високопосадовців та знаменитостей, — він говорив у типовій для нього спокійній манері, а я уважно слухав. — Ніхто не дарує усмішку задарма.

¹ (1) Диванія — поширена в Кувейті назва на позначення зібрань (переважно чоловічих) для обговорення різного роду питань — соціальних, економічних, літературних, політичних тощо.

Усі женуться за цінною усмішкою високопосадовця, у всіх свої причини прагнути її.

Я зробив йому знак зупинитися на декілька секунд. Завдяки своїй роботі я багато чого навчився та передивився чимало різних усмішок і посмішок. Я не з чуток знаю про те, як деякі люди пересилюють утому, нудне очікування й дискомфорт заради відвідування якогось заходу, конференції чи виставки тільки задля того, щоб їхні обличчя узрів високопосадовець та, можливо, зволив усміхнутися їм кутиками вуст. Джума'а продовжив:

— Усмішка високопосадовця дорого коштує, а ми забезпечимо нею зацікавлених у тому людей за певну платню.

На обличчі Джума'а загравав знайомий мені усміх, коли він промовив:

— Багато хто ненавидить високопосадовців і воліє, либонь, щоб ті зникли. І все-таки, люди знайдуть тисячу способів доп'ясти бажану усмішку.

— Згоден.

Протягом наступних днів ми активно шукали приміщення, придатне для нашої крамниці. Я наполягав на тому, щоб воно містилося в елітному торговельному центрі. Наша крамниця мала бути зі смаком оформленою, а її каталог — ретельно підготовленим. Насамкінець посталала потреба в рекламі, щоб відкриття крамниці викликало гучний розголос у суспільстві.

Натрапивши на відповідне приміщення, ми віддали заставний платіж та узгодили з архітектурним бюро креативний дизайн майбутньої крамниці. Щоб заощадити час, ми паралельно почали працювати над багатомовним каталогом спільно з усесвітньо відомою американською компанією, контактуючи з нею через її вебсайт. Ми наповнювали каталог поясненнями й описами, створювали асортимент та додавали фотографії і ціни нашого краму відповідно до статусу й авторитетності власника усмішки, а також згідно з потребами та запитаними

кожного клієнта.

* * *

Не думаю, що Джума'а запізниться. Вчора він підтвердив, що прибуде вчасно та додав:

— Я принесу нові імена.

У вечір відкриття я подбав про те, щоби бути на місці за три години до початку. Джума'а пофарбував волосся й вуса та надягнув бішт², щоби мати офіційний вигляд. Співробітниця крамниці теж була урочисто вбрані в однакову уніформу.

Того дня я завершував приготування: від доставки квітів і розташування камильниць до ідеального налаштування світла та організації шведського столу, очолюваного офіціантом з готелю. Нарешті ми з Джума'а в супроводі гарної дівчини вийшли до головного входу торговельного центру, щоби зустріти кортеж Його Високоповажності, який люб'язно прийняв запрошення на відкриття спеціалізованої крамниці привабливих усмішок, таких, як його власна.

* * *

Я вже замислююся над розширенням діяльності нашої крамниці: можна запрошувати як арабських, так і всесвітньо відомих митців.

На церемонії відкриття працювали камери, які автоматично пристосовувались до найменших коливань світла. Крім того, я озброїв надчутливими камерами співробітниць крамниці та розіслав їх у всі куточки зали для того, щоби вони відстежували та фіксували на плівці кожного, хто шкірився, прагнучи вловити усмішку Його Високоповажності. Це було потрібно для покриття витрат на усмішку відповідно до тарифу, адже в житті не буває нічого безоплатного.

Вечір почався з приходом журналістів та журналісток, а також дрібних чиновників. Згодом приїхали деякі держслужбовці, а за ними — державні діячі, заступники міністрів, послы, і — Він, наш головний

2 (2) Бішт— традиційний верхній одяг арабів-мусульман, легка накидка без застібки.

гість власною персоною.

Пам'ятаю, що всюди виблискували безкоштовні посмішки. Звуки музики змішувались із приглушеними голосами, а парфуми запрошених гостей — з ароматом квітів та пахощами.

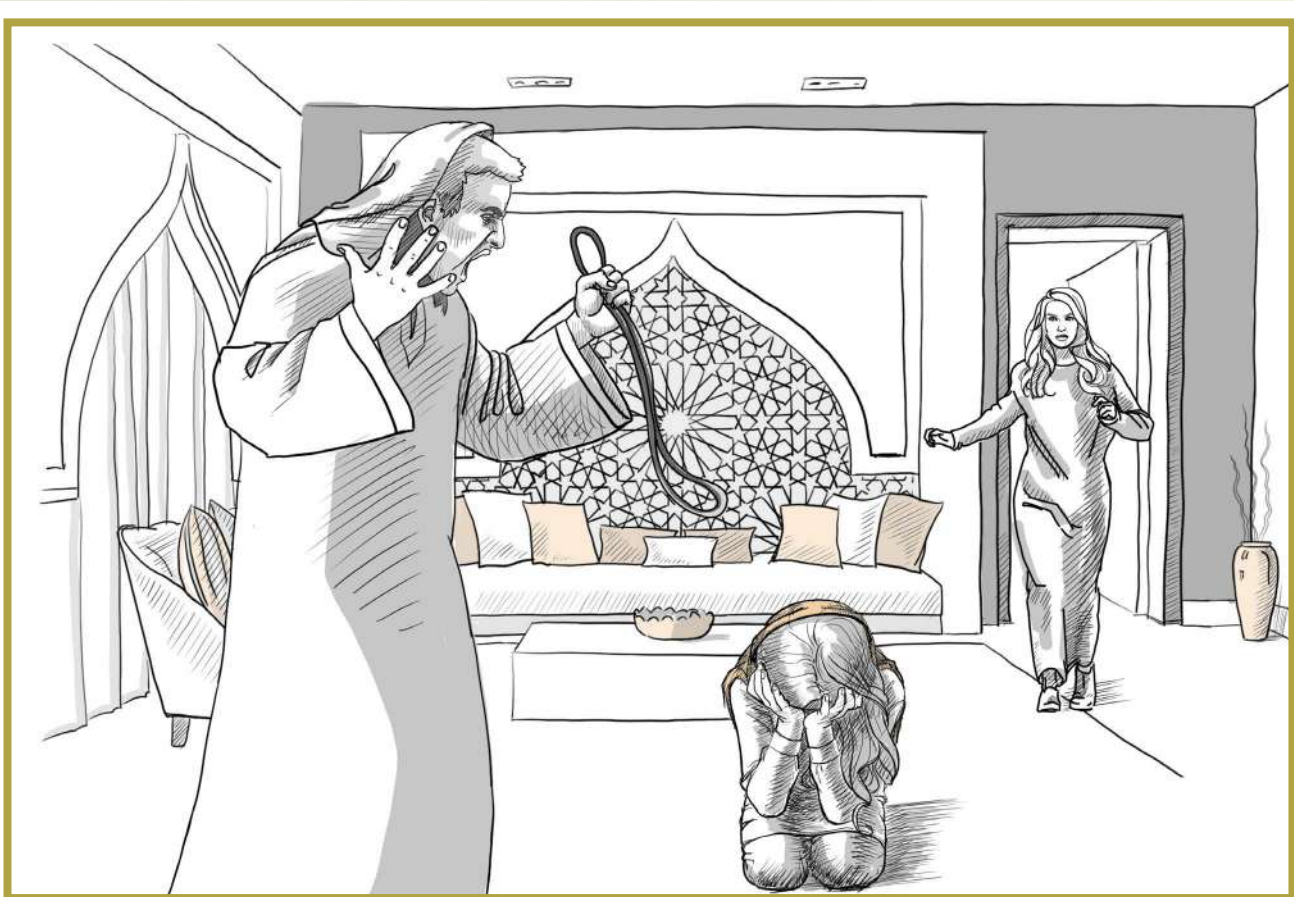
Залу наповнювали оксамитові сукні та ділові костюми. З прибуттям кортежу Його Високоповажності, який перебував в оточенні своїх співробітників та старанно вдавав привабливу усмішку за попередньою домовленістю, атмосфера таємничості оповила присутніх. Одні, розштовхуючи натовп та розтягуючи губи в блискучій усмішці, поспішали привітати поважного гостя. Другі щойно приміряли усміхнену маску, а треті вже схиляли голову та влесливо посміхалися, розсипаючись у привітаннях:

— Добрий вечір, Ваша Високоповажносте.

Решта гостей розосередилися залом, щоб залишатися в межах досяжності усмішки Шановного Можновладця.

Усі здавались зайнятими полюванням на усмішку, широка реклама якої привабила десятки покупців. Тим часом камери в крамниці без упину фотографували обличчя шукачів Його Високоповажної усмішки.

Чую кроки Джума'а — вийду йому назустріч.

Вадха

Автор Талеб ар-Ріфаі
Переклад Ольги Сегеди

Я прямувала на кухню, коли почувся галас. Двері в дім відчинилися, і я побачила свого брата Мут'аба з нашою молодшою сестрою Хазною, яку він штовхав усередину. Він шваркнув дверима — ті ляснули за його спиною — та напав на сестру з кулаками, зірвавши її абаю¹ та хіджаб². Брат схопив її за волосся та поволік, як вівцю, до її кімнати під оглушливий репет своїх погроз: «Я тебе вб'ю».

— Я нічого не зробила, — відповідала вона, намагаючись вивернутись.

Мені телефонувала завідувачка.

— Вона бреше, я ні з ким не зустрічаюсь.

Побачена картина мене ошелешила. Не знаю, що сталося. Хазна в школі, він — на роботі. Чому вони повернулися разом? І в яку саме халепу потрапила моя сестра?

Він так сильно штовхнув її, тягнучи за собою, що з його голови злетіла гитра³, а акаль⁴ повиснув на шиї. Дівчина пручалася, намагаючись вивільнити свою шию та голову.

— Облиш мене!

Йди! — він знову потягнув сестру, косо зиркнувши на неї сповненим люті поглядом. — Я тебе виховаю.

— Завідувачка бреше, Богом клянусь.

Я наздогнала їх та запитала в Мут'аба, що сталося, але він гарикнув, щоби я відійшла. Тоді я повисла в нього на руці, аби звільнити сестру, але брат відсторонив мене, а Хазну ривком затягнув у кімнату, зачинивши за собою двері. Почулися звуки його галабурдної лайки та сестрині благання про допомогу:

1 (1) Абая — простора довга сукня з рукавами (зазвичай чорного кольору, іноді оздоблена вишивкою або бісером), яку арабські жінки-мусульманки носять у громадських місцях.

2 (2) Хіджаб — частина вбрання жінок-мусульманок — хустка, якою прикривають волосся та шию.

3 (3) Гитра — елемент традиційного вбрання арабських чоловіків — хустка (переважно бавовняна), яка захищає голову й шию від сонця та піску; одягається разом з дишдашею.

4 (4) Акаль — міцний шнур чи обідок (зазвичай чорного кольору), яким гитра фіксується на голові.

— Мут'абе, прошу тебе!

Я залишалася по той бік дверей, слухаючи сестрині виски та братові образливі звинувачення:

— Ти зустрічаєшся з хлопцем!

Я прикрила лице руками: «О, горе!»

Двері все ще були замкненими, незважаючи на мої спроби вмовити Мут'аба відчинити їх.

Удома нікого немає. Мама повезла батька в лікарню, а брати зараз у школі.

Я стукала у двері та щосили гатила по них, аж поки не помітила, що вся тремчу. Мут'абові гвалт і лайка, Хазнині благання про допомогу та мої стогнання: «Молю, відчини двері».

Я збагнула, що можна покликати на допомогу когось із сусідів або подзвонити в поліцію, і вискочила на вулицю з непокритою головою, забувши накинути на себе абаю та хіджаб. Не пам'ятаю, як переді мною опинилась Вадха — сусідська дочка.

— Мут'аб уб'є Хазну! — закричала я, благаючи її про допомогу.

Дівчина вгледілась у мене, ніби вдумуючись у сенс моїх слів, притьмом метнулася, а я — за нею. Коли ми опинилися в мене вдома, я вказала їй на Хазнину кімнату: «Туди».

Хустина Вадхи зіслизнула донизу. Дівчина була Мут'абовою мрією. Він привселюдно й безперестанку нахвалював її красу: «Яка газель!»

Гучний гуркіт дверей та Вадшин лемент: «Відчини, Мут'абе!»

Я помітила, що стою вся у сльозах і тремчу. Вадха відійшла від дверей і чимдуж налягла на них, заревівши: «Відкрий, тварюко!»

Мене здивували її слова. На мить галас у кімнаті затих, і за вузькою дверною проймою з'явилося Мут'абове лице. Мене налякали вираз його палаючих очей, спітніле обличчя, розпатлане волосся та плями крові на дишдаші. Він стояв, затуливши собою двері.

Вадха штовхнула його обома руками й гиркнула, щоб той відступив.

Притьмом дівчина увірвалася до кімнати, а я прослизнула за нею.

— Дорогенька!.. — я запнулася, залившись сльозами.

Хазна із закривавленим лицем ревіла, скрутившись калачиком на підлозі. На шиї дівчини, її руках та оголених ногах виднілись синці від побоїв. Наші погляди перетнулися, і я прочитала в сестриних очах розпач та страждання.

— Що сталося? — запитала Вадха, нахилившись до моєї сестри.

Хазна ще плакала, до того ж її почало трусити. Вона здавлено пробелькотіла: «Я не робила цього».

Я побігла до ванної кімнати й повернулася зі змоченим у холодній воді рушником. Вадха схопила його й обережно, щоб не завдати Хазні ще більшого болю, промокнула рани на її обличчі. Я чомусь розлилася буйними сльозами, але Вадха зикнула: «Допоможи мені»

Дівчина встала, намагаючись підвести за собою Хазну, але моя сестра лежала прикутою до підлоги. Під нею розтікалась пляма сечі. Я протягнула руки, допомагаючи Вадсі.

Мут'аб мовчазно стояв біля дверей. Спираючись на мене й Вадху, Хазна ледве шкандибала в напрямку ванної кімнати. На руках — жахливі сліди від ударів Мут'абового акаля, на обличчі й шиї — синці, під лівим оком — синястий набряк. Як зуміла, я вмила сестрі лице під супровід її стогону.

Повернулася вона так само, спираючись на мене й Вадху, й одразу повалилася своїм тремтливим зраненим тілом на ліжко. Я почала її оглядати. Сестра трохи підвелася і знесилено пролебеділа Вадсі:

— Присягаюся, я нічого такого не зробила, завідувачка — брехуха.

Мут'аб стояв позаду нас, як німий бовван, спостерігаючи за сценою.

Вадха випросталася, і чорняве волосся розсипалося її непокритою головою. Ступивши крок, дівчина зупинилась і уп'яла очі в Мут'аба. Вона трохи вища зростом. На мить їхні погляди перетнулися, блиснули краплі холодного поту на її чолі. Вадха випалила: «Ти — не чоловік».

Мут'абове лице потьмяніло, й мене сповнило якесь дивне невідоме почуття. Вадха ступила ще крок і пройшла повз, не приховуючи відрази до вигляду його брудних рук. Принижений брат ніби приклеївся до стіни. Я намагалася не дивитися на нього.

Мені захотілося обійняти Вадху. Прислухалась до схлипувань Хазни — її трясло вже трохи менше.

Вадха вийшла — з непокритим розтріпанним волоссям, спітнілим чолом та білою шиєю. Мут'аб рушив за нею, але застиг на місці, щойно дівчина обернулася до нього.

Виродок! — вигукнула вона.

Мама

Автор Талеб ар-Ріфай
Переклад Ольги Сегеди

Нарешті закінчила складати сумку Сусу: пляшечка для годування, підгузки, гаряча вода, маленькі коробочки з сухим молоком, її спідня білизна, м'яка бавовняна ковдра. Підняла голову: хазяйка ніби чекала цього, щоб підігнати тебе наказовим тоном:

— Ворушись, поклади сумку внизу.

Панії не набридає подовгу стояти перед дзеркалом, наводячи красу. Ти мовчки взяла сумку, але не встигла ступити назовні, як вона знову окликнула тебе:

— Вернись! Треба швиденько помити Сусу. І одягни їй новий підгузок.

— Добре, — відповіла їй ти.

Блиснули маленькі очі, з яких майже вивітрився сон.

«Наступного тижня виповниться два роки відтоді, як я тут перебуваю, — зверталася ти сама до себе дорогою на перший поверх. — Я приїхала за два місяці до народження дівчинки. З напівпорожньою валізою. Моя перша подорож. Закінчила університет, два роки шукала роботу — на руках були мама з молодшою сестрою. Ще студенткою зустрічалась з Андре. Одного разу я застала його з якоюсь дівкою в ліжку нашої кімнати і зненавиділа його. Життя мені остогидло... Я покинула хлопця та приїхала в Кувейт працювати домробітницею».

Коли я сказала своїй хазяйці, що маю університетський диплом, вона здивувалась. Довго вивчала мене поглядом, доки я не принесла їй копію диплома. Глянувши на нього, пані ні слова не мовила.

Влітку Кувейт стає неначе піч. Сонце випромінює вогонь. На порожніх вулицях перехожих підстерігає розпалене повітря... Покладу дитячу сумку біля дверей, щоб не забути її перед виходом. Треба хутчіш замінити Сусу підгузок, щоб встигнути прийняти душ і переодягнутись.

Не розумію, чому пані не купає свою доньку, не міняє їй підгузки?

***

Я зайняла місце на задньому сидінні з дівчинкою на руках. Пані сіла

попереду, поруч із чоловіком. Я здогадалася, що вони кохалися перед виходом. Це видно з виразу її обличчя, погляду, бадьорого тону її голосу, задоволеної м'якої усмішки на губах. Знову пригадався Андре, і я поспішила викинути його з голови.

У машині хазяйка завжди слухає тільки свої улюблені пісні. Але коли вона в гарному гуморі, то дозволяє і чоловіку послухати новини чи вибрати якусь іншу радіостанцію.

Час від часу він дивиться у дзеркало — пересвідчується, що маленька спить у мене на руках. Відколи їй виповнилось три місяці, я почала займатись нею.

«Ходи-но, допоможеш мені».

Я вперше купала немовля. Невагоме рожеве тільце та милий плач, біла ванночка. Пані тримала дівчинку, ллючи тремтячими пальцями дитяче мило на її ніжну шкіру. Я з острахом мила її ріденьке волосся дитячим шампунем, побоюючись, щоб він не потрапив в її оченятка.

Чоловік точно задовольнив дружину сьогодні. Вона не перемикала новини відтоді, як ми сіли в автівку.

Сусу осолоджувала моє життя на чужині. Коли жінка з чоловіком вирушали на роботу, я залишалася в квартирі сама. Я записала, коли годувати малятко й скільки давати йому молока. Я натирала дитину маззю від лущення шкіри, часто-густо змінювала марку підгузок, бо деякі залишали рожеві сліди на її бавовняних стегнах. Я записувала графік щеплень немовляти в клініці та несла маля на руках, йдучи слідом за панією.

Мені дуже подобається запах дитячої шиї та грудей. Щоразу, як хазяйка йде на роботу, залишаючи мене з маленькою, я потайки вдихаю запах її тіла, коли міняю підгузок... Скільки разів я уявляла нашу з Андре дитину!

Я роздягаюся та кладу крихітку собі на груди: її ніжне тіло торкається мого, й моя душа заспокоюється. Мені почало здаватися, що дівчин-

ка — моя донька. Не можу спати, коли вона хворіє, чи в неї підвищується температура.

***

Сьогодні на паркінгу в торговому центрі яблукові ніде впасти. Нарешті хазяїн знайшов вільне місце. Пані вийшла з машини, щоб узяти маленьку з моїх рук, та наказала: «Коляску».

Я дістаю коляску з багажника машини, розкладаю її та ставлю сумку в нижнє відділення; лише потім пані кладе дитину в крісло.

Хазяйка крокує переді мною на високих підборах, тримаючи чоловіка за руку, а я йду за ними, штовхаючи коляску. Не уявляю, як можна довірити свою дитину чужій жінці.

Усередині торгового центру сьогодні людно. Панії не набридає скупувати дорогий одяг, але для мене вона вишукує найдешевший магазин.

Я добре вивчила хазяйку. Вона ще відчуває задоволення — пропонує чоловіку обрати ресторан. Вони зупиняються біля ліфта, пані повертається до мене: «Ресторан на першому поверсі».

Ми вже були тут раніше. Офіціант на вході зустрічає їх, вона випереджає його запитання: «Столик на двох». Він схвально киває. Пані додає: «З видом на центральну алею магазинів». Подружжя сідає, вона показує мені на мигах: «Постій там, у залі».

Я штовхаю коляску, віддаляючись від них. Вдихаю запахи. Офіціант з тацею їжі проходить повз. А я забула поїсти перед виходом.

Сусу прокинулася. Приготую їй суміш.

Ресторан наповнювали голоси відвідувачів, музика, аромати та запахи їжі. Подружжя сидить за столиком. Маленька починає плакати. Настав час годувати. Намагаюся виміряти температуру води, перш ніж додати в неї суміш. Трясу пляшечку під звуки плачу. Капаю трохи суміші на долоню, щоб перевірити, чи тепле молоко. Шум довкола поглинає дитячий плач. Хазяйка з чоловіком віддалік.

Офіціант розкладає їхнє замовлення перед ними. Я даю дитині пляшечку, й вона заспокоюється, натомість у мене просинається дикий голод.

Біля входу до університету

Автор Талеб ар-Ріфай
Переклад Інни Суботи

Я був у кабінеті. Мене вже чекали на нараді. Та ось цей старий чоловік, що вже багато років приносив мені чай та каву, постукав у двері і, як завжди, не питаючи дозволу, розміреними кроками зайшов до кабінету.

— Доброго ранку! — привітався він і, не чекаючи відповіді, підніс тацю й поставив переді мною чашку кави та склянку води. Я очікував, що він, як зазвичай, одразу вийде, та чоловік продовжував стояти.

— Мій син...

Його слова застали мене зненацька. Звалилися зверху на мій стіл. Я чекав на пояснення.

— Мій другий син, — пильно дивлячись на мене, старий проковтнув слину.

Я не мав часу: мене вже чекали на нараді. Я поквапив його, аби він швидше викладав суть справи:

— Прошу! Говори.

— Мій син навчається в університеті.

«І чого тільки йому треба?» — запитав я сам себе.

— Він закінчив другий курс з відмінними оцінками.

Худорлявий чоловік у темно-синій сорочці, який упродовж років був тихший від води, нижчий від трави, стовбичив переді мною, тримаючи маленьку тацю. Здавалося, я ніколи не бачив його без неї. Складки на старечому обличчі відображали тривогу.

Я — директор відділу управління персоналом і зазвичай не знаюся з робітниками. Тієї ж миті, як ти зближуєшся з ними, вони переходять межі, обтяжують своїми проханнями. Але той його вигляд...

Він протягнув до мене свою спітнілу руку, у якій тримав кольорову фотографію. На ній був юнак з акуратно вкладеним волоссям та очима, що випромінювали енергію життя. Чоловік промовив:

— Він студент факультету інженерії.

— У мене нарада. Говори швидше! — я підвищив голос, аби він по-

квапився пояснити, у чому річ.

— Він на третьому курсі.

— І що далі?

Старий знову замовчав, його погляд був розгублений. Здалося, що перед тим як він промовив наступні слова, його нижня щелепа звисла:

— Він успішний студент. Я виплатив перший внесок за третій навчальний рік. Відколи прибув до Кувейту, я економив на всьому, щоб надсилати гроші сім'ї¹.

— Яка сума тобі потрібна? — запитав я з нетерпінням. У моєму голосі відчувалося зніяковіття. А він стояв собі далі.

— Ні, не гроші.

«Дам декілька купюр і випроваджу його, — я потягнувся рукою до кишені. — Дзуськи йому, а не десять динарів, адже він проситиме гроші в усіх працівників. Вистачить з нього п'яти динарів, і нехай вже йде». Я простягнув йому п'ять динарів. Однак чоловік відсахнувся. Наші погляди зустрілися. Він притиснув до себе тацю й затинаючись сказав:

— Мій син загинув. Частина його тіла розкидало біля входу до університету внаслідок останнього вибуху.

Моя простягнута рука опустилася. Купюри випали і, трохи політавши в повітрі, упали йому на взуття. Однак він, і не глянувши на мене, тихо розвернувся й вийшов з кабінету.

---

1 (1) Левову частку трудових ресурсів Кувейту становлять трудові емігранти. Часто заробітчани залишають свої родини на батьківщині, щоб підтримувати їх фінансово.

Хамад аль-Хамад

Хамад аль-Хамад — прозаїк, дослідник і член спілки письменників Кувейту. Автор низки прозових та документальних творів, серед яких збірки новел: «Дні зупинки», 1988 р., «Пекельні ночі», 1991 р., «Осман та поділ часу», 1994 р.; романи: «Час одкровення», 1997 р., «Простори тиші», 1999 р., «Гойдалки», 2002 р., «Рожеві вечори», 2004 р., «Викрадення», 2011 р., «Тріада часу одкровення», 2019 р.; документальні твори: «Відстані мрій», 2005 р., «Кувейт і Зульфа», у трьох частинах, 2010, 2011, 2020 рр., «Хадис Диванії», 2012 р., «Молитви та мечеть у торговельному центрі», том 1, 2014 р., «Фаїк Абдул Джаліль: подорож творчістю», 2014 р., «Там, де найвища полиця», 2014 р., «Фагд Бурсалі — поет Кувейту», 2015 р., «Кувейтські поети періодом два століття», 2015 р., «Ахмед аль-Адвані», 2016 р., «Султан бен Фарзан», 2016 р., «Енциклопедія спадщини ліричної поезії», 2017 р., «Абдулла бен Гаддаб», 2018 р., «Енциклопедія національної та захопливої поезії», 2018 р., «Довідник Кувейту», том 1, 2019 р.

До цієї книги увійшли новели, взяті зі збірок «Осман та поділ часу», 1994 р. та «Простори тиші», 1999 р.

Осман та поділ часу

Автор Хамад аль-Хамад
Переклад Лоліти Музаннар

Великий заголовок статті, виділений червоним кольором, що з'явився на першій сторінці в газеті «Аш-Шурук»¹, не міг не привернути увагу читачів цього чудового весняного ранку.

Чоловік узяв газету й заходився перечитувати новину знову й знову, відставивши вбік філіжанку кави. Потім почав розглядати рядки сусідніх статей... удруге, утретє, вчетверте, уп'яте...

Він відклав окуляри, трохи розслабився, повторюючи: «Дивні новини... можливо, це якась брехня, нісенітниця...» Згодом він запалив цигарку, видихаючи її дим праворуч... заплющив ліве око і спробував перечитати новину цього разу вголос: «Завтра вранці з нещодавно відкритої планети Аполлон прибуде космічний корабель — це транспортне судно може вмістити тисячу пасажирів. На ньому немає першого чи другого класу. Всі пасажирів — рівні, керівництво транспортного засобу приймає всіх тих, хто бажає емігрувати з країни з гуманітарних чи політичних причин. А той, хто мігрує, більше не повернеться на рідну землю». Внизу сторінки проілюстровано місце посадки транспортного засобу — між лінією західного регіону та східною затокою.

Осман полегшено зітхнув, трохи відпив кави, згорнув газету й відклав її вбік, спершись на диван... «Напрочуд дивовижна думка: хто їде — вже більше ніколи не повернеться».

2

Наступного ранку Осман прокинувся рано й поголився, на відміну від своєї звички. Узяв зубну щітку, вирішивши спробувати зелену пасту, яку придбав учора в продуктивній крамничці коло свого будинку. Він так активно заходився чистити зуби, що його ясна ледь не закровили. Потім Осман умився, протер рушником обличчя й повернувся до кімнати, аби одягнути синій костюм, придбаний для святкової okazji. Він вирішив пов'язати червону зі вкрапленнями краватку, яка пасу-

1 (1) «Схід» (араб.)

вала до його білої сорочки. Потому Осман натягнув чорне взуття, яке здалося йому затісним.

У руці він тримав шкіряну сумку, куди поклав білий конверт зі знімком своїх батьків. Світлині вже було понад сорок років. Мабуть, вона була зроблена в день його народження. І ось Осман згадав вислів своєї матері: «Я народила тебе, Османе, у п'ятницю, тому брама щастя відчинятиметься перед тобою повсякчас». Цієї ж миті він усміхнувся.

3

Вийшовши з дому, Осман вдихнув свіже повітря й відчув святковий настрій. Цієї ж хвилини він почув, як його тривожний внутрішній голос виринає із потаємних куточків душі зі словами: «Що ж змушує тебе, Османе, залишити батьківщину?» Звертаючись до свого внутрішнього голосу, Осман зазначив: «Батьківщина — це люди, а якщо люди зжирять одне одного... ніби та риба, яка поїдає собі подібних».

І тут знову внутрішній голос озвався до нього: «Османе, тут тебе добре знають... ти письменник і мислитель... і ти потрібен своїй батьківщині». Осман засміявся: «Ба, батьківщина!», згодом знову зайшовся сміхом: «Письменник і мислитель, кажеш!! Тільки-но вчора я побачив фото танцівниці на сторінках газети. Минуло лише кілька місяців відтоді, як вона почала хитати талією, а газета «Аш-Шурук» уже встигла взяти в неї інтерв'ю на пів сторінки... Тимчасом як у мене інтерв'ю не взяли жодного разу».

4

«Батьківщина, Османе - це народ... Люди не знають, що ти письменник, бо, брате мій, у тебе нема жодної кольорової світлини в газеті «Ас-Сабах». На це Осман заперечив: «Щоб я виклав своє фото поруч зі світлиною танцівниці? Дзуськи! Я хочу лише публікувати свої думки — нічого більше — й покінчити з цим раз і назавжди... й покінчу!!»

«Як не соромно тобі, Османе, будь ласка, не полишай батьківщини!»
І тут Осман розреготався.

Осман прямує до місця приземлення космічного корабля, що має прибути через певний час з планети Аполлон... Кажуть, що він прилітає на Землю зі швидкістю п'ятдесят мільйонів світлових років із вогниками по боках, які можуть освітлити всеньке місто...

Осман подивився на місце збору людей, які юрмилися з усіх усюд... Осман пирснув сміхом: «Це ледь не всі жителі нашої країни! Хтось із західних регіонів, хтось - зі східної затоки, а хтось, видно, із півдня, бо смаглявий».

Він спробував увірватися в натовп, який стояв рядами; піл розлітався вусібч, тоді Осман розправив плечі і зробив глибокий вдих... Він почув, як хтось із натовпу промовив: «Ця мить — наш шанс... ми поїдемо й уже не повернемося».

Небо було блакитним, а земля — простір далеко за межами місця збору людей; космічного корабля не видно... Чути хіба лише галас, охоронців та лисого чолов'ягу, який продавав безалкогольні напої, стоячи коло білого воза, звертаючись до натовпу своїм гучним голосом:

Випийте... Скуштуйте напоїв перед тим, як поїхати, адже це може бути ваш останній шанс.

Інший чоловік звернувся до нього:

— Чи ви рушаєте з нами?

Лисий чоловік повернувся до нього та промовив:

— Авжеж поїду, на планеті Аполлон я продаватиму вам інший напій. Там міська влада не буде переслідувати мене, а тут вони утискують бідних.

Осман підходить ближче до продавця й купує безалкогольний напій зі смаком апельсина. Інший чоловік купує безалкогольний напій зі смаком полуниці.

Серед натовпу були також жінки. Он та жінка елегантно вбрана. Чи поїде вона на кораблі разом із усіма?.. Осман відходить від неї, аби не сказали, що вона його дружина, адже він — Осман — ненавидить жінок, бо ненавидить цензуру Міністерства інформації та освіти.

Згодом Осман підійшов до юрмища, але став трохи осторонь від операторів преси та телебачення. Вони робили безліч світлин натовпу... більшість із людей позували, поклавши руки на обличчя.

Осман став посеред тисняви. Журналіст ставив запитання кільком чоловікам, один з яких був білошкірим, другий — темношкірим, а третій — смаглявим.

Фотограф, що супроводжував журналіста, присівши на середню бочку, пофарбовану в жовто-чорний колір, гучно промовив:

— Браття мої! Разом із вами журналісти газети «Аш-Шурук» незабаром проведуть пресрозслідування з нагоди майбутнього прибуття космічного корабля з планети Аполлон. Ми воліли б дізнатися про причину вашої еміграції.

Хтось із натовпу відповів хрипким голосом:

— А хто може заборонити нам це!.. Наші матері народили нас вільними людьми!

Інший нервово прокричав:

— Замокни, бовдуре, це може бути представник влади!!

Скидалося на те, що натовп зрозумів фотографа, який попросив їх вишикуватися, ніби в чергу по хліб у їхніх містах, де жінки народжували купу дітей... по суті, людей без майбутнього.

Звертаючись до журналіста, якийсь високий чоловік промовив:

— Мій брат, Мухаммад, іммігрував до Америки після закінчення

навчання тут. Відтоді минуло вже сім років. Учора він надіслав нам свої родинні світлини. Нині брат має там власні будинок та автомобіль. Він став шанованою людиною, яка знає свої права та обов'язки.

Осман звернувся до чоловіка:

— А ви?

Чоловік повернувся до нього і сказав із сумом у голосі, поки журналіст підставляв йому магнітофон ближче до рота:

— Я... я? — він ударив себе рукою в груди. — Мені здається, що я ніби той віл у ярмі... Усе ходжу колами, не знаючи ні свого сьогодення, ні свого майбуття.

Хтось із натовпу загиготів:

— Як віл не мудрував, а плуг тягне.

Збіговисько довкола нього зайшлося реготом, а чоловікові стало соромно.

11

Тут вийшов інший громадянин і завів бесіду з журналістом, виголосивши мовою, більш наближеною до класичної, ніж до розмовної:

— Я — поет, який прагне визнання в суспільстві... Я — людина чесна й викладаю свої думки та мрії на папері.

Хтось із натовпу перебив його:

— Ми хочемо почути твого вірша, поете!

Поет присів на жовту бочку, дістав білий аркуш паперу й почав читати вголос такі рядки:

Мурахи їдять мурах.

Кішка їсть своїх дитинчат.

А тебе й мене, друже мій,

Мурахи поглинуть мерщій.

Публіка загиготіла, крім Османа, бо він збагнув усе те, що мав

на увазі поет.

Чоловік нервово вимовив:

— Хто ж вас зрозуміє, поете наш!.. Ми живемо в добу нафти, грошей, кукурудзи та космічних супутників ..!

Поет обурився на це. Він спостерігав, як натовп навколо заходиться від сміху й мовив, ударяючи себе долонею по грудях:

— Як прикро, що в епоху гасу поет вимушений бігати за жінкою, відверто вбраною в шовковий одяг, ніби як повія!

Цієї ж мить поет указав рукою на жінку, яка стояла в одному із рядів натовпу, відверто вбрана.

12

Журналіст підійшов до чоловіка, який мав злидений та нещасний вигляд. Сіромаха запитав у журналіста:

— Коли ж прибуде космічний корабель?

Журналіст відповів:

— Уже незабаром... Ви теж хочете емігрувати?

— Так, адже там я зможу влаштуватися на роботу... Кажуть, що там великий вибір роботи... кращий, ніж тут.

— Ви про роботу на планеті Аполлон? — запитав, сміючись, журналіст.

— Кажуть, що там зарплата просто фантастична.

— Чому збираєтеся емігрувати? Хіба лише через роботу?

— Так, адже тут я не маю можливості для заробітку.

Журналіст промовив, поки перемотував запис на пристрої:

— Ви видаєтеся порядною людиною.

— Так, і саме це й стало причиною нещастя, яке спіткало мене в житті.

— Не зрозумів?.. Що ви маєте на увазі?..

— Я був добропорядним громадянином... і тому став нещасним громадянином... Ви бачите на мені пристойний та гарний одяг..?!

Журналіст зауважив:

— Я розумію, розумію... Але, будь ласка, кажіть якомога коротше та лаконічніше. Просто повідайте мені, що саме спонукало вас прийняти таке рішення. Адже звукозапис обмежений у часі.

Чоловік відповів:

— Я працював у фінансовій установі бухгалтером і одного разу виявив випадок розкрадання пів мільйона доларів. Тоді ж я, не вагаючись, повідомив про це керівництво, хоча колеги радили мені заплющити на це очі.

— І що сталося потім?

— Звичайно, я відмовився робити звіт... Але те, що трапилося зі мною згодом, я не зміг передбачити... Того злочасного ранку я сидів та пив чай у кафетерії. І так сталося, що Сюзан, співробітниця закладу, підійшла до мене... й рвучко поклала свою руку на чутливу частину мого тіла, тоді ж ухопила мимохідь мою руку та поклала її собі на груди, а потім відсахнулася назад...

— І чим це скінчилося?

— Сюзан заходилася голосити перед відвідувачами кафетерію, що я, мовляв, намагався її звабити, скромну дівчину... Справу одразу ж було передано до суду. І так мене звинуватили у скоєнні обурливого вчинку. Негайно було ухвалено рішення про моє звільнення з посади... таким чином, «витівка» вдалася, а розкрадач коштів так і залишився працювати на своїй посаді...

— Але ж де ваші права?! Це ж бо жахлива несправедливість!

— Ви не зрозуміли? Зі мною зіграли злий жарт. А втім, як ви гадаєте, я влаштуюся на роботу на планеті Аполлон?..

— А чому ні ..!?

13

Підійшов чоловік із довгою бородою та в короткому білому одязі, гучно повторюючи:

— Чому тут узагалі точаться розмови про еміграцію? Чому ви полишаєте свою батьківщину — цю святу та чисту землю?? Це найкращий народ серед усіх інших, які населяють цю землю...

І тут з-поміж натовпу долинає голос:

— Радше ми зараз нещасна нація, після того, як перестали раціонально мислити, а лише підкорялися ідеям наших предків ...

Осман цитьнув:

— Замокніть! Цитьте! Вони сильніші... Органи державного контролю кинуть вас за ґрати... Або ж прямо в могилу!!!

14

Осман відійшов у бік, щоб видихнути, тимчасом як хтось із натовпу підійшов до нього й завів мову:

— Кажуть, що на планеті Аполлон немає ні раю, ні пекла, ні мук потойбічного світу.

Осман посміхнувся:

— Брате мій, хіба нам недостатньо мук у цьому світі, щоб іще згадувати про муки потойбічного світу?

Чоловік погодився:

— Направду, прокидатися щоранку з одними лише думками, де заробити кошт, аби прогодувати своїх дітей — це величезна мука!!

15

Поки Осман запалював цигарку, присівши на цеглину із цементу, до нього підійшов інший журналіст, запитавши:

— Чи можна провести інтерв'ю для преси?

Осман не зчувся на radoщах, услухаючись у слова журналіста, які здалися йому ввічливими та люб'язними... І відповів, поклавши праву ногу на ліву:

— Гаразд!

— Бачу, ви також бажаєте податися до планети Аполлон?

— Звісно, як і всі... Погляньте лишень на цей натовп!

— Що вас спонукає до цього?

Осман пояснив, видихаючи сигаретний дим з рота:

— Я — письменник. У мене є роман, який був надрукований за межами батьківщини, оскільки його заборонили до друку тут. Ех... шкода, що йому не пощастить відчути запах своєї країни!..

Осман додав:

— Мені продовжувати?..

Журналіст відповів, перемотуючи звукозапис:

— Так, так... Сьогодні якийсь шалений день, і цей корабель запізнюється...

Осман продовжив свою промову спокійним та виваженим голосом:

— Коли я був дитиною... Я... я був дуже щасливий, адже ще не замислювався тоді про питання батьківщини... Тепер я дуже втомився... Я думаю про батьківщину, народ, майбуття... Мені стає гірше й гірше з кожним днем, бо всі мої мрії розсіюються й гинуть, ніби хмари на небі цієї весняної днини...

Він хотів закінчити свою промову, але журналіст устав і пішов, не запитуючи дозволу... Осман відчув сильне внутрішнє розчарування і промовив журналісту, який зник із поля зору:

— Ми, письменники, даруємо вам радість та естетичне задоволення, а що натомість?... Маємо таку ж долю, як у тих повій, які радіють будь-якій винагороді чи подаянню!

Осман усе смалив цигарку.

16

Десь удалині пролунав голос:

— Погляньте! Наближається космічний корабель!!

Інший чоловік:

— Йолопе, це ж гелікоптер, який нас знімає!

Чоловік із довгими вусами вигукнув:

— Кажуть, що жінки на планеті Аполлон схожі на німф, а чоловікам

ніколи не набридає злягатися з ними!!!

Вусань відійшов у бік, побачивши, як до нього наближається гладка, із пишними сідницями, жінка.

17

Всі очікували на прибуття космічного корабля. Десь опівдні один із чоловіків присів на синю бочку, спостерігаючи за головами людей, які коливалися, ніби морські хвилі.

Один чоловік вигукнув, слухаючи маленьке радіо:

— Лондонське радіо повідомляє, що космічний корабель «Аполлон» уже перетнув західні кордони нашої країни й зараз рухається до нас.

Інший чоловік прорік, піднявши руку до неба:

— Господи Всемогутній!.. Звістка від англійського радіо принесла нам радість та полегшення!

Османове тіло затремтіло... він почав намацувати свою маленьку сумочку, безупинно спостерігаючи за небом.

Раптом якийсь молодик у кольоровому спортивному одязі підійшов до нього з безглуздою посмішкою на вустах і простягнув папірець розміром із долоню, потім зник у натовпі.

Осман розгорнув папірець і уважно вчитався в текст... відклавши цигарку вбік, він ще раз ретельно прочитав цидулку, написану дрібним почерком:

«Ми просимо вибачення за ці незручності, але сьогодні 1 квітня.

Газета «Аш-Шурук».

Осман відчув сильний внутрішній злам: суміш болю, відчаю та приниження... Він обернувся й поглянув на тих, хто невпинно вдивлявся в небо, з нетерпінням очікуючи на виїзд за межі батьківщини.

На даху

Автор Хамад аль-Хамад
Переклад Лоліти Музаннар

Це повідомлення пролунало підбурливо, вельми підбурливо. Масрур аль-Балдані не очікував, що Всесвітня організація захисту прав людини оголосить, що її супутник «Aḥrār-2» («Вільні-2») перетне повітряний простір Арабської республіки. Згідно з повідомленнями, які передали іноземні радіостанції, супутник «Aḥrār-2» («Вільні-2») здійснить зупинку в небі тривалістю у 30 хвилин.

Жителі країни зможуть побачити супутник неозброєним оком, оскільки він періодично випромінюватиме червоний та синій кольори. Насамперед це стосується тих громадян Арабської республіки, які висувають скарги стосовно порушення прав людини або ж скарги на чинну політичну систему, що обмежує особистісні, інтелектуальні чи релігійні свободи громадян.

Усе, що необхідно зробити мешканцям — це встати прямо та підняти голови до супутника, стоячи просто неба чи на дахах будинків, та голосно виголосити свої скарги. Тимчасом як супутник «Aḥrār-2» («Вільні-2») схопить сигнал та ознайомиться з усіма скаргами, а потім перевірить, якою мірою уряд Арабської республіки дотримується своїх зобов'язань, про які йдеться в Міжнародному пакті про права людини, підписаному всіма країнами світу.

2

Масрур аль-Балдані зрадів цій події, оскільки він, як і всі жителі мікрорайону, вирішив стати на дах будинку о восьмій вечора четвертого квітня й голосно скандувати свої скарги. Умм¹ Аттія запитала, чи може вона передавати по сигналу через супутник скаргу на свого чоловіка Абу аль-Сабе, який одружився з нею, а згодом знехтував її законними правами, покинувши її напризволяще й тим самим осоромивши перед усім білим світом!! Абу Фаллах аль-Сарвані довго розмовляв з

1 (1) Умм (араб. 'мати') — тут: частина власного імені, означає 'мати того й того' (напр. Умм Аттія — 'мати Аттія').

Масруром аль-Балдані й під час бесіди запитав його, чи може аль-Балдані розповісти про причину призову свого малолітнього сина до армії, хоча хлопчик поки що лише відвідує початкову школу... І хіба малеча не має права насолоджуватися своїм дитинством, відповідно до Пакту про права людини?

А Масуд аль-Кавкабі відповів: «Ми неодноразово скаржились Богові на наш уряд та його диктаторський режим, але він жодним чином не реагував на наші скарги, і тому як ми можемо передавати наші скарги через супутник?!» Масуд аль-Кавкабі був здібним політичним аналітиком, але після того, як йому одного разу зателефонували працівники департаменту з питань цензури й вислухали його погляди, — хоч і зустріч минула в демократичному дусі, — політичний оглядач вирішив з власної волі та без жодних утисків чи примусу припинити писати статті на політичну тематику. Натомість аль-Кавкабі поринув у написання статей на теми сільського господарства, конкретніше — дослідження тих хвороб, які призводять пальмові культури до загибелі.

3

Масрур аль-Балдані з гордістю оголосив, що буде відверто висловлюватися проти чинної політичної системи, яка захопила владу незаконним шляхом — танками, але не шляхом демократичних виборів.

У книжках з історії згадується про те, що одного вечора військові на танках прибули до міста, захопили законну владу й тим самим оголосили про початок революції в країні.

4

Супутник «Aḥrār-2» («Вільні-2») засяяв у небі Арабської республіки о восьмій вечора на висоті двадцяти тисяч футів і зупинився на пів години в повітрі. Небо було чистим та безхмарним, віяв північно-західний вітер. Це сталося якраз у той самий час, коли радіостанції Арабської республіки транслювали патріотичні пісні. І не дивно, що супутник «Aḥrār-2» («Вільні-2») так і не отримав жодної скарги від громадянина

чи резидента держави. Таким чином, це стало ознакою, що свідчила на користь чинного політичного режиму в державі, а також свідченням того, що арабські громадяни послуговуються всіма своїми правами, відповідно до положень Міжнародного пакту про права людини.

5

Однак за три місяці до газети надійшов лист від невідомої особи, у якому зазначалося про те, що арабський уряд на момент перетину супутника «Aḥrār-2» («Вільний-2») ухвалив рішення, яке забороняло людям, тваринам та неживим об'єктам ходити вулицями; окрім цього, заборонялося будь-кому перебувати на дахах будинків. У разі порушення цих заборон передбачалася страта, оскільки порушники не дотримувалися вказівок представників влади, а також настанов Творця, а тому скаржитися комусь, крім Бога, є справою принизливою.

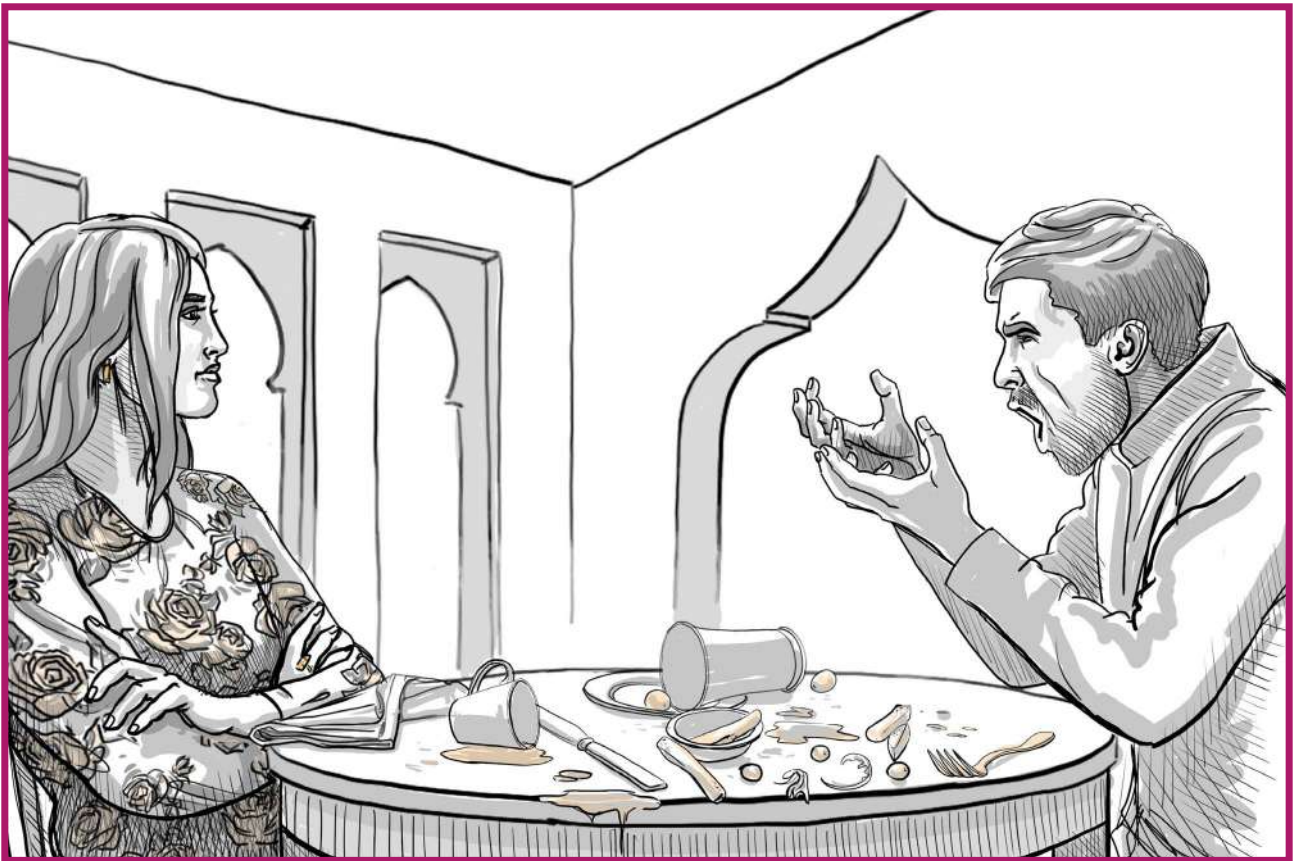
Повідомлення Масрура аль-Балдані так і не було оприлюднене, оскільки на листі не було позначено жодного імені чи підпису автора, але Масрур аль-Балдані не здався і все ж чекатиме на прибуття патруля з прав людини до арабського уряду.

Басіма аль-Анзі

Басіма аль-Анзі — кувейтська новелістка й романістка. Закінчила факультет суміжних медичних наук Кувейтського університету. Веде щотижневу культурну рубрику під назвою «Мова речей» в газеті «Ар-Рай» («Думка»). У 2007 році здобула Державну заохочувальну літературну премію за збірку новел «Мізерне життя без подій». У 2011 році збірка «Зачиняються двері перед смутком» увійшла до довгого списку Літературної премії імені Шейха Заїда в категорії «Молодий автор», а у 2013 році за цю збірку письменницю було винагороджено Державною заохочувальною літературною премією. Роман Басіми аль-Анзі «Чорні туфлі на тротуарі» приніс письменниці третє місце Премії «Шарджа» в галузі арабської літературної творчості у 2012 році. У 2015 році вийшов другий роман Басіми аль-Анзі «Коти Instagram». У 2016 році письменниці було присуджено титул «Жінка року» в категорії «література». У тому ж році Басіма аль-Анзі здобула відзнаку від Ради співробітництва арабських держав Затоки в галузі літератури.

До цієї збірки увійшли новели зі збірки «Зачиняються двері перед смутком», 2010 р.

Надія на порятунок

Автор Басіма аль-Анзі
Переклад Інни Суботи

Її звати Ібтігаж¹. Однак радості в її довгих днях немає, відтоді як п'ятнадцять років тому вона вийшла заміж. Батьки самі обрали для неї чоловіка, зав'язавши їй білий світ. Стосунки з чоловіком були складними. Шлюб не приносив їй ані крихти щастя, за винятком приємних моментів материнства, коли вона щиро сміялася разом зі своїми чотирма дітьми.

Не скупість її чоловіка, не його неспроможність виконувати обов'язки чоловіка й батька були причинами її нещастя й ненависті до нього, — а його жорстокість і гострий язик.

Принісши останню тарілку з кухні, вона сіла за обідній стіл, який накрила після того, як повернулася з роботи й забрала дітей зі школи. Вона була в широкому бавовняному платті з візерунками яскраво-червоних дамаських троянд. Навколо неї сиділи діти. Він сів навпроти. Загасивши цигарку, відкрив пластикові контейнери з їжею, ризкуючи поглядом по столі, немов вовк у пошуках здобичі. Потім перевів свій погляд на неї й, немов не помічаючи дітей, сказав зумисне спокійним голосом, зловтішно посміхаючись потемнілими від паління губами:

— Хто тобі сказав, що я сьогодні хочу запечену курку?

Вона не піднімала голову, щоб не зустрітися своїм здивованим поглядом з його очима, що вичікували будь-якого необережного слова. Пара, яка здіймалася над тарілкою з рисом не встигла дійти догори, як чоловікове ручисько змело всі тарілки, що були на столі, пожбуривши їх у жовту стіну. На підлозі лежали шматочки курки, що змішалися з салатом. А рис ще більше парував на холодній стіні й сльозами скочувався донизу.

Діти розбіглися по своїх кімнатах. Їхнє сильне почуття голоду змінилося бажанням хутчіш дістатися до укриття.

Жінка дивилася на курячу грудинку, що впала біля нової фіранки, за яку вона заплатила лише два дні тому, і бажала, щоби гнівні створіння,

1 (1) Ім'я «Ібтігаж» арабською означає 'радість'.

які живуть в її чоловікові, поглинули його здоров'я; сподівалася, що його сила зменшилася за п'ятнадцять років її терпіння. Це терпіння ховає її живцем, без надії на порятунок.

***

Працюючи соціальним робітником, вона щоранку стукає у двері будинків, власниці яких потерпають від тяжких соціальних і матеріальних умов; виймає папери й записує проблеми вдів і розлучених жінок, їхні клопотання; уважно вислуховує подробиці їхнього життя.

Часто-густо розповіді жінок стають занадто відвертими: вони без зніяковіння плачуть перед нею, чужою їм людиною, яку направило Міністерство соціальних справ і праці. Вона стає їм любою приятелькою вже після третього запитання, склянки холодної води, та й декількох люб'язних слів. Їх цікавить лише її ім'я, та ще й скільки часу займе оформлення державної субсидії. Після годинного спілкування вона сідає в міністерський автомобіль, яким керує водій, і ще довго відчуває на своїх плечах тягар чужих проблем.

***

На гілках червоних дамаських троянд на її платті вирости шипи. Подружжя залишилося вдвох у вітальні на першому поверсі, їх розділяє тільки обідній стіл, більшість страв із якого зметено на підлогу. Ібтігаж повільно підняла голову, відчуваючи небезпеку, яка чигає на неї в цьому замкненому просторі, й дивилася то на краплі поту на чоловіковому чолі, то на курячу грудинку, яку він пожбурих у куток. Її обличчя не випромінювало страху. Він дивився на неї поглядом, у якому змішалися зловтіха й зухвалість. Вона ж прикусила язик, з якого готові були злетіти лайливі слова.

Четверо дітей... Чоловік спалив усі мости, які ведуть до неї... Щоденні візити завдають самих страждань. Щоденні звіти про жінок, які покинули чоловіків, закарбовуються в її пам'яті. П'ятнадцять років він випробовує її терпіння. Лайливі слова долетіли до сусідських вікон. Чо-

ловік дав їй ляпаса, плюнув в обличчя, сплюндрувавши гідність жінки, якій було трохи за сорок. Їй конче потрібна робота... Діти, які пам'ятають жахливі речі, ховаються до кімнати щоразу, коли бачать гнів у батькових очах. До цього всього її нова фіранка забруднена курячою грудинкою, якою вона хотіла була посмакувати декілька хвилин тому.

***

Сьогодні опівдні, очікуючи на дочок біля школи у своїй старій автівці, кондиціонер якої дме гарячим повітрям, та спостерігаючи за батьками з портфелями їхніх дочок у руках, що переходили вулицю зі звичними усмішками на обличчі, вона запитала себе: «Що змушує мене жити у клітці?» Це запитання вона ховала під порогом свого будинку, як міну. Вона знала на нього відповідь, та не могла зважитися.

Ібтігаж — соціальна працівниця, яка регулярно ходить по скромних будинках, офіційно розпитує про проблеми інших жінок, якщо вони попросять допомоги від держави. Що ж змушує її забувати свої поради цим жінкам, які з труднощами позбулися гризот життя зі своїми чоловіками, коли Ібтігаж усвідомлює, що вона — ще одна жертва, яка постійно витирає сльози іншим?

***

Вона підвелася, а він залишався сидіти посеред майбутнього поля битви. Ібтігаж відчула дивну важкість у ногах, кількість шипів на трояндових гілках стала ще більшою, а ніжні троянди на її білому платті продовжували мирно спати. І доки десятки трояндових гілок, із закривавленими шипами, з чимраз голоснішим шелестом наближалися до звільнення від останньої мотузки, яка їх зв'язувала, уперше на волю вийшло слово, заточене в посудину, наповнену страхом. Це слово приголомшило його. А вона не відступала, коли гілки з шипами почали огортати його шию, сповіщаючи про її звільнення.

Тут був бешкетник

Автор Басіма аль-Анзі

Переклад Інни Суботи

Тут був бешкетник. Запах сигаретного диму, який залишив по собі п'ятнадцятирічний хлопець. Швидкі кроки пожовклою травою, чорно-зелені фарби на гойдалках, непристойні слова на стільці, вульгарна лайка, прокльони. Малюнки статевих органів, насуплених облич, повних грудей на парковій огорожі.

Садові рослини з полегшенням випустили затриманий кисень, як тільки він поїхав на велосипеді, залишивши свій шемаг¹ у вмивальнику жіночого туалету, де мастурбував.

Навіть сміттєві корзини, наповнені залишками їжі та коробками від фаст-фуду, не вбереглися від зазіхань озлобленого підлітка. Лише порожня пляшка від води лежала між двома пальмами, не зазнавши шкоди від його візиту.

Дорогою додому бешкетник написав на шкільному паркані:

«Продається безкоштовно школа разом з директором».

***

Коли Авад проходить редакцією газети, там виникає якийсь сум'яття. Дехто енергійно вітається, а решта уникають з ним зустрічі навіть поглядом. Його в'їдливі статті викликають неоднозначне ставлення колег. Він пише свою щоденну колонку зі сміливістю людини, яка вірить у свою слухність. Авад смалить як паротяг. Він єдиний не має у своєму кабінеті ані квітів, ані книг. На одній зі стін висить напис: «Немає ні вічних друзів, ні вічних ворогів».

***

Бешкетнику вісімнадцять років — він спостерігає за дітьми родичів, які борються на дворі його будинку. На переможця чекає грошова винагорода від нього. Хлопці впиваються нігтями один в одного, після чого їхні удари кулаками дедалі дужчають. Один із них вже ладен здатися: сили покидають його. Їхні лоби заливає потом. Бешкетник сп'я-

---

1 (1) Шемаг — чоловічий головний убір — хустка, популярна в арабських країнах, що слугує для захисту голови й обличчя від сонця, піску та холоду.

ніло посміхається. Один із хлопців ледь стоїть на ногах і, заточившись, падає. Бешкетник аплодує переможцеві й плює в обличчя переможеному, кидає на землю п'ять динарів і йде геть. Після чого сідає в автомобіль і колесить вулицями міста, показуючи язик перехожим. Гучна музика лунає з вікон автівки.

***

Авадове завдання — ліквідація опонентів словесними наклепами. Він будує звинувачення, як замки з піску. Здатен написати про будь-кого, вести з ним суперечку доти, доки власники газети погоджуються з його позицією. Щоранку він читає коментарі до своїх статей. Ті, кому вони подобаються, становлять краплю в морі, як порівняти з кількістю тих, хто вступає з ним у суперечку. Однак мало що може його налякати: він має здатність миттєво відповідати й маневрувати.

Довгі його ночі сповнені пригод і нарцисичних бесід. Зазвичай Авада тішить думка, що вранці його статті будуть у всіх на вустах, переломлять хід подій.

***

Бешкетникові двадцять років. Він студент. Пише на столах університетської бібліотеки непристойності про своїх однокласників. Породжує чутки про професорів, курси яких він провалив. Коли в нього гарний настрій, він шкрябає ключем нові автомобілі на темній стоянці, залишаючи на згадку свій підпис: «Тут був бешкетник». Після року навчання його відрахували з університету. Причиною став скандал, що здійнявся, коли він поширював через Bluetooth фото своєї подруги—студентки.

***

Завтрашня позиція Авада може відрізнятись від сьогоднішньої. Гострий тон у поєднанні з майстерністю красного слова зробили його ім'я відомим у світі найманих писак. Він здатний перетворити ката на жертву декількома тонкими фразами, створити сенсаційні історії про

всюдисущу корупцію в урядових лавах, при цьому не згадуючи Міністерство, у якому ніколи не був, однак значиться серед його працівників.

***

У тридцять років Авад глибоко переконаний, що все має свою ціну. Він вішає на стіну диплом з економіки якогось сумнівного арабського університету. Йому лишень потрібно було дати декілька хабарів та ще й здійснити декілька поїздок, щоб зареєструватися й бути присутнім на іспитах, правильні відповіді до яких він отримав заздалегідь.

Якби не його їдка писанина, якою він несамовито захищає замовників, його б не запрошували на заходи, весілля, гучні бенкети еліти; на сафарі й відпочинок у пустелі в наметах; він би не став відомою особою, про яку говорять у певних колах з недовірою, створюючи йому ореол загадковості.

Його життя наповнене подарунками: від коштовної чорнильної ручки до розкішного німецького автомобіля, за яким він завжди спостерігає з вікна офісу газети чи власної оселі, остерігаючись, що якийсь шибайголова подряпає його автівку ключем.

***

Тридцятип'ятирічний Авад самовдоволено ступає по мармуру, заховавши ручки для письма й фарби в кишеню й посміхаючись в об'єктиви фотоапаратів. Спонуканий мерзенними бажаннями, він вносить дані до заяви — пропозиції власної кандидатури на обіймання вакантної посади в Міністерстві внутрішніх справ.

Халед Адель ан-Насралла

Халед Адель ан-Насралла — сучасний кувейтський письменник. Засновник видавничого дому «Nova Publishing and Distribution», а також видавничої та дистриб'юторської компанії «Al-Khan» (спеціалізується на перекладі). Є автором таких творів: «Трибуна», збірка новел, 2011 р. «Поштовий голуб», роман, 2013 р. «Верховна жандармерія», роман, 2016 р. «Останній Маленький Заповіт», роман, 2017 р. Посів перше місце в конкурсі журналу «Al-Arabi» (новели в прямому етері) за новелу «Міністр»; роман письменника «Верховна жандармерія» потрапив у довгий список Літературної премії імені Шейха Заїда (Sheikh Zayed Book Award) у 2017 році.

Новели, які увійшли до цієї книги, взято зі збірки «Трибуна», 2011 р. Авторську сторінку можна знайти в соціальних мережах Twitter (@KhAAINasrallah) та Instagram (@k_alnasrallah).

Трибуна

Автор Халед Адель ан-Насралла
Переклад Лоліти Музаннар

Нас відспівали й погребли, і голосіння за нами було як за славетним Фагдом аль-Аскар¹.

Я сидів у кафе, а праворуч від мене сидів друг. Заклад був порожній опівдні, а офіціанти — мляві. На столі переді мною стояла кава, яку я замовив. Мій друг ще не відкривав пляшку води.

Наші тіла перебували в одному місці, тимчасом як наші душі — зовсім в іншому; я недовго сидів мовчки й моя душа поверталася туди, де я був ментально ввесь цей час, допоки друг не перервав такий мій стан: «Про що ти думаєш?» Я дивився на нього нерухомо. І глибоко зітхнув кілька разів, поки не відповів йому: «Від мене вимагають написати про мої наміри, думки...»

Він зачекав хвильку, перш ніж випустити щось схоже на в'їдливу шпильку:

— У чому ж проблема?..

Цим запитанням він застав мене зненацька, знаючи мою ситуацію і мої переживання з цього приводу. Я збагнув важливість оприлюднення моїх думок лише тоді, коли виявив іншу проблему. І тому маю сісти за стіл або в крісло, розмірковуючи над питаннями, які хвилюють слухачів — можливо, когось із них звільнять або ж порушать чийсь права, прослуховуючи їхні телефони... Я це все помічаю та відстежую, доносячи свої думки до інших... Щоразу наприкінці кожної такої промови я оточений гучними й теплими оплесками слухачів. Тоді я задоволений, деякі тиснуть мені руку, перед тим, як я піду. А потім, уже в ліжку перед сном, я згадую щось, що мене турбувало, й не відчуваю ані крихти задоволення...

Одягни окуляри, — промовив приятель, — і сядь ось таким чином...

---

1 (1) Фагд аль-Аскар (1917–1951 рр.) — один із провідних кувейтських поетів 20 століття. Його поезія вирізняється новаторськими поглядами та відходом від традиціоналізму. Твори автора рясніли атеїстичними ідеями, тому ще за свого — досить короткого — життя він втрапив у немилість до чинної влади. Останні роки Фагд аль-Аскар провів усамітно в темній кімнаті, втративши зір. Помер у віці 34 років від сухот.

Він розслабив м'язи тіла, сидячи на стільці, і зчепив пальці коло свого живота.

Підніми підборіддя... інколи потирай його кінчиками пальців

Після того, як він промовив це, я подумав, що мій приятель завершив настанови, але він додав:

— І ще одне — останнє — не надягай гитру² та акаль³.

Усередину мене закралася підозра, що його думки та філософія є суцільною нісенітницею — навіть його майстерна словесна гра під час бесіди, а також надмірна приятелева самовпевненість. Попри все він повсякчас наголошував: «Це все просто-простісінько!»

Я подолав хвилювання та тривогу завдяки своїм тренуванням у мистецтві риторики, й тоді мені спало на думку порушувати суто ті загальні питання, які найбільше хвилювали слухачів.

Раніше мені це не подобалося, і не дивно, адже такі питання поставали щоразу, коли хтось намагався поширювати мої виступи у ЗМІ.

Як це все почалося? Коли це все почалося?

Але я все ж спробував спровокувати свого наставника каверзним запитанням:

— Мої хвилювання перегукуються з мотивами віршів Фагда аль-Аскара, чи не так?

Він обернувся до мене, глибоко зітхнувши, й випалив:

— Не зрозумів?..

Я докірливо відповів йому:

— Ти ніколи не чув про Фагда аль-Аскара?

Скрутивши вуста, він зазначив:

— Я вже чув десь раніше це ім'я... — він уважно подивився на мене і продовжив. — Неважливо, що саме ти скажеш — важливо те, що я тобі говорив про окуляри... спокійна та розслаблена поза: позиція

2 (2) Гитра — елемент традиційного вбрання арабських чоловіків — хустка (переважно бавовняна), яка захищає голову й шию від сонця та піску; одягається разом з дишдашею.

3 (3) Акаль — чорний подвійний вовняний шнур, яким утримується на голові гитра.

рук... підборіддя... й постійне його потирання... й не забувай про те, що гитру та акаль ти не надягаєш — з ними жарти погані.

Мені здалося, що це була його винахідлива імпровізація під час нашого заняття з риторики, й тому мене охопило бажання дізнатися про все докладніше, незважаючи на його останнє попередження.

— Чому саме підборіддя?

І він продовжив напучування:

— Якщо ти вийдеш перед аудиторією зі своєю білою шкірою, схильною до почервоніння, то на тебе зверне увагу хіба яка дівчина десь твого віку; ба більше, подумає, що ти, либонь, випадково потрапив до трибуни. Вже через п'ять хвилин після початку розмови вона зненавидить тебе, але все ж наполягатиме на тому, щоб залишитися; навіть може сама тобі усміхнутися з нотками штучної сором'язливості в погляді. Тоді ти все ж наважишся зробити їй комплімент, і на тому все й скінчиться. Ось так. Певна річ, імовірно, що тобі й поталанить, і дівчина зачекає на тебе й не піде геть, поки щось не станеться. Ти це помітиш, але все ж ніяким чином не виявиш ініціативу. Мати гарну зовнішність недостатньо – потрібно володіти такими рисами, як...

І тут мій приятель замовк, взявши пляшку з водою зі столу, й заходився її відкривати.

— Волосся дибки, що хаотично росте на твоєму обличчі, — продовжив він, — це одна із ознак твоєї постійної наполегливої праці, величезних зусиль, яких ти повсякчас докладаєш. Ти сидиш і пишеш за столом, на якому без пуття розкидані папери та книжки. А ще... твоє підкошене здоров'я через постійні недосипання й надмірну кількість кави, яку ти споживаєш. Можна так само сказати, що твоя родина та близькі байдужі до всіх твоїх зусиль, окрім одного чоловіка — і тут ти можеш потерти підборіддя — літнього, і що з ним ти познайомився, сидячи за столом, на якому стояла чашка з недопитим чаєм, а в попільничці — напівзгасла цигарка... І ти йому невимовно вдячний і бажа-

еш... і так далі...

Тут приятель додав:

— От ти... ти ж сам не прийдеш кудись до того, як посваришся з другом або пропустиш полуденну молитву... або... доки не жбурнеш у kota каменякою і споглядатимеш, як нещасна тварина страждатиме в корчах від болю внаслідок твоїх дій. Що ж, можливо, ця настанова стане тобі у пригоді.

— Я знову ж спонтанно закинув йому:

Що ж мені читати: поетичні рядки Фагда аль-Аскара?

І він відповів, не замислюючись:

— Я не знаю... читай те, що тобі подобається, і загалом — усе те, що ти бажаєш донести до слухачів. Отже, половина твоїх турбот скінчиться, коли ти сидітимеш перед аудиторією, а інша половина, — коли ти почнеш скаржитися. Так... «Погляньте, згляньтесь на мене...» — це те, що виражає твій вигляд. І тому, перш ніж почати щось говорити, розслабся в кріслі й тримай пальці схрещеними коло живота.

Я здійняв брови:

— І як це?

— Уяви їх, перш ніж щось говорити: трохи впевненості поряд із сумнівом, захват та відчай, смирення та марнославство... Ось такі парадокси, друже мій. Це та суміш, яка спантеличує — ніби ти щось говориш, але при цьому не доносиш жодної думки...

Він зробив кілька ковтків води... і перед тим, як проковтнути воду, яка залишилася в роті, підняв указівний палець, ніби це був уже останній пункт зауважень:

І ще одне — це погляд: твій позір має бути напівсонливим. Я знаю політичного аналітика, який є частим гостем на «Аль-Джазірі⁴», — він завжди сидить саме так, з баранячими очима, але водночас уважно сте-

---

4 (4) «Аль-Джазіра» — телевізійна мережа зі штаб-квартирою в місті Доха, Катар. Це найбільша телемережа арабською мовою.

жачи за ходом дискусії. Окрім цього, пильнуй, аби твій тон був спокійним, виваженим, із промовистими павзами.

Він змовк ще на мить, а перегодом зрезюмував:

А після цього можеш декламувати поезію Фагда аль-Аскара... чи все, що тільки забажаєш.

На мить мені здалося, що я був спантеличений його філософськими міркуваннями. Хай там як, у дечому вони припали мені до душі. Я мав намір розпитати його щодо гитри та акаля, однак усе ж вирішив оминати це питання й натомість поцікавився в нього про необхідність носіння окулярів, на що мій гуру з подивом зауважив:

— Чоловіче! Інтелектуал повинен носити окуляри!

Все сходить на кола свої

Автор Халед Адель ан-Насралла
Переклад Лоліти Музаннар

Босоніж. Я не пам'ятаю, як ми це робили...

Іноді в один із квітневих днів батько намагається мені заборонити це. По обіді він робить обхід по всьому будинку: зачиняє всі покої, кухню, головний вхід у будинок, задні двері, вітальню. Іноді він намагається затягнути мене спати у свою кімнату.

Я маю домашнє завдання.

(Аргумент. Утеча.)

На другому поверсі у вікні кімнати покоївки встановлені стовпи огорожі — як і на всіх вікнах будинку — що перешкоджають входу або виходу з будинку. Один зі стовпів похилився трохи вбік, тому я мав змогу просунути свою голову у щілину. На виході є декоративна підвісна стіна, дець завдовжки півтора фута.

Завдання — пройти боком-боком, спиною до стіни, не дивлячись униз. Я затамовую подих, поки не дійду до кінця стіни, де поруч із нею розташований дах гаража будинку. Я стрибаю на нього, а потім — у садок будинку.

Щоб вийти з будинку в такий спосіб, потрібно йти босоніж.

(Моє взуття залишилося замкненим у батьковій кімнаті, до заходу сонця.)

Босоніж.

Без проблем. Зазвичай, ми з друзями граємо у футбол на майданчиках сусідньої школи, босоніж: вже звикли грати з м'ячем босими ногами. Взуття ми використовуємо для окреслення меж воріт на полі. Розпечений асфальт, страшенна спека... розкидані камінці або залишки від розбитих пляшок «Пепсі» колють нам ноги. Ми намагаємось не наштовхуватися на них, принаймні, наскільки це можливо.

Правобіч від автостоянок розташований стадіон, а коло нього — мечеть.

Після того, як ми завершуємо нашу гру, то прямуємо туди, аби зробити перерву та перепочити. Ми п'ємо воду, миємо ноги під кранами

для обмивання, а також з невимовним ентузіазмом обговорюємо перебіг гри.

Якщо ж ви поглянете на ступні ніг кожного з нас, то помітите, що шкіра там груба, потріскана, аж чорна від бруду, вся в ранах, а подекуди навіть деформована, із залишками крові. Наші нігті — жовті, чорні та гострі, як пазурі. Ви помітите на них ознаки перелому, і якщо натиснути на них, то частина нігтя просто відпаде від пальця.

Я повертаюся додому надвечір, із заходом сонця. Покоївка виходить надвір, щоб увімкнути світло в будинку, дивуючись моєму поверненню. Я притуляю свій вказівний палець до рота:

— Тільки нічого не кажіть моєму батькові!

Босоніж. І я не пам'ятаю, як ми це робили...

* * *

Вулиця короля Фагда бен Абдульазіза — Аль-Кувейт — наш заміський будинок.

Спогади поглинають усе моє єство, тоді я намагаюся проганяти їх геть, поринути в безтурботність та свободу, долаючи тривоги. Депресія — той внутрішній стан, який починає формуватися в ранньому віці в результаті хаосу, а наслідки якого з'являються в літньому віці.

Гоніння, ув'язнення, замикання дверей, втрата довіри — все це було тим покаранням, жертвою якого я ставав без жодної провини. Бунт проти цього, згодом накладення вже інших форм покарань: ударів, лайки, плювання, криків...

Мій батько ніколи не пестив мене, а навіть якщо він це робив, це були радше вияви хитрощів з його боку, щоб заборонити мені щось. Усе це, можливо, я зможу подолати.

(Я подолав це, але лише уникаючи свого батька.)

Мої тривожні стани. Спогади про часті сварки, крики, що ледве не долинали за межі будинку. Стіни були потріскані, комунальні підприємства — в паніці. Причини містечкові. Мої очі надивилися на ці лай-

ки та бійки, куди ж лишень доля заведе?

Іноді сварка тривала до світанку. В той день, коли мені ставало нестерпно перебувати в будинку, я тікав з дому, з того самого вікна в кімнаті покоївки (оскільки вона була відсутня в кімнаті через постійні домашні чвари), боком-боком через огорожу, переплигуючи через гараж, потім — у сад. Я чкурнув у напрямку до мечеті (це було перше, що спало мені на думку) і сховався там. Коли я увійшов усередину, то сів, притулившись до одного зі стовпів у кутку. Мене схилило на сон... я прокинувся лише тоді, коли пролунав полуденний азан¹.

Злякавшись, я зрозумів, що вже минуло чимало часу, тому побіг назад додому. Я увійшов через задні двері, й покоївка зустріла мене, зітхнувши... тоді взяла мене за руку й повела на кухню, охопила долонями моє обличчя, а потім витерла мені груди:

— Де ти був?!

У мене аж дух забило.

— У мечеті...

Жінка взяла мене за руку й повела за собою, сховавши мене за спиною. Ми увійшли до будинку й зупинилися біля дверей передпокою, де сидів батько.

— Паничок повернувся... він злякався й подався до мечеті...

Батько підвівся і підійшов ближче.

— Де він?

Його тоном можна було розпалювати багаття.

— Прошу Вас, пане... лише не завдайте йому шкоди! Я відведу його до своєї кімнати.

Батько відштовхнув її вбік — так він побачив мене: я тримався за сукню покоївки й намагався сховатися за нею. На мить мені здалося, що моя мама спустилася вниз. Я відчув, як батько схопив мене за руку й силоміць потяг до себе... одним ручиськом він схопив мене за голо-

¹ (1) Азан — заклик до молитви для мусульман (припадає на певний час доби).

ву, а іншим — за спину... Потім хотів дати мені ляпаса, але я затулив своє обличчя вільною рукою...

Покоївка намагалася його зупинити, але дарма... Моя мати... я не знаю... де ж вона??

(Покоївка має добре серце.)

— Послухай мене: ти змусив нас шукати тебе, вилупку! — його голос палав люттю та ненавистю. — Ми не ходили ні до сусідів, ні до відділку поліції: вони б зчинили гвалт.

Мій тривожний внутрішній голос. Уві сні мене не покидають ті сцени покарання за втечу від болю та страждань, адже наш заміський будинок стане епіцентром тортур та знущань, якщо я звернуся до поліції.

Ці проблеми все ще тривають, попри бороду та вуса, що виростили, незважаючи на завершення навчання... вони нескінченні...

Залишається десять хвилин, і я дістанусь до нашого заміського будинку.

* * *

Попри те, що наші ноги інколи кривавляться від скляних друзок чи гострої гальки, біль усе ж не затьмарює наше задоволення від гри.

Хоч і з часом змінилися як ігрове поле, так і спосіб гри.

Стадіон переїхав на ґрунтову площу на околицях міста. Футбольні ворота вже справжні: зі стовпами та перекладиною, межі спортивного поля позначені дизельною олією, ноги вже не босі, а в новому спортивному взутті.

Наші ноги мали вже зовсім інший вигляд — здоровіший, вони вже не були такими грубими та закривавленими, як раніше, а нігті — не такими огидними на вигляд.

Під час гри один із приятелів вигукнув: «Лакі!»

Це якийсь собака — усі вже тут звикли до його постійної присутності. Ми так і не знаємо, хто саме дав йому таке ім'я — Лакі — відомо лише те, що цей пес тут дружить з усіма; і хоча це місце не є для нього

прихистком, адже пес не бездомний, ми однак прийняли його, повсякчас спостерігаючи за його поведінкою. Тим паче, що зі своїм здоров'ям і рішучістю він став нашим охоронцем.

(Лакі — це він чи вона?)

Ми перемогли. Лакі сидить поруч із юрбою і у вус не дує. Ви помітите, як собака розплющує пів ока, перекладає одну лапу на іншу, підкладає обидві лапи під щелепу. Якщо стоїть ясна та гарна погода, то його хвіст метляється, ніби в думках у нього лунає якийсь мотив із пісні. У спекотні дні ви побачите, як усі органи його тіла ціпеніють: він не в змозі відігнати навіть муху, яка надокучливо кружляє в нього над головою.

Це все, якщо він ситий.

Якщо ж голодний, ви побачите його біля кожних відчинених дверей будинку. І він споглядатиме на них своїми чорними очима. Він сяде, випроставши своє довге тіло із шерстю брудно-каштанового кольору; його язик, залитий слиною, стирчатиме, ніби віддаючи солдатський салют. Він не рушить з місця, поки не отримає щось їстівне. Жителі району не обділяють його харчами.

Лакі приходить здалеку, витягує язик, нюхає камінчики, немовбито щось шукає...

Що привело його сюди? — запитав хтось.

Пес біг до нас, поки не опинився всередині спортивного поля. Один із гравців спасував м'яч у сторону, потім став і почав спостерігати за собакою, а коли той наблизився, то вмить штовхнув м'яч головою так, що м'яч відлетів у мій бік.

Ми всі засміялися.

* * *

Завтра вихідний. Четвер.

Хоч усе ще була восьма година вечора середи, але в душі вже назрівало передчуття біди.

Заміський будинок. Можливо, я зможу стерти з пам'яті гнітючі думки. Суцільні домашні чвари й конфлікти... слід їх викинути з голови в кошик.

Мій кошик — не більше, аніж купа сміття, яку залишив мені батько, коли я був ще дитиною. Я виливав ці турботи в море, яке стало моїм таємним притулком. Ніхто не знає, що в мене є дублікат ключів від дверей нашого заміського будинку. У минулому мечеть стала для мене притулком страху, адже податися до неї було злочином, а за повернення звідтіля на мене очікувало покарання.

А тепер, сидячи за кермом машини, я гостро відчуваю потребу ізолюватися від світу зла та ненависті — поїхати до заміського будинку, щоб провести терапію для інваліда, якого зломив параліч.

Посидіти на пляжному піску перед морем — найперше, що спало мені на думку. Я лежу, а доля моя — в тенетах самоти... Думки. Шум хвиль. Темрява. Моя голова спирається на долоню, лікоть занурений у пісок. Цей пісок залишається дитиною протягом усього свого існування й формується відповідно до наших стосунків із ним. Як би я хотів бути піском!..

Мої ноги посунулися так, що частина тіла оголилася... Я бачу сліди рубців, які ніколи не зітруться часом. Подумки постає питання: що спричинило сліди тортур на моєму тілі? Чи все те, що стирається з пам'яті, зберігається в часі?.. Можливо, попри всі рубці на тілі, моя пам'ять все ж утратила зв'язок із джерелами мого болю.

Зламана ніжка крісла. Палиця. Зброя спричинилася до того, що у світі з'явилися синці, тілесні експерименти. Я почав оголювати різні частини свого тіла — й водночас з моєї пам'яті почали виринати різні епізоди... Двері моєї ванної кімнати, повернені до великого вікна, часто залишаються напіввідчиненими. Іноді, коли я виходжу з ванної кімнати, то відчуваю, як із вікна дмухає сильний вітер і штовхає двері так, що вони грюкають. Як тільки це стається, я очікую на вибух...

Мій батько ненавидить гучні звуки:

— Скільки разів я повторював тобі: зачиняй двері обережно!..

Виправдання не спрацьовують — чи він боїться зламати двері, чи його турбує їхній гуркіт?..

Моє тіло готується до фізичного болю та тортур, покоївка ладна мене захистити, усе вказує на чергове покарання: напружені м'язи батькового обличчя, незадоволений голос, вибалушені очі. Батько підходить до мене із палицею в руці. Покоївка стоїть напоготові.

— Але ж ти й бевзь... Чого води в рот набрав?.. Зараз ця палиця навчить тебе говорити!..

З кожним ударом палиці біль пронизує всеньке тіло...

(Гнів через розбиті двері... поки мої кістки цілі...)

Мама спізнюється.

Морське повітря, психологічна та фізична терапія, години минають без усвідомлення, відносність часу... я простую до заміського будинку, щоб поринути в сон, однак не відчуваю себе в безпеці — це втрачена потреба.

* * *

Я прокидаюсь. Сонце ще не зійшло, вранішнє світло заповонило кімнату. Годинник показує четверту годину ранку.

Час наближається до п'ятої ранку.

Мої очі. Вони не реагували на світло, яке потрапляло на них. Я поглянув на положення своїх ніг. Я знову бачу слід на нозі... Так, це він. Що ж залишило цей відбиток?

Я підійшов до холодильника й заглянув туди: два червоні яблука та розпочата пляшка води. Я з'їв яблуко, навіть не перевібивши, чи воно все ще їстівне.

Декілька разів умивав обличчя.

Узяв пляшку, випив води понадміру.

Я сідаю на диван. Дивлюсь у вікно, що виходить на море, морський

пейзаж угамовує, у цій місцині хвилина прирівнюється до години...

Вже повертатися?..

Досить мені спокою.

Так, повернуся зараз.

Сідаю за кермо, вмикаю двигун, натискаю на педаль газу.

Я відчуваю той слід на своїй нозі...

На зворотному шляху я спокійний. Мій розум гармонує з темпом автомобіля... спокій.

Глибоке усвідомлення свого стану... відчуття оновлення...

Мій годинник показує о пів на восьму.

Починаючи з серпня, сонце починає вставати рано. Воно націлює свої пекучі промені спозарання...

Дорогою мені трапляється чимало військових машин, не як зазвичай — не думаю, що для цього є привід, і сподіваюся, що це не через надзвичайну ситуацію? І так щоразу, коли ви наближаєтесь до міста Кувейт!

Можливо, щось трапилося... Як дізнатися?..

Я увімкнув радіо, трохи підкрутив хвилю... зачекайте-но...

Це кувейтські військові машини?

* * *

Лакі штовхнув пискком м'яч до мене, немов передаючи пас. Ми засміялися.

Якось собака загавкав, а потім побіг слідом за мною й кинувся на мене. Спершу я думав, що він хоче погратися зі мною, аж доки він не підійшов упритул. Я не усвідомлював його намірів, аби якось зреагувати. Тоді він учепився в мою ногу й укусив її. Взуття захистило ступні, однак мої литки...

Все сходить на кола свої.

Машарі Мухаммад аль-Убейд

Машарі Мухаммад аль-Убейд (нар. 1985 р.) — молодий прозаїк, автор музичних творів. Є членом Асоціації письменників Кувейту. Автор збірок новел «Кашмір», 2012 р., «“Гаїб” та інші новели», 2013 р. та роману «Гаїб», 2013 р.; співавтор роману «Книга завершення для тих, хто боявся», 2015 р. У 2013 році став переможцем літературного конкурсу, який проводив Державний орган з питань молоді та спорту. У 2015 році посів перше місце в майстер-класі з написання роману, який організував Державний орган питань молоді та спорту під керівництвом романіста Ісмаїла Фагда Ісмаїла. Того ж року Машарі

аль-Убейд здобув Державну літературну заохочувальну премію за свої новели. У 2020 році посів перше місце в літературному конкурсі імені Фалаха Мубарака аль-Хаджрафа в категорії «новела».

До цієї книги увійшли: новела «Блокпост» зі збірки «“Гаїб” та інші новели», 2013 р., новела «Катастрофа внизу» (2019 р.), яка не входила до жодної збірки й дотепер була наявна лише в електронному вигляді.

Опублікував два музичні альбоми на платформі YouTube (див. авторську сторінку: <https://www.youtube.com/user/meshary85>). Далі в новелах автора розміщено QR-коди, за якими можна прослухати певні авторські композиції.

Блокпост

Автор Машарі Мухаммад аль-Убейд
Переклад Інни Суботи

У самому центрі вулиці Ібн Рушда в районі Хаваллі, за тридцять метрів на південь від кільцевої розв'язки Аль-Фарабі під яскравими променями вересневого сонця стоїть Хамза у військовому однострої кольору хакі, який явно завеликий на його худорляве тіло. На лівій стороні обличчя шрам від опіку. У руках він тримає автомат, і, здається, праве плече звикло до його ваги, а він сам звик стояти на блокпосту нескінченними годинами. Біля нього троє солдатів, які, як і решта, проводять зачистку дев'ятнадцятої провінції Республіки Ірак, як вони стверджують — Кувейту, на землю якого вони ступили другого серпня¹.

На тому ж блокпості праворуч від Хамзи стоїть полковник. Він старший і вищий за солдатів, із бронзовою засмагою і густими вусами. Його обличчя щедро вкрите прищами. Ліворуч від нього стоять ще двоє солдатів з народної армії Іраку, які мали такий же вигляд, як і полковник. Полковник наказав Хамзі:

— Принеси нам води!

— Гмм... Звідки?

Полковник сплюнув на землю й гарикнув:

— Хоч із самого пекла! Дій!

2

Хамза вступив у лави армії три місяці тому для проходження військової служби. Коли він уперше побачив своє відображення в дзеркалі у військовій формі, то зрозумів, що вона не пасує такій людині, як він.

3

Це сталося три року тому. До дверей його будинку, який розташований у Сабрі, на вулиці 14 липня, гучно постукали. Хамза кинувся до

¹ (1) 2 серпня 1990 року іракська армія вторглася в Кувейт і без довготривалих бойових дій захопила його за 2 дні. Кувейт було анексовано і приєднано до Іраку на правах 19-ї провінції. Після цього вторгнення міжнародна коаліція провела операцію «Буря в пустелі», яка завдала Іраку воєнної поразки й призвела до його міжнародної ізоляції.

дверей — стукіт був не такий, як завжди. За дверима чувся крик, що просив його чимшвидше відчинити. Це був його рідний старший брат, який перебував у жалюгідному стані: він дезертирував з військової частини після того, як керівництво вирішило відправити його у складі одного з батальйонів на ірако-іранську війну. Брат знав, що то поїздка в один кінець.

Хамза пішов за батьком, якого привіз у власноруч зробленому інвалідному візку, що був дерев'яним стільцем із дбайливо прикріпленими колесами. Старший брат кинувся до грудей батька, який не міг говорити, однак це не заважало йому подарувати своєму старшому синові сьайливу усмішку. А по щоці скотилася сльоза, що висловлювала його почуття.

Вони почули звук військової машини. Брат притьмом заходився шукати сховку в одній із шаф. Утеча з війни є державною зрадою. Його тіло не очиститься від неї, поки душа не покине його. Коли військові зайшли до будинку, то без жодних зусиль знайшли дезертира. Кинули перед нами його мертве тіло й пішли далі.

4

Хамза не знає, куди зникли всі бювети² — здається, він бачив один поблизу. Біля однієї з будівель він зустрів білявого хлопчика, який з жахом дивився на нього. Мати блимнула на Хамзу сповненими страху очима і схопила сина, щоб хутчіш сховатися з ним у будинку. Хамза оглянув свій однострій і запитав сам себе: «Чи це вбрання робить з того, хто його носить, монстра?»

5

Під час військової служби він відчував нудоту щоразу, коли бачив темно-зелену форму, згадуючи кров свого брата й батькові ридання, коли злочинці застрелили сина в батька на очах.

2 (2) Вуличні питні фонтанчики — споруди для зберігання й розливу привозної охолодженої питної води (на кшталт бювета або великого кулера), розташовані в переважній більшості громадських місць Кувейту.

Через декілька тижнів його та інших юнаків повезли в автобусах, що їхали один за одним, утворюючи поїзд, на південь, готуючись до війни на новому фронті — Кувейті. Хлопця змусили стати співучасником цього злочину. Він уже не зможе відгородитися від участі в цьому гріху, однак усе ще чекає на примарну випадковість, яка б завадила йому стати частиною цієї агресії.

Одного дня під час його чергування на блокпості він зупинив автомобіль і попросив його власника від'їхати вбік для проведення обшуку. Водій був розгублений: можливо, він не помітив наявності цього новоствореного пункту пропуску. Поруч із ним сиділа жінка, одягнута в нікаб³. Хамза попросив у чоловіка посвідчення особи. Прочитав його: «Рашід Абдалла, службова особа, 1967 року народження». Чоловік був однолітком із покійним братом Хамзи. Юнак шукав на фотографії якусь подібність зі своїм братом, та не знайшов. Однак навіть спільна з братом дата народження стала причиною приязні до чоловіка.

Хамза попросив його відімкнути багажник автомобіля. Рашід, отримавши назад свій документ, вийшов з машини й відчинив багажник. Коли Хамза підняв чорний шматок тканини, його мов струмом вдарило. Він глянув на Рашіда, потім на зброю, сховану під чорною тканиною. Рашідові очі благами неможливого від Хамзи. Той глянув у бік солдатів, які саме пили чай, закрив багажник і, штовхнувши Рашіда своєю зброєю, наказав повернутися до автомобіля. В Рашідових очах читалася подяка. Очі Хамзи відповіли: «Аллах із вами».

6

Нарешті Хамза знайшов бювет. Він уявив звичну лайку полковника через затримку підлеглого. Наповнюючи пляшки водою, він розглядав усе навколо. Стояла мертва тиша. Кішка, яка сиділа коло бювета, утекла, щойно він глянув їй в очі. Юнак замислився над тим, яким було

---

3 (3) Нікаб — мусульманський жіночий головний убір, що закриває обличчя, з вузьким прорізом для очей.

тутешнє життя до їхнього приходу, до того, як жах оселився в очах дітей, матерів і котів.

У цей момент він почув стрілянину з блокпосту. Кинув пляшки й, остерігаючись, попрямував до нього. Через декілька хвилин, коли стрільба вже вщухла, він дістався до місця. Члени руху опору Кувейту оточили блокпост. Вони застрелили полковника — очевидно, після того, як той чинив їм опір — і схопили двох солдатів. У напрямку Хамзи побігли декілька чоловіків із закритими обличчями. Але один із них крикнув їм:

— Залиште його!

Вони здивовано поглянули на нього.

Власник голосу підійшов до Хамзи й відкрив своє обличчя: Рашід Абдалла, 1967 року народження.

Довгоочікуване звільнення.

Катастрофа внизу¹

Автор Машарі Мухаммад аль-Убейд
Переклад Інни Суботи

---

¹ (1) Тут і далі в новелі автор використовує слово «накба» (досл. ‘катастрофа’), яке стало терміном, який уживається в Арабському світі на позначення масового відходу палестинців з їхніх земель унаслідок Арабо-Ізраїльської війни (1947–1949) та Шестиденної війни (1967).

Я прокинувся від вибуху, що стався нагорі. Ввімкнувся сигнал тривоги, який ми не звикли тут чути. В укритті всі дні подібні один до одного. Нічого не відділяє ніч од дня, крім великого годинника біля входу та заклику Абу¹ Ібрагіма — найстаршого серед нас — до спільної молитви.

***

Пройшли роки, ми вже перестали лічити час з того дня, як знайшли притулок у цьому укритті, що являло собою підвал площею приблизно двадцять тисяч квадратних метрів, розташований під землею школи в нашому районі. Ця глибина стала нашою долею після першого оголошення, яке було зроблене після катастрофи; а потім надійшли вказівки від співробітників служби безпеки в однострої кольору хакі, які вдерлися в будинки, щоб урятувати нас від катастрофи:

— Виходьте з будинків! Зараз. Нічого не беріть з собою!

Дехто запитував:

— А як же наші цінні речі?

Відповідь була автоматичною. Така, ніби її повторювали безліч разів.

— Ваші життя цінніші.

Я пам'ятаю довгі сходи, що вели до льоху, як ішов сходинка за сходинкою, і здавалося, їм немає кінця. Сховище просторе, якби ще не ті стовпи, розташовані приблизно на відстані чотирьох метрів один від одного вусібіч. Долівка і стіни сірого кольору. На стелі безліч неонових ламп, які випромінювали заяскраве світло, до якого наші очі звикли лише через декілька тижнів.

У перші ж дні я зустрів Аднана — хлопчика мого віку. Нам обом доручили розподіляти припаси, які надходили від співробітників служби безпеки, у наших групах. Ми декілька місяців провели разом, вико-

---

¹ (1) Абу (араб. 'батько') — тут: частина власного імені, означає 'батько того й того' (напр., Абу Ібрагіма — 'батько Ібрагіма').

нуючи наше завдання, що давало відчуття, ніби ми рятуємо весь світ. Одного дня у сховищі впав рівень кисню. Нам роздали кисневі балони, що стояли в коридорах сховища. З кожного балона звисало декілька масок, яких вистачало на сім'ю і більше. У кожного з нас було пів години кисню на день. Одного дня вміст балону закінчився. Я відкинув маску й заходився безперестанку кашляти. Та ось відчув руку Аднана, який повів мене до свого балона. Він повернув мене до життя.

У наших маленьких головах лунали ті самі запитання: «Що сталося? Коли ми повернемося до звичного життя?».

***

Декрет № 2.

«Любі мешканці укриття! Наша країна переживає катастрофу, яка може тривати довгий час. І кожен з нас знає, що він несе відповідальність за цю благословенну землю. Ми просимо, щоб кожна група залишалася на місці, уникаючи будь-яких сутичок між собою. Ми будемо турбуватися про вас, поки не подолаємо це лихо».

З волі Аллаха ми скоро зустрінемося під блакитним небом.

Тоді я не розумів значення слова «катастрофа». Все, що я пам'ятаю з того дня, коли до нашого будинку увірвалися співробітники служби безпеки — це смердючий дим, що закрив небо; сигнал тривоги, який лунав на вулиці по телебаченню й радіо, поки не зникла електроенергія; крики солдата, який увірвався в наш дім, тимчасом як уся Газа² наповнилася шумом. Ми побігли до укриття.

Після другого оголошення ми з Аднаном роз'єдналися. Після наступного декрету, у якому проголошувалося, що всі групи у сховищі мають

2 (2) Газа — найбільше місто в Палестині, яке розташоване в Секторі Гази — території на березі Середземного моря. Ухвалою ООН 1947 року Сектор Гази повинен був стати частиною арабської держави (згідно з поділом британської підмандатної території Палестини на арабську і єврейську держави). Після Арабо-Ізраїльської війни 1948–1949 років Сектор Гази перейшов під адміністрацію Єгипту (1948–1967), а після Шестиденної війни 1967 р. — під окупацію Ізраїлю. 15 серпня 2005 року в межах плану одностороннього розмежування Ізраїль почав евакуацію єврейських поселенців (8500 осіб) і військ з регіону. До 22 серпня Сектор Гази покинули всі єврейські поселенці.

бути розділені, наш гурт відокремила стіна з червоної цегли. Ми чули, як ходять люди з інших груп, та не бачили їх. Абу Ібрагім, який хотів заспокоїти наше товариство, зазначив:

— Краще, щоб їхні проблеми були подалі від нас разом із ними.

Незважаючи на суперечки між групами, усі вони одностайно погодилися на ізоляцію. Минули роки, і їхні обличчя стерлися з пам'яті. Після десяти років я вже не був схожий на себе колишнього. Так само й Аднан, який залишався в моїй пам'яті маленьким хлопчиком.

Останнім оголошенням був декрет № 27, який передбачав ліквідацію людини, яка повстала проти своєї групи або пробила стіну, що відокремлювала її від іншої групи.

Співробітники служби безпеки перестали розмовляти взагалі. Вони були немов машини. Сновигали серед нас, як привиди.

***

Після того, як пролунав вибух, мені здалося, що вгорі я побачив тінь, яка попрямувала до виходу з укриття. Подивившись на мене, вона показала вгору. Це був знак.

З нашого укриття пролунав сигнал тривоги, що свідчив про порушення безпеки. Один із «привидів» побіг до виходу, решта кинулись за ним.

Ми зрозуміли, хто втік, почувши плач Аднанової матері.

Інструкції Абу Ібрагіма були твердими:

— Ми не маємо з ними нічого спільного.

Через кілька днів з'явилася можливість і для мене. Я відгукнувся на заклик тіні — свого давнього друга, щоб дізнатися, що ж діється за межами нашої укриття. Я знову почув сигнал тривоги, після того як я вибіг звідти. Світ відрізнявся від того, яким я його пам'ятав. Порожні машини, що належали силовикам, перекрили вулиці. Я швидко побіг і сховався за однією з них. Зусібіч доносився тупіт. Мене шукали.

Повітря не було забруднене.

Я не знав, де саме шукати. По тому як вулиця очистилася від моїх переслідувачів, я пройшов кількома вулицями й вирішив піти до своєї вулиці. Коли я зайшов на неї, то був здивований кількістю людей, яких я не знав. Вони були чужинцями, які жили в наших будинках. Мій дім мав інакший вигляд. У саду росли троянди, які, здається, були висаджені нещодавно. Тремтливою рукою я натиснув кнопку дзвінка, і почув відповідь на дивному діалекті. Мій язик занімів. Занавіска на вікні відсунулася, я побачив незнайоме обличчя. За мить двері відчинилися, а звідти вийшов чолов'яга зі зброєю в руках. Перш ніж злодій встиг щось заподіяти, мене схопили ззаду й відтягнули від дверей. То був Аднан, який велів мені вшиватися. Коли ми тікали, він випалив:

— Ці людці — загарбники!

Після того, як ми сховались за величезним сміттєвим баком, він повідав мені, що з часу катастрофи чужинці окупували наші будинки. Укриття є ніщо інше як брехня, яку вони вигадали, щоб звільнити місце для себе. А співробітники служби безпеки — їхні люди. Ми з Аднаном були не єдиними, хто знав правду. Він привів мене до криївки товариства, з яким зустрівся. Люди в ньому були з різних сховищ, схожих на наше. Я запитав їх:

— Що ми будемо робити?

— Ми повернемо життя, яке вони в нас украли.

— А наша група?

— Яку групу ти маєш на увазі? Ми більше не згуртовані. Їхні оголошення мали на меті роз'єднати людей.

— Повернімося, розкриємо очі на правду...

— Шляху назад немає, їхні люди оточили укриття.

Минули місяці. Наша кількість зросла за рахунок утікачів із укриттів, які приєднувалися до нас. Аднан утратив праву ногу, тож я правив йому за милицю. Під час операції, яку ми провели, троє загинуло, зате до нас приєдналися інші.

Багато з тих, хто відібрав наші будинки, накивали п'ятами. Ми повернули нашу вулицю, наш район, а потому й решту районів. Одного дня ми з Аднаном повернулися до нашого сховку, маючи радісну новину. При вході не було «привидів». Поки ми спускалися довжелезними сходами до самісінького низу, де стояв великий годинник, ми побачили, що роздільну стіну зруйновано. Дві ватаги накинулися одна на одну. Аднанова група силоміць вирвала його з моїх рук. Вони не знали, що я його підтримую, й не помітили його ампутованої ноги. Він упав і вдарився головою. Моя група взяла мене за плечі.

Вони були зайняті бійкою. Ми волали до них. Прагнули відкрити їм правду. Однак їхні вуха немов позаростали. Почувся голос Абу Ібрагіма:

Настав ваш день. Очистіть укриття від погані.

Люди виконували наказ без жодних вагань.

Аднан віддалився від мене в цьому хаосі, а потому зовсім зник із поля мого зору.

Після того як хмари розійшлися зверху, внизу була ще більша катастрофа. Ніхто не переміг.

Фейсал аль-Хабіні

Фейсал аль-Хабіні — кувейтський письменник, який народився в 1988 році. У 2011 році здобув ступінь бакалавра зі спеціальності «нафтова інженерія» в Кувейтському університеті. Більше трьох років був кіноблогером, перш ніж перейти до літературної творчості. Керував майстернею літературної творчості, а також був членом журі в секції роману та новели. У 2014 році опублікував свою книгу «Той, хто сміється з нічого» та «Тексти», а в 2017 році вийшла його збірка «Днів наших сини». Окрім цього, автор опублікував кілька статей та оповідань у друкованих та електронних журналах, читав лекції з літератури та кіно на різних культурно-мистецьких заходах у Кувейті. Його збірка новел «Днів наших сини» посіла перше місце в конкурсі на здобуття Державної заохочувальної премії 2019 року та була номінована як найкраща збірка новел на премію Al-Multaqa у 2018 році.

До цієї книги увійшли новели зі збірки «Днів наших сини», 2017 р.

Сторінку письменника можна знайти в соціальних мережах Twitter (<https://twitter.com/f9eel>) та Instagram (<https://www.instagram.com/f9eel>).

Оскільки око в нього не дрімало

Автор Фейсал аль-Хабіні
Переклад Лоліти Музаннар

Ця подія сталася на початку минулого століття. Двоє чоловіків сиділи в пустелі коло пагорба. Час наближався до світанку, перш ніж усе довкола набуває своїх обрисів. Росяне повітря пахнуло вугіллям, змішаним із пилом. Мутлак поринув у глибокий сон, загорнувшись у свій бішт¹ так, що його не було видно, крім хіба лише тонкого носа, де-не-де сивих волосків грізної бороди та відкритого рота. Тим часом Мубарак приліг на землю, прихилившись до свого вузлика. Він не міг спати вночі, як зазвичай, і все через той свій клятий сон, у якому він буцімто помер і мусив висловлювати сам собі співчуття, бо на зібранні не було нікого, хто б міг поспівчувати через його смерть.

Повітря, яке огортало двох чоловіків, було вологим і холодним, і ніхто не знає достеменно, у який день або в якому місяці трапився той випадок. Хіба що це могло відбутися приблизно на початку зими, у дні Джувейда², десь на півночі Кувейту. Мубарак дивився лише вперед, ніби намагаючись ухопити поглядом сутінки перед ранковою загравою. Він хотів уловити ту прекрасну мить, коли в пустелі починає ви-мальовуватися лінія горизонту, тоді світ навколо нього постає лише у двох кольорах — синьому та жовтому.

Чоловік замислювався над тлумаченням сну: «Що ж це могло означати?.. Ніхто не висловив жодних співчуттів у зв'язку з його смертю? Чи помре він, не залишивши по собі нащадків? Але Муніра вагітна їхнім первістком і має народити вже цього місяця, якщо так буде завгодно Аллахові. Можливо, вона народить йому ще дітей...» Звідкіля ж тоді взялася ця тривога?.. Мубарак відчув свербіж у руці, потім потягнувся й позіхнув, одразу ж перевівши свій погляд у Мутлаків бік — не тому, що хотів поглянути на нього (він уже вдосталь надивився і на приспаних людей поруч, і на свого товариша), але тому, що саме в цей момент він помітив зміюку, яка повзла біля Мутлакової голови. Тож Мубарак

1 (1) Бішт — традиційний верхній одяг арабів-мусульман, легка накидка без застібки.

2 (2) Дні Джувейда — перші десять днів зимового сезону та останні десять днів осіннього сезону, які віщують кінець осені та початок зими.

з переляку закричав, схопив камінь і вгатив зміюці по голові — та під силою удару згорнулася.

Мутлак прокинувся з жахом на обличчі. Мубарак не зміг розгледіти вираз його обличчя, але здогадався, що якщо страх і має вигляд, то це неодмінно має бути саме вираз обличчя Мутлака, який, можливо, уперше зроду-віку прокинувся під такий крик. Як тільки Мутлак дізнався про все, що сталося, то пробурмотів: «Прокляття!»

Змія лежала мертва на підшві його взуття. Мутлак утримався від того, аби вимовити якусь лайку, озирнувся довкола, ніби хотів переконатися, що він ще живий; і це все з поглядом невимовної вдячності за свій порятунок. Він озирнувся до Мубарака, який повернувся до справ, які він робив до цього випадку: приводив до ладу свій бішт, аби річ мала пристойний вигляд. Чоловік сидів із сонливим обличчям та роззявленим ротом за роботою. І тоді Мутлак із награною величчю в голосі сказав, що він невимовно вдячний своєму другові за порятунок, і тому виконає будь-яке його прохання на знак подяки.

Мубарак на кілька секунд глибоко зазирнув у вічі співрозмовника, потім відвів свій погляд і на мить змовк, а перегадом мовив:

— Абу³ Халфане, твоє життя — це моє життя!

Але Мутлак наполягав на тому, щоб друг оголосив йому будь-яке своє прохання, і він, Мутлак, зробить усе, що буде в його силах... І тоді Мубарак поділився своєю внутрішньою тривогою:

— Я боюся смерті, а ти мені як брат. Якщо Муніра народить дівчинку, то нехай твій син Халфан одружиться з нею — це моє прохання до тебе, брате! Я лишень боюсь, що як помру, то дівчинка залишиться сама... так само як і її тітки — мої сестри... У мене немає нічого ціннішого за доньку, Абу Халфане!

Мутлак, остерігаючись сатани, промовив:

3 (3) Згідно з мусульманським звичаєм, з появою первістка—хлопчика новоспеченого батька починають називати не за його власним ім'ям, даним від народження, а «батьком того й того» (напр., Абу Халфан — 'батько Халфана').

— Гаразд, домовилися!

Потім він сказав, що обов'язково заріже вівцю, коли вони повернуться додому.

І Мубарак не помилився у своєму передчутті. Він справді помер ще до того, як вони повернулись додому. Припускали кілька причин його смерті, але зрештою дійшли згоди в одному — у тому, що Мубарак вже давно за життя втратив сон, а тепер натомість він компенсує всі свої недоспані ночі одним вічним сном. Що стосується Мутлака, він постійно повторював: «То був його судний день, він це передбачив...»

Два місяці потому його дружина Муніра народила дочку, яку назвали Шага⁴. Звістка про її народження супроводжувалася оголошенням Мутлака про те, що вона вийде заміж за його трирічного сина Халфана. Адже такою була остання воля дорогого брата Мубарака, його рятівника від смерті. Отже, Мутлакова воля стала заповітом для його малолітнього сина. Таким чином, маленькій дитині, у довгій дишдаші⁵ та з пальцем у роті, сказали: «Ти станеш чоловіком Шаги». На ці слова маленький хлопчик лише всміхнувся, уявивши собі, що Шага — це цукерка...

Халфан виріс із цією думкою і вважав себе найщасливішим на планеті. Шага росла незвичайною дівчинкою. Халфан повсякчас повторював, що Шага найпрекрасніша, і який він щасливий, утім решта хлопців у родині його думку не поділяли, вважаючи Шагу негарною та непримітною дівчинкою — і щоразу подібні розмови призводили до жорстокої сутички між хлопцями. І ставалося це не тому, що вони йшли наперекір Халфану, а тому, що та думка, яку вони склали про його жінку, більшою мірою зачіпала його честь. А Шага ніколи йому не усміхалася, і, можливо, саме це йому й подобалося в ній. Він говорив, що вона ставна та принципова дівчинка, і що він, як її чоловік,

4 (4) Ім'я «Шага» арабською означає 'бути спотвореним, негарним'.

5 (5) Дишдаша — традиційний одяг арабів-мусульман — довгопола цупка сорочка з довгими рукавами зазвичай білого (влітку) або сірого (взимку) кольорів.

дозволяє їй таку поведінку. Халфан супроводжував свою матір на урочистостях, таких як весілля, з будь-якої нагоди. Варто лишень було Умм Халфан⁶ кудись піти, вона щоразу помічала, як її син чіплявся за поділ її абаї⁷, щоб піти разом із нею. Все це Халфан робив лише з однією метою: аби побачити Шагу, ту дівчинку, з якою він мав побратися згідно із заповітом свого батька... його нову забавку, яку він отримає, щойно підросте.

Під час святкових відвідин найперше, що робив хлопчина на подвір'ї господарів будинку, перед тим як увійти всередину будинку — це шукав її взуття серед десятків різних устілок та пар взуття, які залишили гості перед дверима зали. Халфан дуже добре знав, яке взуття має знайти — дві маленькі рожеві босоніжки, на яких намальований жовтий метелик. У разі якщо він їх знаходив, то виймав руку з рота і входив у будинок з усмішкою на вустах, крізь які виднівся ряд зламаних зубів. А якщо ж ні — то Халфан прихилився ближче до матері, потягував поділ її спідниці й промовляв: «Повернімося назад, мамо!» На весіллях він прямував до тих місць, де грали дівчатка, аби знайти дівчинку в помаранчевій сукеночці. Це єдине таке плаття на всіх весіллях. Тепер хлопець знає про Шагу все, оскільки це природно стосується і його, адже вона належить саме йому.

Халфан одружився з нею у своїй уяві відтоді, як збагнув значення шлюбу. Змужнівши, він щоночі у своїх фантазіях кохався з Шагою, щоразу торкаючись свого тіла при згадці її великих сідниць, коли вона бігала... її грудей, які з плином часу збільшувались, її обличчя та губ... Він одружився з нею і зачав двох чи трьох дітей, навіть давши їм імена: Ахмад, Машаель та Хаммуд... аж доки в уяві не постала ціла родина, і тоді він виобразив, як керуватиме долею своїх нащадків, вирішуючи,

6 (6) Умм (араб. 'мати') — тут: частина власного імені, означає 'мати того й того' (напр. Умм Халфана — 'мати Халфана').

7 (7) Абая — простора довга сукня з рукавами (зазвичай чорного кольору, іноді оздоблена вишивкою чи бісером), яку арабські жінки-мусульманки носять у громадських місцях.

хто з ким побереться... Такі думки виникли в голові Халфана, коли він ще не досяг двадцяти років — віку вступу до шлюбу.

І коли нарешті настав час, Шага промовила: «Ні».

Фалах опустил голову і пробурмотів під ніс новину. Халфан тривожно вигукнув на диванії⁸:

— Як же ж так!

Чоловіки почали перешіптуватись, і Фалах розгубився. Халфан стурбовано проголосив:

— Ви її двоюрідний брат, чоловік у родині — як так сталося, що вона відмовляється?

Фалах вагався:

— Вона ще передумає... Я вам обіцяю.

— Передумає, кажете? Як довго ми маємо чекати на жіночу думку?!
— обурився юнак.

Фалах зауважив тихим переляканим голосом:

— Брате... просто наберіться трохи терпіння.

Халфан підвівся, з його брів лився піт:

— Хай Аллах помилує вас, Мубараку, останнього з чоловіків цієї родини!

І вийшов зі зборів геть.

Фалах ніколи не забуде тієї образи, яку він отримав в очах кожного, хто був присутній у той день на диванії, а також кожного, хто почув про цю історію пізніше. Шагу видали заміж за Халфана ще до її народження, і чим нині завершиться ця історія? Один із Фалахових товаришів, Саїф, кинув камінь у його город: «Чи має авторитет освічена людина, яка навчалася у школі?» Відтоді між чоловіками спалахнув конфлікт, а згодом Саїф зазначив: «Замість вирішувати нагальні питання, Фалах тільки й робить, що свариться зі мною. Я ж вам казав, що

---

8 (8) Диванія — поширена в Кувейті назва на позначення зібрань (переважно чоловічих) для обговорення різного роду питань, зокрема щодо сватання.

школа впливає на характер чоловіків так, що вони стають схожими на пащекуватих жінок!»).

Фалах зробив усе, що було в його силах. Він мав бесіду з жінками родини — зі своєю тіткою, тобто матір'ю Шаги, зі своєю матір'ю — тіткою Шаги, зі своїми сестрами та племінницями, із сусідами... розмовляв з усіма, з ким тільки можна. Рідні благали дівчину: «Виходь. за нього!» Вона щоразу відповідала: «Ні». Вони наполягали: «Виходь. за нього!» Вона відказувала: «Лишень через мій труп!» Вони вимагали: «Попроси прощення в Аллаха за такі слова!». Вона запитувала: «Навіщо просити прощення?..». Родичі запевняли: «Це ж воля твого батька!». Шага відрубала: «Я сама маю вирішити це питання».

Халфан бунтував. Він не виходив з будинку, щодалі перебуваючи в полоні своїх думок. Він повсякчас повертався думками до диванії. Юнак відчув прилив жару до голови: «Як так сталося?.. Хто ж відповідатиме за це? Чи може вона закохана в когось іншого?». Він стояв, дивлячись на батькову фотографію, яка висіла на стіні. Чорно-біла світлина. Запалі очі. Рот трохи розтулений. Ніс гачком. Сива грізна борода. Цього разу обличчя батька, здавалося, виражало міну незадоволення. «Як можна не виконати батькову заповідь? Жінка, яка йде наперекір волі його батька? Отакої, Халфане! Будь чоловіком!».

Халфан попросив про зустріч із Шагою. Коли він вийшов зі свого будинку, сонце вже сідало. Юнак попрямував до будинку свого дядька й постукав у двері. Він сказав: «Покличте її!». Потім увійшов у двір. Зсередини будинку долинали голосіння. Жінки вчинили лемент: «Він її вб'є!» Попри все це, Шазі вдалося проскочити надвір. Халфан навертав кола у дворі. Сонце вже сіло за обрій. Подмухав холодний вітер, подібний до того, який дмухав в обличчя Мубараку, батьку Шаги, сімнадцять років тому. Шага звернулася до Халфана:

— Усе гаразд?

Парубок підняв голову й поглянув на дівчину, яка стояла у дворі —

з розпатланим волоссям, босоніж, шаль спадала з її плечей, а з-під її жовтої домашньої сукні виднілися великі перса. Тим часом усі жінки в будинку — її мати, тітки та їхні доньки — зібралися за дверима зали.

— Ти підеш зі мною додому, — наказав Халфан.

— Нізащо! Ліпше я вийду заміж за змія.

— Але ж це воля твого батька!

— Це через тебе ми стали заручниками цього рішення. Не будь упертим!

— Слово мого батька — закон!

— Аллаху Всемогутній!

— Така воля твого батька!

— Хай Аллах його помилує!

— Ти не поважаєш волі наших батьків!

— Це вони не поважали моєї волі!

— Ти закохана, Шаго?

— Ні.

— Присягнись!

— Присягаюся честю наших батьків!

— Ти — моя дружина!

— Ні, ніколи!

— Я тебе ненавиджу, але ти моя дружина!

— Ні, нізащо в житті!

— У такому разі ти не вийдеш заміж за жодного чоловіка!

Халфан похапцем вибіг з дядькового будинку, і тієї ж миті пролунав вечірній азан⁹. Це завадило юнакові почути останні слова дівчини, адресовані до нього, Халфана... Що вона промовила в той момент?.. Це вже не мало жодного значення. Халфан крокував під звуки вечірнього азану, запрягнувши, що вона вийде лише за нього! Таким чином, він не дав дівчині можливості вийти заміж за когось іншого, окрім нього.

9 (9) Азан — заклик до молитви для мусульман (припадає на певний час доби).

А це означало, що в Мубарака не буде нащадків, якщо Шага не відступить від свого!..

Як тільки серед людей почала ширитися новина про відмову Шаги стати Халфановою дружиною, дівчина отримала листа. У ньому йшлося про те саме, що всі почули з вуст її двоюрідного брата Фалаха на диванії: там було вирішено про заручини Шаги з Халфаном, що вона має стати його дружиною.

Одного разу, коли Ібн аль-Масаві оголосив про намір заручитися з Шагою, то Фалах повторив йому ці ж слова; тоді двоюрідний брат жєниха, Джувайма, засудив таке рішення: «Вони рідній доньці світ білий зав'язали, силоміць видавши її заміж!» Деякі з чоловіків зашепотілися, схвально киваючи головою на знак згоди зі словами Джувайми. Фалах, сидячи серед учасників диванії, промовив своїм хрипким голосом такі слова: «Аллаху Милостивий, у такому разі Халфан заріже її — і разом нас усіх!» Фалах мав слухність, оскільки Халфан справді пообіцяв убити Шагу й того, хто матиме намір одружитися з нею, якщо вона забажає пов'язати свою долю з кимось іншим, окрім нього. Як може хтось з них узяти шлюб із жінкою, яка належить лише йому? А як же їхні діти? Ахмад, Машаель та Хаммуд? Вони чекають, щовечора заповняють Халфанові думки, тому він має діяти.

Тепер справа стосувалася цілої родини, а не лише Халфана та Шаги. Родичі молили, благали дівчину вийти заміж за Халфана. Вона казала лише одне слово: «Ні». Хай як вони не пнулися, як не змушували, навіть били, але дівчина все одно стояла на своєму. Вони повторювали: «У тебе немає іншого вибору, ти мусиш піти в дім свого чоловіка». Шага відповідала: «Це — мій дім». Родичі мовили: «Вже ні». На це дівчина заявила: «У такому разі я вкорочу собі віку й усе розповім батькові».

Усі подумали, що вона жартує. Того ж дня Шага кинулася з даху будинку, але вижила, зламавши праву стопу і праве плече. Вона прокли-

нала свій талан, лементувала, але жінки щодалі її гамселили, незважаючи на переломи, які згодом стали причиною її постійного кульгання.

Дні минали швидко, а Шага залишалася замкнутою в будинку: їй було заборонено виходити на вулицю. Вона годинами сиділа у своїй кімнаті знічев'я. Її кімната містилася в задній частині будинку, в ній не було вікна, як і належить непокірній, безсоромній та некрасивій жінці, та ще й кульгавій. У її покої була хіба невеличка шафа, матрац на підлозі, а поруч — зелена дерев'яна скриня, у якій вона зберігала найінтимніші речі ще з минулих часів, зокрема там лежали дитяча помаранчева сукня, маленькі рожеві босоніжки, на яких намальований жовтий метелик та інші речі, які втішали її в буремні та важкі часи, принаймні нагадуючи про щось, за що варто боротися.

Що стосується Халфана, то після того як він зробив усе, аби зламати життя Шаги, він одружився на дочці свого дядька Нувейра, від якої в Халфана народилася дівчинка на ім'я Ноф. Проте за два роки мати й дитина загинули в автокатастрофі. Через тиждень після нещастя він поїхав зі своїм двоюрідним братом до Єгипту й повернувся звідти вже з новою жінкою на ім'я Лейла. Люди були здивовані, як швидко він одружився вдруге після трагічної загибелі дружини та доньки. У другому шлюбі в нього народився син, але згодом Халфан розлучився з Лейлою. Тепер його почали називати Абу Мухаммад. Із плином часу люди забули про ту історію. І Халфан утретє одружився на жінці на ім'я Сувейра, яка була родом з далеких країв; згодом вона народила йому ще чотирьох синів і двох дочок.

Щодо Шаги, то нападки до неї з боку родини припинилися, їй зараз майже сорок років. Вона сильно набрала вагу через брак руху й кульгавість. Шага знову почала виходити з дому, відвідуючи своїх тіток і їхніх дочок, своїх друзів дитинства та їхніх дочок, а іноді знічев'я ходити на посиденьки. Згодом, у віці сорока п'яти років, жінка пішла до школи в межах проєкту з ліквідації неписьменності. Вона вчилася

писати й читати, просила деяких молодших дівчаток з родини розповісти їй про іспити, іноді вона просила їх допомогти розібратися з орфографією та математичними задачами. І найперше, що вона зробила, як тільки навчилася читати, це почала ознайомлюватися з текстом Священного Корану. Шага хотіла не просто читати та повторювати коранічний текст, але й збагнути смисли Священного Письма. Хоч їй цього не вдалося зробити, але Шага не зважала на це. Але поза тим, Шага більше не потребувала допомоги та підтримки родичів. Натомість у неї виникло бажання більше читати та працювати. Жінці не подобалось те, про що розповідали їй родички. Усі вони взяли шлюб з чоловіками, яких не знали та й донині не знають, попри те, що вони прожили зі своїми чоловіками десятки років та народили їм кількох дітей. Пізніше Шага почала працювати в державній школі продавчиною у шкільному буфеті, вихователькою для дітей та інколи організаторкою дитячих ранкових заходів у святкові дні. Це те, що в будь-якому випадку їй гарантував диплом по завершенню середньої школи.

Через дванадцять років вона припинила працювати, коли в жінки почалися проблеми з колінами, кульгавість загострилася, а тому Шага знову замкнулася в будинку. Вага її збільшилася, навіть порівняно з тим, що було раніше. Шага вирішила давати приватні уроки маленьким дітям з родин і — в такий спосіб — вона згадувала все, чого навчала їх; слухала та розуміла, обговорювала з ними різні теми, заново зростаючи поряд зі своїми учнями. Тепер Шага живе іншим життям, в інший час — її час! Вона спробувала дещо змінити свою долю, тікаючи у світ дитинства й намагаючись таким чином виправити свої помилки.

Омару Халфану було 80 років, коли його помістили в лікарню в Аль-Адані. У нього було батькове обличчя — запалі очі, ніс гачком, грізна біла борода, трохи відкритий рот. Він марив, лежачи в ліжку, в оточенні своїх сімох дітей, дружини Сувейри та багатьох інших родичів. Слова, що тоді постійно повторював Халфан: «Неодмінно візьми

шлюб із Шагою, неодмінно візьми шлюб із Шагою!»

Можливо, він тоді не усвідомлював, що серед тих, хто стоїть коло його ліжка, перебуває вона — Шага... Її попросила прийти сюди дружина двоюрідного брата, Фалаха, який помер кілька років тому. Фалахова дружина сказала їй: «Прийди сюди, аби побачити його». І ось вона стоїть тут, серед натовпу людей. Халфан, можливо, не впізнав її, повновиду, в абаї та бурці¹⁰, ще й у сімдесят сім років. Коли він востаннє її бачив?.. У дворі тітчиного будинку — в домашній жовтій сукні, з розпатланим волоссям, із шаллю, яка спадала з плечей, а її перса виднілися з-під одежі...

З того часу як він побачив Шагу, минуло понад шістдесят років, а він, здається, усе ще не полишив того будинку, а муедзин¹¹ ще не починав заклики до вечірньої молитви. І поки він повторював заповіт свого батька перед найріднішими людьми, він промовляв імена: Ахмад, Машаель, Хаммуд... але ніхто з присутніх не мав уявлення про них, крім Шаги, яка стояла з таким виглядом, ніби добре знала ці імена... Дивлячись на свого судженого, Шага замислилася, яким чином вона прожила своє життя, і як вона могла б його прожити інакше... Халфан відчув напад холодного вітру, схожий на початок зими, як у дні Джувейда, потім повернув шию й подивився в куток, де вона стояла — не тому, що впізнав її, а тому, що міг лише ворухити очима; а потім тихо помер, не заплющуючи очей та дивлячись на неї.

Найбільше люди дивувались з того, що саме Шага приймала від людей співчуття за померлим — навіть більше, ніж його дружина Сувейра. Після цього Шага прожила останні роки у своїй кімнаті, — утім, як і все своє життя, — з тією ж шафою, з тим же матрацом, з тією ж зеленою дерев'яною скринею, — хіба лише вона тепер вицвіла й відлущи-

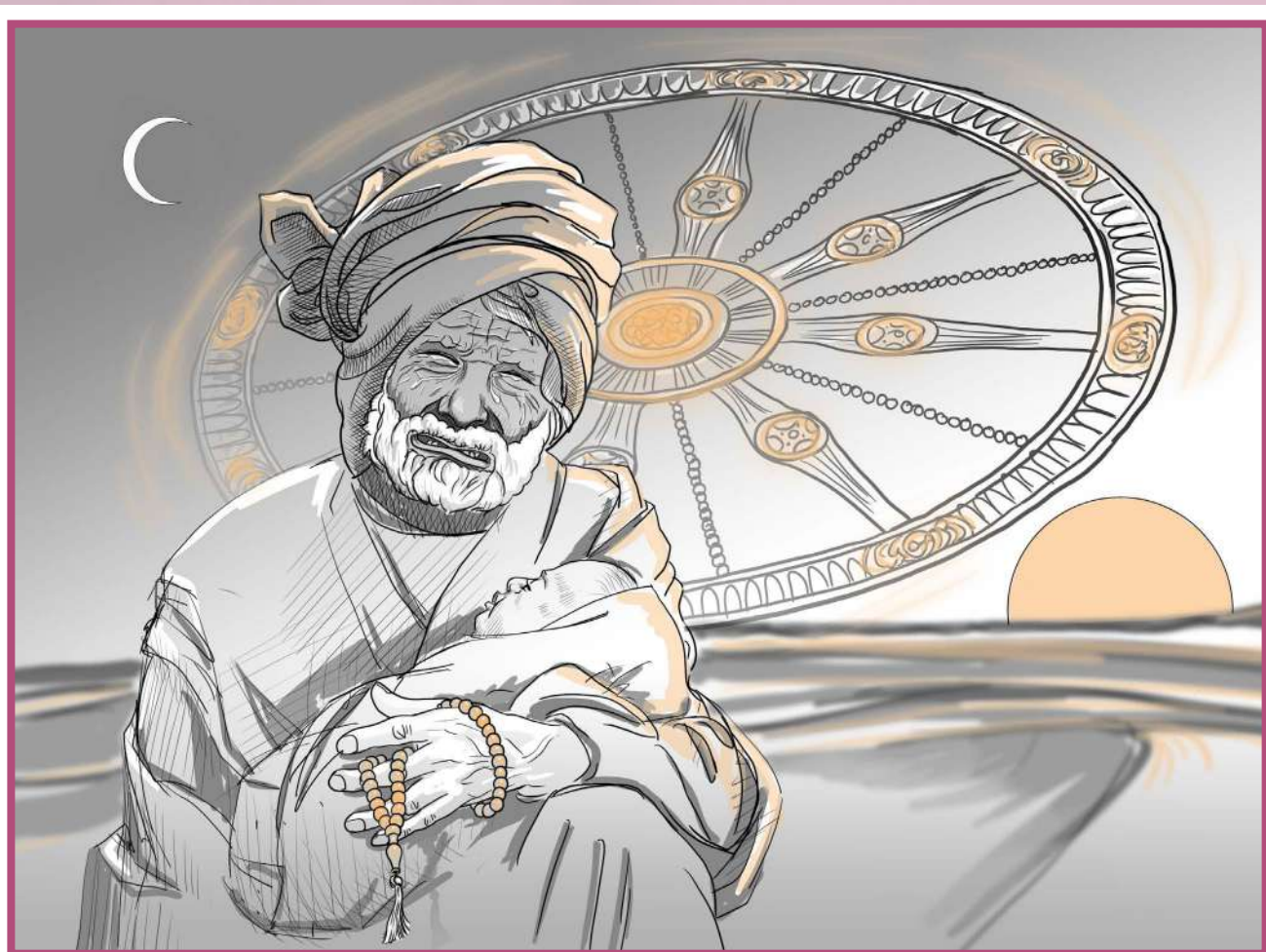
---

10 (10) Бурка — довга простора хустка, якою жінки старшого покоління прикривають обличчя.

11 (11) Муедзин — священнослужитель при мечеті, який з мінарету в певний час закликає вірян до молитви.

лася, — у якій поховане все її життя... В останні дні Шага думала про Халфана... і якось відчувала, що ніби стала його вдовою, хоча ніколи не була його дружиною...

Сама вона померла у віці 84 років, і ніхто з її нащадків не був присутній на похоронах, аби прийняти співчуття за нею...

Оповідь Гази, який народив свого батька

Автор Фейсал аль-Хабіні
Переклад Лоліти Музаннар

Жив собі чоловік на ім'я Газа, але ніхто його не називав по імені, натомість його нарекли Абу Саудом¹, незважаючи на те, що в чоловіка не було сина на ймення Сауд. Але це було ім'я його покійного батька. Вся ця історія почалася з жарту. Одного разу Газа зізнався, що повсякчас, коли його називали Абу Саудом, у його свідомості поставав образ батька, як на тій фотографії, що висить у вітальні їхнього будинку. Чорно-біла світлина — довгий ніс, випуклі очі, довгі вуха, родимка на правій щоці та тонкі губи. Батькове обличчя стало ніби уособленням цього імені. Навіть сама ідея народження сина була для Гази радше абстракцією, оскільки він не був одружений і навіть не замислювався всерйоз над цим питанням. Таким чином, його лякала інколи сама думка, що він є ніби батьком своєму батькові, й це йшло наперекір будь-яким логічним поясненням.

Коли ж Газа одружився, то не брав участі у виборі імені свого сина. Загалом, він усе ж волів, аби сина назвали Саудом, щоб уникнути плутанини та нарешті покінчити з думкою про те, що ім'я Сауд пов'язане лише з його батьком. Його мати посприяла заручинам Гази із його двоюрідною сестрою Муніфою, яка завагітніла вже за два місяці після одруження. Коли лікар ультразвукової діагностики повідомив батькам, що Муніфа вагітна, Газа підвівся, поцілував її в голову й, заїкаючись від щастя, промовив: «Сауд нарешті прийде в цей світ!». Муніфа, лежачи в ліжку, бачила, як усмішка на обличчі Гази поступово зникає, й на її місце приходить страх. Вона ще досі пам'ятає яскравий піт, який проступив на його скроні, але вона не надала цьому глибокого значення.

Так минуло довге літо, а Газа навіть не згадував про дитину. Казав «хлопчик», і цього вже достатньо. Муніфа не помічала, що він якомога менше згадує ім'я майбутньої дитини, але все ж звернула увагу на те,

¹ (1) Згідно з мусульманським звичаєм, з появою первістка-хлопчика новоспеченого батька починають називати не за його власним ім'ям, даним від народження, а «батьком того й того» (напр., Абу Сауд — 'батько Сауда').

що чоловік зняв зі стіни вітальні батькову світлину, — як їй здалося тоді, для того, щоб змінити рамку, — але стіна після того так і залишилася голою. Дружина також постійно відчувала на своєму гладкому животі його довгий погляд, коли вони сиділи на дивані перед телевізором, а також зауважила, як її чоловік щоразу виходив з кімнати, коли вона знімала одяг.

До однієї з палат пологового відділення лікарні «Аль-Хаді» нарешті надійшла щаслива звістка. Приймальня лікарні була переповнена відвідувачами. Перше, що зазначила мати Гази, поглянувши на дитину: «Милостивий Аллаху, в нього вуха та ніс, як у твого батька!» Газа затремтів, почувши цю фразу. Чи справді його батько мав сина?.. Мати Гази дала йому дитину, сповиту в пелюшки. Немовля бачило сьомий сон, а обличчя в нього було м'яке та ніжне, червонуватого відтінку, на яке спадали з голови мокрі пасма волоссячка. Він дивився на це маленьке обличчя й намагався вловити на ньому схожість зовнішніх рис, про які зазначила мати. Його батько помер двадцять три роки тому, й Газа не може детально пригадати батькову зовнішність, за винятком розмитих знімків у сімейному альбомі та тієї старої світлини, яку він зняв зі стіни вітальні. Тож він повірив своїй матері, а надто, коли його теща, мати Муніфи, підтвердила її слова.

Коли Газа вийшов з палати до коридору лікарні, то помітив групу чоловіків, які сиділи в очікуванні, вирячившись на нього. Вони, здається, нещодавно стали батьками новонароджених дітей. Хоча чоловіки й сиділи поруч один з одним, але спостерігачеві навіть не спало на думку, що ці чоловіки знайомі між собою. Газа злякався їхнього змовницького погляду, а також думки, що він може бути причетним разом з ними до якогось злочину, адже Газа тепер є ніби членом братства людей, які народжують своїх батьків... Таким чином, чоловіки обертають колесо історії, і їхнім обов'язком є зберігати цю таємницю між собою.

Газа пішов геть, перш ніж хтось із тих чоловіків заговорив до нього.

Він хотів сховатися від усіх і побути наодинці. Через чверть години чоловік спустився сходами — весь у роздумах. Його батько повернувся в це земне життя в подібні онука, адже це такий злісний звичай батьків — повертатися на землю і спостерігати за тим, що потайки роблять їхні діти.

Сауд помер під час воєнного вторгнення в Ірак, коли Газі було лише сім років, тому Газа майже не пам'ятав його. Для Гази сама думка мати батька була дуже дивною. Ніби як потаємна форма авторитету. Чи був би батько задоволений його поведінкою, якби побачив Газу в цій ситуації? Сауд загинув на війні: він був героєм, і цей ореол героїзму переслідував Газу протягом усього його життя, поки він не втратив власне ім'я; адже згодом його нарекли Абу Саудом. Натомість його брат Мансур не став Абу Саудом, а залишився зі своїм ім'ям, хоча Мансур так само був Саудовим сином; однак лише Газа мав носити це «тавро» на спині, оскільки саме він був найстаршим сином поміж братів. Усе його існування зводилося лише до нагадування про іншу людину, яка трагічно покинула цей світ. Бути сином героя означає, що твої критерії успіху мають разючу відмінність порівняно з іншими. Люди завжди очікують від тебе чогось більш героїчного. Газа подумав: «Але що ж може бути героїчнішим за саму смерть?..»

Він залишив головний корпус лікарні «Аль-Хаді». Через кілька хвилин мала розпочатися вечірня молитва. Газа вдихнув у повітрі запах бензину й подивився на потік автомобілів, що виднівся перед ним уздовж шосе короля Фейсала бен Абдульазіза. Ліворуч від нього жовті вогники фар та ксенонові світляні потоки наближаються, тоді як праворуч — вогні навпаки віддаляються. Він дістав з кишені пачку цигарок, схопив одну й запалив. Газа смалив цигарку та й міркував, подумки повторюючи запитання: «Що може бути більш героїчним за смерть?».

Погляньмо на історію життя героя: Газа вступив до університету, навчався на факультеті природничих наук, здобув спеціальність гео-

лога, був відмінником під час навчання. Наразі він працює в нафтовій галузі, одружений зі своєю двоюрідною сестрою, у нього є син. А далі що?.. Нічого. Але в чому ж його помилка?.. Його батько ніколи не дізнається багатьох фактів із життя свого сина, які траплялися в різний період його життя. Зокрема, не знатиме, що Газа налаяв свою матір, коли та мала намір відвідати батьківські збори, на яких були присутні лише чоловіки; а так само й те, що він, Газа, сфабрикував звинувачення проти свого брата Мансура та його шкільних товаришів, аби лише привернути до себе увагу з боку матері та шкільних учителів. Батько ніколи не дізнається про жінок, які приходили до його будинку на посиденьки заради того, щоб вступити з Газою у статеві зносини. На це Газа завжди їм відповідав: «Я — добропорядний сім'янин!» А що час молодечих дурощів минув, то тепер він став чоловіком із тверезим розумом, який прагне відчувати на собі повагу інших.

І тут перед Газою постає образ свого батька — молодого та безпорадного чоловіка, який плаче на самоті, закаляє свої руки, миючи Газі брудні червоні сіднички, купує йому пелюшки, очищає його крихітний пеніс і повсякчас пахне дитячими екскрементами. Але найбільше, що його бентежило, — це постійний плач дитини, який не вщухав доти, доки батьки спільними зусиллями не нагодують своє чадо груддю й воно не засне на руках у матері. Батько не лише вкрав у нього щасливе дитинство, але й зараз, у дорослому віці — обійми дружини, щасливе сімейне життя...

Коли його брат Мансур повернувся з подорожі із запізненням, то його обличчя сяяло від радощів. Він тримав у руках дитину й голосно закричав: «Абу Сауде, поглянь лише на Абу Газу!» У цю ж мить Газа підвівся та рушив до дивані², зачинивши за собою двері. Газа сів на підлогу й поглянув у вікно, крізь яке пробиралося помаранчеве полу-

² (2) Диванія — поширена в Кувейті назва на позначення зібрань (переважно чоловічих) для обговорення різного роду питань — соціальних, економічних, літературних, політичних тощо.

денне сонце. «Чи повториться ця ж матриця долі в мого сина, як це сталося зі мною?.. Чи щодо мого сина так само подейкуватимуть, що він буцімто народив свого батька, коли в нього народиться син?..» Газа відчув запаморочення в голові. Що ж відбувається?.. Адже до того, як повернутися на землю в іншій подобі, батько вже спочив у Бозі. Щодо Гази, то він ще може дожити до того моменту, коли його син народить сина. Тоді яким чином Газа з'явиться на землі в іншій іпостасі, якщо життєвий шлях його нинішнього земного втілення триватиме?.. Чи він змушений буде розділити своє єство на дві подоби?.. А чи він має померти раніше, щоб усе набуло логічного смислу? Як же віднайти бодай якусь логіку та раціональне зерно в цих думках?..

Газа знову дивився на бурштинове сонячне світло з вікна — як же йому припав до душі цей екзотичний колір! Він не знає, яка з цих двох ідей страшніша: ідея про те, що людина роздвоюється на дві подоби, або ж інша — коли людина з упевненістю знатиме, що помре десь у сорок років, найімовірніше, неприродною та незрозумілою смертю. Можливо, через хворобу або нещасний випадок... Його суглоби затремтіли від цієї думки. Смерть людини — абстрактна ідея, яку доволі складно осягнути людським розумом чи зором... і досить складно втілювати такі життєві сценарії, як виховання, годування та звертання по імені до того, хто живе повсякчас поруч із тобою, — твого сина.

Як геолог, він розуміє, що подібні речі трапляються й у природі. Шари літосфери можуть поєднуватися між собою на певній ділянці; у такий спосіб давніший шар землі переплітається з новішим, пересікає його... Новостворений шар щосили прориватиметься на поверхню землі, ховаючи навіки все те, що розташоване під ним. Це явище має назву землетрус, і, здається, землетрус завдав нищівного удару його родовій лінії.

Він спостерігав, як його син Сауд ріс день за днем, рік од року, убагаючи в ньому лише зернину власної смерті, яка невпинно дозрівала в

нього перед очима. Муніфа звинуватила Газа в тому, що він поганий батько й не проводить час зі своїм сином. І тоді чоловік наважився їй зізнатися: «Я не можу його бачити». Муніфа ніколи не забуде одного випадку, який стався, коли Сауд ще навчався в початковій школі. Муніфа почула, як на вулиці різко пригальмував автомобіль. Її серце стиснулося, коли вона зрозуміла, що Газа та їхній син Сауд щойно вийшли з будинку. Накинувши на плечі шаль, жінка миттю спустилася сходами й вибігла на вулицю босоніж. Мати втратила дар мови, коли побачила свого сина, який лежав на землі, збитий автівкою; водій одразу ж вибіг із машини, щоб оглянути хлопчика. Жінка оніміла від побаченої картини й перевела свій погляд на Газа. Він стояв на тротуарі праворуч від неї, коло дверей свого автомобіля, споглядаючи за цією сценою доволі байдужим та відстороненим поглядом протягом понад хвилини — того часу, який знадобився Муніфі, аби вибігти з будинку. Газа прийшов до тям лише тоді, поки побачив, як дружина вибігла на вулицю до їхнього сина, який лежав на хіднику. Її шаль упала додолу, тож Газа побіг прямо за нею.

Йому було байдуже навіть тоді, коли Сауд провалив математику в середній школі й був змушений залишитися на другий навчальний рік. Для Гази це означало хіба лише додатковий рік життя його дитини, аби затримати яким завгодно чином неминучий шлюб сина та його батьківство. Коли Сауд закінчив середню школу, батько запропонував синові навчання у Великобританії чи Америці, оскільки Газа розумів, що в такому разі син має вступити на підготовчі курси з вивчення мови, принаймні на один семестр. І це знову ж означатиме, що хлопцеві доведеться додатково витратити кілька місяців свого життя на підготовку.

Хай там як, але те, що окреслено волею долі, мало б статися неминуче, попри різні життєві сценарії. Зрештою Сауд одружився, а Газа опинився в небезпеці. Має минути ще кілька місяців, допоки не з'явиться на світ Газа-онук, і які ж це були місяці! Саме в цей період Газа за-

ходився робити все те, що робили його син із дружиною: почав зловживати фініками, не турбуючись про те, що їх доводилося запивати надмірною кількістю рідини; пив чай опісля їжі, незважаючи на те, що це могло призвести до анемії; спав з найхолоднішим ступенем кондиціонування, не думаючи про остеопороз. І почав смалити як паротяг, попри те, що його дружина Муніфа не бачила анічогісінько, крім хмари диму з-за спини свого чоловіка.

І нарешті в Сауда народився син, і назвали його за сімейною традицією: Газа.

Газа сидів на дивані, спершись на диван, перед ним стояли кава, чай і коробкі з-під цигарок. У ці години доби електричні лампи переважно вимикалися, оскільки достатньо було сонячного світла, яке потрапляло до приміщення через величезне вікно. Аж раптом він почув дзвінок свого мобільного телефону, посеред тиші та спокою, які повсякчас оточували чоловіка. Це був дзвінок від його сина Сауда. Саудів голос пролунав у слухавку телефону пронизливим криком: «Газа народився на цей світ!» Почувши ці слова, Газа повісив слухавку, потім кинув її та мовчки продовжив сидіти в цілковитій тиші. Він заплющив очі і зачекав кілька секунд. Газа відчував, як сильно калатає його серце. Він зачекав, поки це калатання припиниться, але цього не трапилося, — його серце розпирало. Тієї ж хвилини чоловік зрозумів, що ймовірність смерті втрачено, і в нього залишається лише один варіант: роздвоєння його сутності на дві подоби.

Газу вже аніяк не бентежила ця думка — він сидів на місці з виглядом, ніби нічого й не трапилося. Чоловік запалив цигарку і зробив затяжку, насолоджуючись паланням нікотину у своїх грудях. Ідея роздвоєння не така вже страшна порівняно зі смертю. Він залишиться тут, на цій землі, принаймні почасти. Газа налив собі чаю, аж тут напій забулькотів у чашці, чого Газа ніколи раніше не помічав... а запах кардамону був таким свіжим, що нагадав Газі про той забутий орган чуття

людини, що називається нюхом. Приміщення диванії було наповнене промінням вечірнього сонця, ніби вся диванія була на денці чашки теплого чаю. Що ж буде далі?.. Газа заглибився в надра своєї свідомості, прагнучи вхопити той момент, коли відбудеться роздвоєння його особистості, й він утратить частину своєї свідомості заради нової дитини, якою б вона не була. Але назріває щось серйозне, і йому потрібно бути пильним, щоб зуміти зловити цей момент і, можливо, навіть досягнути його.

Чоловік сперся на свої виснажені руки, які почали слабшати, й мерщій подався до дзеркала у ванній кімнаті. Газа вибрав не те люстро, яке висіло в кімнаті, а дзеркало у ванній кімнаті, тому що відображення в ньому було більш чітким та якимсь особливим. Він зачинив за собою двері, узявшись руками за кран, і притулив своє обличчя до дзеркала так, що його око вже нічого не бачило, хіба лише мружилося від жаху. Злегка подавшись назад, він намагався повільно вдихнути повітря. Коли Газа почав так швидко дихати? Він заплющив очі. У такому стані Газа перебував певний час, боячись розклепити повіки і знайти своє відображення у верцадлі, де тепер уже виднілися пів тіла й половина голови...

Від однієї цієї думки він із жахом розплющив очі, й усе, що він тоді побачив у дзеркалі, — це дві половини тіла і дві половини голови. Він відкрив кран і вмив обличчя холодною водою. Згодом чоловік полегшено зітхнув і поглянув на своє відображення із підозрілим спокоєм у погляді. І по всьому. Газа повернувся до диванії і, перш ніж сісти на подушки на підлозі, узяв ножа; тоді ж увійшла Муніфа та вигукнула: «Вітаю, вітаю!» Він зиркнув на неї збентеженим поглядом, не розуміючи, що відбувається...

Муніфа випередила його, увійшовши до вітальні. Що стосується Гази, то він деякий час стояв перед дверима, не відаючи, яке лихо чигає за ними. До нього долинали звуки зсередини вітальні, але чоловік

не зміг розрізнити жодного з них. Газа штовхнув двері й побачив, що кімната була заповнена людьми, яких він не знав, точніше — просто не пам'ятав. Газа присів на стілець у крайньому кутку, і медсестру попросили, щоб вона принесла немовля — Газу-молодшого. Всі кружляли навколо первістка, благословляли його, цілували в голову, усміхались Газі в обличчя, тимчасом як чоловік не міг відвести очей від дверей, у які медсестра могла ввійти будь-якої хвилини з немовлям у руках. Хто вони? Що він тут робить? Сцена навколо нього була загадковою. Відчувалося, ніби дещо має розпочатися — щось на кшталт періоду старості та спокути. У двері постукали, і зіниці Гази розширились, коли він побачив, як заходить медсестра, штовхаючи перед собою ліжечко немовляти так, ніби вона штовхає його надгробний камінь.

Коли чоловік уперше поглянув на немовля, він відчув, що хтось неначе подмухав на волосся його верхніх кінцівок, бо вони вмить піднялися дибки, немов намагалися донести до Гази все те, що збуджує в нього страх; і все це заразом віч-на-віч із передчуттям біди: «Що це за колективне пробудження, якого так боїться Бог, і яке змушує страх нас так безжалісно шматувати?» Але все, що він бачив перед собою, — це всього лише тихе маленьке немовлятко, яке спало в крихітному ліжечку; його маленькі пасма опускалися йому на чоло, а на його крихітному правому зап'ястку висіла блакитна стрічечка: Газа Сауд.

Чоловікові було невтямки, чому волосся на його верхніх кінцівках стало дибки, а кров у серце захолола, і чому він відчув сухість на слизових оболонках очей — він не мружив очі протягом кількох довгих секунд. Усе, що він хотів у той момент, — це лягти у ліжко й поринути у глибокий сон. Газа вибіг із кімнати, — настільки швидко, наскільки йому це дозволяло його старече та слабке тіло — під здивовані погляди сім'ї дружини Сауда. На це Муніфа зазначила: «Те саме він утнув і тоді, коли народився наш син Сауд. Він як вогню боїться пологового відділення чи немовлят, а може, того й того».

Вибігши з кімнати, старий опинився серед чоловіків, які сиділи в залі очікування й дивилися на нього. Газа ладен був заприсягнути, що це були ті ж чоловіки, які чекали на нього, коли народився його син Сауд понад двадцять років тому. І відтоді не змінилося майже нічого, хіба лише він постарів, на відміну від чоловіків, — на їхніх обличчях не з'явилося жодної зморшки. Але цього разу він збагнув їхні наміри. Вони організували своє братство не лише для того, щоб привести чоловіків у сьогодення, а й задля того, щоб забезпечити їхнє повернення в майбутньому вже в іншій подобі. І все це для того, щоб гарантувати вічність буття. Цей проклятий цикл історії!

Газі наснилося, що ніби він учора помер. Наступного дня він розповів про свій сон дружині, на що вона сказала: «Нам усім сняться жахи в цей час, ми шукаємо притулку від диявола, постійно б'ємо поклони». Минали дні, і йому почало набридати його старече та обвисле тіло. Щоночі він чув плач дитини, який долинав із поверху, де мешкало молоде подружжя. Одного разу він збудив Муніфу і змусив її постукати у двері їхньої кімнати, щоб сказати, що він хоче спати. Але Газа так і не міг заснути. І плач не припинявся... Цей дитячий крик був ознакою зародження нового життя, яке було поруч з ним, але яке він не міг стримати й вести з ним боротьбу...

Він зажадав перевтілитися в тіло дитини — у це рожеве тільце з його безмежними майбутніми можливостями, які зосереджені в його маленьких кулачках. У разі якщо він помре, чи його свідомість оселиться в тілі цієї дитини? Це звучить як суто комп'ютерна програма, але він не знався достатньою мірою на таких речах. Вони стоять вище за його розуміння. І тому Газа знову й знову повертався до цієї ідеї, намагаючись осмислити комп'ютерні алгоритми, щоб нарешті заспокоїтись, оскільки ніхто не може витримати цей тягар нерозуміння; бо неправильне тлумачення все ж безпечніше за незнання.

Він сформулював запитання інакше: яким чином його свідомість

може переселитися в тіло дитини? Але навіть якщо йому вдасться знайти відповідь на це запитання, усе ж минув уже майже місяць з дня народження дитини... ця думка видається хибною. Навіть якщо людина в цьому віці нічого не пам'ятає, принаймні вона вже живе, щось може відчувати... і якщо пізніше дорослі розкажуть їй про цей період, вона просто усміхнеться й повірить їм. Ці думки осіли в його голові, як страшні спалахи блискавки. Кожнісінька мить у його старечому тілі — це життя, яке марнується, допоки він не оселиться в новому тілі.

Але як?.. Який механізм цього перенесення свідомості? Можливо, йому доведеться запитати в самої дитини й дізнатись про цей механізм. Від самого народження Газа бачив немовля лише один раз. Запитати в себе видається неможливим, якщо тільки поруч немає дзеркала або світлини. Він хотів ризикнути та організувати зустріч Гази-старшого та Гази-молодшого віч-на-віч, щоб вони могли досягнути цей процес разом — як два зрілі чоловіки. Це обов'язково має статися.

Але поки що неможливо застати дитину наодинці, адже його завжди оточують дивні, потворні обличчя, які повсякчас видають дивні, жахливі звуки, які, на їхню ж думку, звучать доволі мило. Тож потрібно дочекатися пообіднього часу, коли гості, як зазвичай, підуть, і дитина залишиться у вітальні, у своєму обгородженому ліжечку, з новою покоївкою. Час, поки дитина перебуватиме сама в кімнаті, не перевищуватиме кількох хвилин, якщо тільки Газа не вигодає якийсь привід, аби випровадити покоївку, тому йому слід поквапитися.

Він сидів, як зазвичай, на диванії, коли пролунав післяобідній азан³. Чоловік попросив в Аллаха прощення, встав зі свого місця та рушив на перший поверх. Молитва може зачекати, адже він хоче, щоб його наступна молитва відбулася вже в новому тілі, у душі, яка ще не згрішила. Газа увійшов у двері вітальні, де залишились лише дитина та покоївка. Двері заскрипіли так, що покоївка перелякалася, адже цей

3 (3) Азан — заклик до молитви для мусульман (припадає на певний час доби).

звук міг розбудити дитину, яка спала у своєму ліжечку. Світло було вимкнено, але вікно дозволяло пообідньому сонцю наповнювати кімнату таємничим світлом, крізь яке ставали помітними частинки пилу, що подекуди розліталися кімнатою. Він усе ще чув, як із вікна долітали заклики до молитви. Газа поглянув на покоївку, яка сиділа мовчки й витріщалася на нього так, ніби побачила небіжчика. Аромат новонародженої істоти, який висів у повітрі, утілював у собі запахи порошку, молока, пластівців «Cerelas», екскрементів, упереміжку з ароматами парфумів відвідувачів. Подумати лишень, що новонароджена людина має такий же різкий та яскраво виражений запах, як і нові пристрої та речі. Він дивився в очі чорношкірій працівниці, яка спостерігала за ним, не кліпаючи очима. Аж потім наказав їй піти щось поїсти, і щойно вона вийшла, Газа подивився на маленьке ліжечко з такою тривогою, ніби побачив власну могилу.

Його серце завмерло, коли він почув, як немовля чхає в іншій частині кімнати. Цей слабкий звук викликав у Гази бажання підійти ближче й увімкнути світло, щоб ніхто не почув гуркіт у темряві. Газа нерішуче підійшов до дитячого ліжка і з подивом побачив, що дитина прокинулася, ніби чекала на нього. Однак малюк і не поглянув на старого, ніби його й не було поруч у кімнаті, натомість із відстороненим поглядом спостерігав за дрібною іграшкою, яка висіла біля стелі. Газа відчув гнів через те, що не зумів привернути до себе увагу дитини — це стало ніби запереченням його власного «я». Утім дитина перевела погляд на нього, і Газа раптом пожвавився. Чоловік був сповнений тривоги, ніби передчуваючи біду. Дитина справді була схожою на нього, цього не приховаєш ні від кого.

Газа не розумів, яким чином він має дивитися на немовля. Як можна розглядати немовля та вбивцю водночас? Газа роздумував про своє право покінчити з цією малечею раз і назавжди, оскільки ця істота ще не знайшла себе в цьому світі. Це ще пластилін. Воно ще не досяг-

нуло стадії розвитку особистості, інакше б відбулося роздвоєння його «я» ще при народженні цієї істоти. Це все ще маленька тваринка, яка не встигла досягнути обрії буття. Це вбивство шматка м'яса. Крім цього, це вбивство може бути зведене до спроби самозахисту, а отже, є узаконеним. Аж раптом дитина засміялася. У голові Гази промайнула думка: «Він сміється! Його єство сформоване! Як убивця може так невинно сміятися?...» Немовля знову засміялося, і звук від цього сміху був найсолодшим, який Газі доводилося коли-небудь чути за все своє життя, і водночас — найстрашнішим...

Якщо ж він не може його вбити, то що ж йому робити?.. Газа повинен щось удіяти, бодай щось... Він намірявся щось сказати немовляті, але що людина могла сказати, якщо уздріла перед собою себе ж самого, але в іншому втіленні... що?... хіба лише побити... добряче відлупцювати... Можливо, він розкриє йому деякі свої серйозні помилки, щоб дитина в майбутньому не наступала на його граблі і прожила краще життя. Так, зрештою, це та сама людина, навіть якщо вона й перебуває в іншому тілі. Газа дивиться на дитину так, ніби поглянув у дзеркало часу. Ця ідея змусила б його стерпіти все те, що він перед собою бачить, і любити це немовля так, як він любить себе... А ще, можливо, елегантно укласти пасма волосся немовляти, саме як подобається йому, Газі... перевдягнути маля в одяг такого кольору, який до вподоби саме йому... а ще... не впускати відвідувачів, бо вони завжди нав'язливі та надокучливі. Так, він має право це робити для дитини, адже це їхні спільні бажання — Гази-старшого та Гази-молодшого — незважаючи на відмінність тіл.

Чи Газа зараз порадить йому примножувати мудрість, боротися проти несправедливості і старанно вчитися? Ні, він хоче розповісти йому про реалії буття. Помилки! Але з чого починаються помилки? Їх дуже багато. Він не зможе їх позбутися. Але дитині принаймні поталанить, якщо вона матиме можливість менше спокутувати помилки у своєму

майбутньому житті. А може, краще залишити дитину в невігластві. Він розуміє небезпеку свого втручання в минуле, й тому боїться, що може змінити щось, що згодом стане на заваді Сауду прийти в земне життя. На цей раз в іншому тілі буде втілюватися вже це немовля. Чи мусить він перешкодити вічному циклу історії, чи все так і має бути?..

Старий заглибився в міркування над своїм прожитим життям і над тим, що повинен буде пережити цей маленький хлопчик. Газа хотів пригадати найважливіші епізоди свого життя, щоб винести для себе їхню цінність; щось таке, що варте того постійного страху, але розгубився, коли згадав лише нескінченну кількість безцільно проведених вечорів на дивані з вимкненим світлом тоді, коли слабкі промені сонця проходять крізь величезне вікно... Газа сидить на дивані, п'є чай або каву, палить і ні про що не думає, ніби чекає на щось...

Може, якби маленький хлопчик запитав його зараз: «Яким буде моє життя?», Газа відповів би йому: «Життя — це безліч безцільно проведених вечорів, коли ти чекаєш на щось, а те, на що ти чекаєш, ніколи не трапиться». «Як прикро! — скаже дитина. — Те, що відбувалося у твоєму житті — це те, що очікує на мене в майбутньому?» Газа відповість йому на це, що людина нічого не отримає в підсумку; хіба лише триматиме в пам'яті до кінця днів своїх кілька життєвих епізодів, як, наприклад, спогади про те, як вона сиділа усамітнено в одному місці, але це всього лише її спогади, фантазії, у яких вона ніколи не буде впевнена... це марево, невловимі миті життя, які вона навіть не зможе розрізнити... «А коли ти помреш?» — запитує дитина. Газа розповість дитині все те, чого його навчили в середній школі, але ці розповіді звучатимуть не надто обнадійливо, він погано їх пам'ятає. «Що ж урешті-решт станеться?» — наполягає на своєму дитина.

Газа відповідає їй, що він сам до кінця не розуміє, що трапиться з людиною після її смерті. Є два янголи, кілька запитань без відповіді, змії для невірного, широка могила для мусульманина, вогонь пекла

для невiрного та очiкування Воскресiння, жахливий звук образiв, поява iстот зi свiтла та з вогню, Судний День для всього людства, починаючи iз самих джерел людської iсторiї, вiчне життя та подiбнi речi. Дитина мовчатиме i спробує уявити собi цi образи, зазнає невдачi, а потiм змириться iз загадковою думкою про жахливу здатнiсть людини вiрити.

Газа поглянув у вiкно й побачив, що сонце мало ось-ось зайти за обрiй. Зазвичай у цей час вiн сидить у диванiї та п'є чай або каву. Але вiн зараз тут, бо пiсля того, як усе життя вiдчував себе меншовартiсним через ореол героїзму свого батька, його присутнiсть стала вiдчуватися надто iнтенсивно. Вiн згадав батькiв образ, i йому спало на думку, що бiльш героїчним за смерть є лише примноження життя. Так, саме примноження життя. Ця думка викликала в нього посмiшку, вiн вiдчув лоскотання в грудях, що було схоже на трiумф. Газа засмiявся, i його регiт пiднявся над тишею та спокоєм, якi панували навколо нього. Вiн смiявся, довго смiявся, допоки очi його не наповнились слiзьми, м'язи не затремтiли i йому не стало сили дихати, а груди ледь не розiрвалися вiд надмiрних почуттiв. Немовля почало плакати, i старечий смiх змiшався iз дитячим плачем, утворюючи ритмiчний дует, який луною промайнув сонними коридорами будинку.

Обидва припинили голосити, i в цьому мiсцi знову запанувала тиша. Газа витер слiози рукавом своєї дишдашi⁴, його почав охоплювати розпач вiд самої iдеї знову повернутися до звичного життя. Аллаху, знову сидiти на диванiях? Диванiя навiки? Хто ж цього захоче? Будь-хто, але тiльки не вiн. Цього не можна допускати надалi.

Старий не зовсiм розумiв, що з ним вiдбувається, але це не на жарт налякало його. Вiн вибiг з кiмнати, залишивши дитину, i попрямував на диванiю. Газа попросив усiх залишити його наодинцi, щоб йому нi-

---

4 (4) Дишдаша — традиційний одяг арабiв-мусульман — довгопола цупка сорочка з довгими рукавами зазвичай бiлого (влiтку) або сiрого (взимку) кольорiв.

хто не заважав. Він уникав навіть покоївки, яка принесла йому чай і каву, миску з білим рисом та йогуртом після полуденної молитви, а потім хлібні накладанці після вечірньої молитви. Натомість Газа зайшов до ванної кімнати в диванії, зачинивши за собою двері.

Протягом наступних днів Газа не виходив з будинку та постійно перебував на диванії. Муніфа не бачилася з ним у цей час, поки він сидів там. Згодом старий замкнувся в собі й почав менше їсти. Його тіло ослабло, і Газа втратив чверть своєї ваги. Він став розсіяним. Газа грав зі своїми чотками, гадаючи, скільки вечорів йому ще залишилося прожити на цій землі?.. Його вже не втішали промені заходу сонця, оскільки старий усвідомив, що сам перебуває на заході своїх днів, десь між небом і землею, хоча він був самовідданою людиною і стоїчно переносив увесь тягар свого життя... Газа здійснив вечірню молитву, споглядаючи на стіну, залиту яскравими променями вечірнього сонця.

Одного разу Муніфа прокинулася від голосу покоївки, яка голосила, що пан Газа забруднив своє ліжко й постійно мовчить, ані пари з вуст. Усім стало страшно, і щоразу, коли хтось намагався заговорити до нього, чоловік починав плакати, а потім і геть затихав. Якщо вони запитували його ім'я, щоб переконатись у його світлому розумі, Газа лякався й ховав обличчя руками. Хто йому докорятиме?.. Хто може достеменно зрозуміти його? Лікар пояснив, що Газа страждає від нав'язливого параноїдального стану через переслідування, з якими він стикався в дитинстві та в дорослішому віці, коли він зазнав психологічних утисків; і тому все, на що він тепер здатний — це хіба лише намагатися привернути до себе увагу, якої йому так бракувало раніше. Почувши діагноз, усі задовольнялися таким поясненням, продовжуючи терпіти цей його стан.

Щодо Гази-молодшого, то ніхто не пам'ятає, коли востаннє він плакав.

Бассам аль-Мусаллам

Бассам аль-Мусаллам — казкар, прозаїк і колишній помічник редактора агентства новин Кувейту (KUNA — Kuwait News Agency). У 2016 році опублікував свій перший роман «Долина сонця: Ордер Фенікса», на сторінках якого автор досліджував війну в Сирії. Цей роман посів перше місце в конкурсі на Державну заохочувальну премію у 2018 році. Наразі твір перекладають на китайську мову у видавництві «China Intercontinental Press» (CIP). Збірка новел письменника «Прапор: історії проти вітру» була вдостосна Молодіжної літературної премії імені Лейли аль-Усман у 2013 році.

До цієї книги ввійшли новели, взяті зі збірок «Під вежею голуба», 2010 р., «Прапор: історії проти вітру», 2013 р.

Сторінку письменника можна знайти в соціальних мережах Facebook (Bassam Almusallam) та Twitter (@basam2001).

Відсутній звіт

Автор **Бассам аль-Мусаллам**
Переклад **Лоліти Музаннар**

Моя ненависть до мух зросла відтоді, як на кухні нашої установи поширився сморід від мух. Незважаючи на це, працівники установи збиралися вранці там, аби поснідати всім колективом. Вони перешіптувалися між собою, обережно споглядали одне на одного, дожовуючи останні шматки їжі. Вони доїдали, висмоктуючи кістки із залишками м'яса своїми довгими язиками, які виринали між зубів. А тим часом кількість мух на кухні стрімко збільшувалася. Це надокучливе дзижчання лунало коридорами, між кабінетами та конференц-залами установи. І в міру зростання цього дзижчання, збільшувалася й кількість відсутніх на роботі працівників. Вони зникали безслідно. Телефони установи розривалися від нескінченних дзвінків родичів зниклих працівників із питаннями, куди ті поділися. Телефони закладу не припиняли дзвонити, змішуючись із зумкотінням мух, що ширилося установою. Сім'ї відсутніх працівників одностайно погоджувалися в тому, що востаннє бачили своїх родичів уранці перед роботою. Новина про загадкове зникнення співробітників установи стрімко розповсюджувалася і невдовзі дійшла й до преси. Минули тижні. Жоден із працівників так і не повернувся додому.

Начальник викликав мене до себе в кабінет, коли вже йому забракло терпіння. Він попросив мене пояснити ситуацію, а я неначе води в рот набрав. Шеф гепнув кулаком по столу, повторюючи своє запитання з піною в роті:

— Що це за прокляття, яке спіткало мою установу?!

Розгублений, я не знайшов нічого, окрім як звинуватити тих, хто щодня снідає на кухні, перешіптуючись. На них і злітаються мухи, а разом із ними установою поширюється це надокучливе дзижчання та мікроби. Моє пояснення директора не переконало, і він, як завжди, почав глузувати:

— Ти все ще борешся зі своїми комахами!

— Я хотів був пояснити свою думку, але він перебив мене пошепки,

ніби бажаючи поділитися зі мною страхітливою таємницею:

— Учора до мене завітали працівники відділу карного розшуку... Сім'ї працівників звинувачують нас у змові проти наших співробітників для того, щоб позбутися їх!

Я відповів йому, відганяючи рукою надокучливу муху:

— Для такого звинувачення немає логічних підстав!

Муха полетіла до директора. Позумкотівши навколо його голови, сіла на нього. Він її не відганяв. Натомість шеф мовчки витягнув цигарку з коробки, яка лежала перед ним на столі. Він устав та запалив цигарку, обернувся навколо свого столу, а потім сів на стілець обличчям до мене. Муха все ще глипала на мене, протираючи лапки над головою директора, але відразу ж полетіла до цигаркового диму, щойно шеф звернувся до мене:

— Вони вимагають від нас детального звіту щодо всіх відсутніх працівників, аби завершити процедуру розслідування кримінальної справи.

Таким чином, я отримав від нього наказ, рознесений мухою з рештою диму від його цигарки.

— І щоб ці звіти завтра вранці лежали на моєму столі!

На ранок біля вхідних дверей в установу я тримав у руці свій підготовлений звіт. Ситуація в передньому дворі будівлі нашої установи була геть зовсім не спокійною. У повітрі відчувався сморід. Поліцейські розбіглися врзнобіч, їхні обличчя були покриті білими масками. Вони несли мішки різного розміру, з яких стікала кров на землю. Поліцейські скидали ці мішки в дерев'яні труни, що лежали в напівпорожніх вантажівках. Над мішками ширяли мухи, ніби зграя сарани. Я зупинив одного з поліцейських і запитав, що саме лежить у мішках. Він поспіхом відповів мені з-під своєї маски:

— Звалені докупи частини людських тіл були знайдені в кухонному холодильнику установи! Будь ласка, негайно йдіть звідсіля... А зараз

ми маємо купу справ.

Я не послухав його і підійшов ближче до воріт. Ворота були замкнені величезними ланцюгами та замком. На них також висів папірець з печаткою, на якому було написано:

«Установа зачинена для працівників через випадки канібалізму».

Цієї миті мені пригадалися їхні довгі язики та гострі ікла. Епізоди відлуння їхнього проклятого шепотіння на кухні звучали в моїх вухах. Папірець зі звітом випав у мене з рук. Чорнило на ньому змішалось з краплинами крові, пролитої на землі.

Шагріяр помирає уночі¹

Автор Бассам аль-Мусаллам
Переклад Лоліти Музаннар

---

¹ (1) Шагріяр та Шагразада — головні герої збірки середньовічних арабських казок «1001 ночі». Шагріяр — багатий та грізний правитель, який — після зради дружини — вирішує, що більше ніколи не довірятиме жінкам. Поза тим він усе ж одружується з жінками, але вбиває кожну із них у першу ж шлюбну ніч. Це відбувається, допоки Шагріяр не зустрічає на своєму життєвому шляху Шагразаду. Вона намагається покласти край цим убивствам завдяки своїй природженій хитромудрості: дівчина починає щоночі оповідати правителю казки, завершуючи свою оповідь уранці на найцікавішому місці, аби зацікавити Шагріяра. Так і сталося: володар зачарувався дотепними оповідками молодої дружини й кінець-кінцем помилував її.

Моя дружина говорить слова, яких вона не має на увазі. Вона обіцяє зібрати мої улюблені книги в одну скриню. Вона віднесе її до ями позаду будинку. Спочатку в ямі розкладуть багаття, потім у вогнище поскидають книжки, потому книги перетворяться на попіл, над яким здійматиметься курява ген до неба. Слова жіночих ревнощів спалахують щоразу, як я лягаю до ліжка.

Я запалив свою тьмяну лампу, простягнувши руку до однієї із моїх улюблених книг на тумбі коло ліжка. І тут жінка вибухає з люттю та гнівом. Варто мені лише підкинути вугілля у вогонь її гніву, і для неї це тріумф. Усередині я посміхаюся. Вулкан її ревнощів швидко згасає. Поверніть мені її таку. Залишки люті на її обличчі зникають, неначе тонкий дим свічки, яка поволі гасне...

Уві сні я скидаю покривало із себе. Обережно встаю. Підходжу до вікна кімнати. Я повільно відчиняю вікно, аби повіяв легкий чарівний вітерець. Він знімає завісу з картини ночі. Місяць уповні сидить на своєму троні в оточенні зірок, які, неначе перлини, розкидані на темному та тонкому, як шовк, полотні нічного неба.

На місяці переді мною постало примарне сяйво. Поволі окреслюються його обриси. До мене летить людська тінь, з якої вимальовуються контури жіночої фігури, які мені годі з чимось переплутати. Вона — на килимку, вбрана у прозору сорочку, із золотим вінком на голові, оздобленим червоним рубіном. Я наблизився, щоб відчутти тепло її подиху. Від її шиї повіяло пахощами шафрану. Шепіт. Жіночий образ привабив мене й вивів з вікна.

Того вечора вона повела мене до річки Тигр. Я ступав поряд із нею, під тінню рівного ряду пальм, що ростуть уздовж берега. Я бачив рибалок Багдада. Вони кидали сітки в річку, яка на заході сонця набула багряного кольору, ніби агат. Рибалки тягнуть сітки. Виявляється, що вони шукають мідні лампи, адже демон-відступник оселяється в лампах ще з часів царя Соломона.

З наближенням світанку ми повернулися до мого будинку. Я попрощався з нею. Вона йде, але її дух залишається тут, зі мною. Я зачинив вікно, перш ніж повернутися до ліжка. Я накриваюся ковдрою до голови, немов нічого й не сталося. Це траплялося зі мною щоночі. Із нею я так пройшов понад тисячу ночей. Я постарішав. А вона — ні.

Вона тримала руку на грудях, підіймаючись на килимі до небес. Здивованим поглядом я попрощався з нею. Вона зникла за місяцем. Я зачинив вікно й ліг коло своєї дружини. Мене огорнув її прозорий і тонкий образ. Коли півень проспівав, я піднявся удосвіта, все ще перебуваючи в обіймах сну.

Я повернувся в ліжко подрімати. Але мене не покидав внутрішній голос, який постійно перепитував: «Чи повернеться вона колись?..».

Я з нетерпінням очікував ночі.

Глосарій арабських слів, що трапляються у книзі

Абая — простора довга сукня з рукавами (зазвичай чорного кольору, іноді оздоблена вишивкою чи бісером), яку арабські жінки-мусульманки носять у громадських місцях.

Абу (араб. ‘батько’) — тут: частина власного імені, означає ‘батько того й того’ (напр. Абу Халфан — ‘батько Халфана’)

Азан — заклик до молитви для мусульман.

Анат — грошова одиниця Індії, поширена в Кувейті в 1923 р.

Акаль — міцний шнур чи обідок (зазвичай чорного кольору), яким гитра фіксується на голові.

Бішт — традиційний верхній одяг арабів-мусульман, легка накидка без застібки.

Бурка, або батуля, — довга простора хустка, якою жінки старшого покоління прикривають обличчя.

Бушія — чорна напівпрозора вуаль, що закриває обличчя жінки, без отворів для очей.

Гитра — елемент традиційного вбрання арабських чоловіків — хустка (переважно бавовняна), яка захищає голову й шию від сонця та піску; одягається разом з дишдашею.

Диванія — поширена в Кувейті назва на позначення зібрань (переважно чоловічих) для обговорення різного роду питань — соціальних, економічних, літературних, політичних тощо.

Диргем — грошова одиниця, поширена в Кувейті на початку ХХ ст.

Дишдаша — традиційний одяг арабів-мусульман — довгопола цупка сорочка з довгими рукавами зазвичай білого (влітку) або сірого (взимку) кольорів.

Дні Джувейда — перші десять днів зимового сезону та останні

десять днів осіннього сезону, які віщують кінець осені та початок зими.

Кувейт — зменшувальна форма від слова «кут», що з арабської перекладаємо як ‘узбережна фортеця, оточена огорожею та ровом’.

Муедзин — священнослужитель при мечеті, який з мінарету в певний час закликає вірян до молитви.

Нікаб — мусульманський жіночий головний убір, що закриває обличчя, з вузьким прорізом для очей.

Умм (араб. ‘мати’) — тут: частина власного імені, означає ‘мати того й того’ (напр. Умм Аттія — ‘мати Аттія’)

Хіджаб — елемент убрання жінок-мусульманок — хустка, якою прикривають волосся та шию.

Шемаг — чоловічий головний убір — хустка, популярна в арабських країнах, що слугує для захисту голови й обличчя від сонця, піску та холоду.

кувейтські новели

У пошуках коштовних перлин

Кажуть, що книга – це дзеркало життя. У ній можна побачити новий світ та навіть «прогулятися» ним, хай він і лежить за далекими морями. Наприклад, Україну та Кувейт розділяють тисячі кілометрів, проте ця книга прогорне завісу до світу кувейтської літератури, який досі являє собою *terra incognita* для українського читача.

Перлина – невід’ємний елемент мовної картини світу жителів Кувейту, адже видобуток перлів був одним із основних занять кувейтців на початку минулого століття. І хоч часи вже інші, й донині в Кувейті часто-густо можна почути різноманітні назви, пов’язані з перлами. А саму країну величають Перлиною Затоки. Які ж скарби криються на її морським дні?.. Це належить з’ясувати сміливому нирцеві у незвідані глибини, а саме Вам, шановний читачу.

